

HET EU-MERCOSURAKKOORD

ALLE LICHTEN OP ROOD!

EEN PUBLICATIE VAN DE BELGISCHE STOP EU-MERCOSURCOALITIE • OKTOBER 2020

VOORWOORD

Na 25 jaar onderhandelen, met veel onderbrekingen en vertragingen, wist de Europese Commissie in juni 2019 een politiek of 'princieps'akkoord te bereiken over de handel met Mercosur.

Dit (voorlopige) resultaat lijkt erop alsof de Commissie al die tijd zo gefocust was op een lucratieve deal dat ze niet zag dat de wereld, de waarden en de verwachtingen ondertussen sterk veranderd zijn.

Een handelsakkoord afsluiten met een gevaarlijk extreemrechts sujet zoals de president van Brazilië die geen moer geeft om mensenlevens, het milieu en het klimaat, is gewoon onverantwoord, en de EU - die gebaseerd is op waarden (zie het EU Verdrag!) - onwaardig. Waar was de Europese Commissie met haar gedachten? Wat wilde ze bewijzen? Dat een gevaarlijke president geen reden mag zijn om een profijtelijk handelsakkoord binnen te rijden?

Ondanks alle mooie woorden die bij de Europese onderhandelaars wel bekend zijn, blijft het economische belang van de EU en haar uitgebreide bedrijfslobby's primeren op mensenrechten inclusief arbeidsrechten, sociale gelijkheid, milieu en klimaat. Dit kan absoluut niet meer. Men kan geen Agenda's 2030 en Duurzame Ontwikkelingsdoelen propageren en tegelijk economische akkoorden afsluiten die daar niet op een systematische en positieve wijze toe bijdragen, laat staan dat men de ogen sluit voor niet-duurzame praktijken en onrecht.

Wij zijn het alvast beu. Het EU-Mercosurakkoord? ¡No pasará!

Dit dossier werd samengesteld door medewerkers van Belgische ngo's, landbouworganisaties en vakbonden, ieder vanuit zijn eigen waarden, analyse en stijl. Het ligt aan de basis van ons gezamenlijk standpunt en onze gezamenlijke afwijzing van dit akkoord.

Brussel, oktober 2020

COLOFON

Een publicatie van 11.11.11 in samenwerking met CNCD-11.11.11, ACV-CSC, Entraide et Fraternité, FUGEA, Greenpeace, Oxfam België en Wervel - Oktober 2020.

Coördinatie: Sophie Wintgens en Marc Maes.

Redactie: Hélène Capocci, Javier Echaide, Jonathan Matthijssen, Lien Vandamme, Luc Vankrunkelsven, Marc Maes, Renaat Hanssens, Sebastien Snoeck, Sophie Wintgens, Stéphane Compère, Timothée Petel

Verantwoordelijke uitgever: Els Hertogen, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

Vormgeving: Bart Missotten • Coverfoto: REUTERS/Francois Lenoir

INHOUDSTAFEL

DEEL 1: VOORSTELLING	4
Hoofdstuk 1: EU-Mercosur: van principiële akkoord over handel (juni 2019) tot associatieakkoord. Marc Maes, 11.11.11	4
- De kronkels en valkuilen van de Europese besluitvorming over internationale overeenkomsten.	4
- Kaderstuk: Oproep van 340 maatschappelijke organisaties van 12 juni 2019 om de EU-Mercosuronderhandelingen op te schorten omwille van de mensenrechtensituatie in Brazilië	7
Hoofdstuk 2: Het principiële akkoord in een notendop. Marc Maes, 11.11.11	9
Hoofdstuk 3: Internationale context van het akkoord. Sophie Wintgens, CNCD-11.11.11	12
Hoofdstuk 4: Mercosur, een voorstelling. Stéphane Compère, CNCD-11.11.11	14
Hoofdstuk 5: Een geschiedenis van 25 jaar onderhandelen. Stéphane Compère, CNCD-11.11.11 & Marc Maes 11.11.11	16
Hoofdstuk 6: De reacties van de Europese instellingen en de EU-lidstaten op het akkoord. Jonathan Matthysen, Oxfam België	21
Hoofdstuk 7: Het EU-Mercosurakkoord en de principes van goed bestuur. Sebastien Snoeck, Greenpeace	25
DEEL 2: KRITISCHE ANALYSE VAN HET AKKOORD	28
Hoofdstuk 8: De belangrijkste pijnpunten van de handelsovereenkomst tussen de EU en Mercosur. Javier Echaide	28
Hoofdstuk 9: De handel in landbouwproducten. Hélène Capocci, Entraide et Fraternité	31
Hoofdstuk 10: 11 september en de Cerrado. Luc Vankrunkelsven, Wervel	35
Hoofdstuk 11: De handel in industriële producten. Renaat Hanssens, ACV-CSC	37
Hoofdstuk 12: Het EU-Mercosurakkoord en het klimaat. Lien Vandamme, 11.11.11	41
Hoofdstuk 13: Intellectuele eigendomsrechten. Sophie Wintgens, CNCD-11.11.11	44
Hoofdstuk 14: Standaarden en regelgevende samenwerking. Marc Maes, 11.11.11	48
Hoofdstuk 15: Het hoofdstuk Duurzame Ontwikkeling. Marc Maes, 11.11.11	51
Conclusies en aanbevelingen	55
Eindnoten	58

DEEL 1: VOORSTELLING

HOOFDSTUK 1

EU-MERCOSUR: VAN PRINCIEPSAKKOORD OVER HANDEL (JUNI 2019) TOT ASSOCIATIEAKKOORD.

De kronkels en valkuilen van de Europese besluitvorming over internationale overeenkomsten.

MARC MAES • 11.11.11

De onderhandelingen voor een *associatieakkoord* tussen de EU en Mercosur (Brazilië, Argentinië, Uruguay en Paraguay) begonnen in 1999. Een Europees associatieakkoord bestaat uit drie pijlers: politieke dialoog, samenwerking en handel. De onderhandeling van het handelsluit van het associatieakkoord is in handen van de het Directoraat-Generaal voor de Handel (DG Trade) van de Europese Commissie. De onderhandelingen van de twee andere luiken (politiek en samenwerking) zijn in handen van de 'Europese dienst voor extern optreden' (EEAS), samengesteld uit diplomaten van de EU én van de lidstaten. De EU-Mercosuronderhandelingen kenden na hun lancering veel ups en downs, maar raakten vanaf mei 2016 in een stroomversnelling.

Op 28 juni 2019¹ kondigden de EU en Mercosur op de G20-top in Osaka (Japan) aan dat ze een *akkoord* hadden bereikt *over* een uitgebreid *handelsakkoord* in het kader van hun brede *associatieovereenkomst*. In feite wil dat zeggen dat ze eigenlijk nog geen handelsakkoord hadden gesloten, maar wel een *principeesakkoord* over de *inhoud* van een handelsakkoord. Dat principeesakkoord werd meteen gepubliceerd: het beslaat slechts 17 pagina's en *het is niet juridisch bindend*. Het handelsakkoord zelf moest nog verder worden afgewerkt en juridisch op punt gesteld. Dit zou nog maanden kunnen duren. De onderhandelingen over de politiek en samenwerking waren niet eens zover. Er werden hiervan ook nog geen voorlopige teksten gepubliceerd.

Dat er een principeesakkoord van 17 pagina's over handel is overeengekomen wou niet zeggen dat er nog geen uitgebreide of meer gedetailleerde teksten bestonden. Wel dat die teksten nog lang niet klaar waren. De EU publiceerde de voorlopige teksten van het handelsakkoord op haar website op 12 juli 2019 en 6 september². De teksten zijn vergezeld van de waarschuwing dat ze *uitsluitend ter informatie werden gepubliceerd en verder kunnen worden gewijzigd, onder meer als gevolg van het proces van juridisch nazicht*. Twee teksten over intellectuele eigendomsrechten werden op 6 september 2019 vervangen door een aangepaste versie.

Waarom beide partijen in juni 2019 al met een principeesakkoord wilden naar buiten komen in plaats van te wachten tot alle teksten volledig waren afgewerkt, heeft verschillende redenen:

- De toenmalige Europese Commissie Juncker liep op haar laatste benen en zou binnenkort vervangen worden. De Commissaris van Handel, Cecilia Malmström, wilde deze pluim nog op haar hoed steken.
- In Argentinië zouden verkiezingen plaatsvinden. De bestaande regering, die veel meer vrijhandelsgezind was dan al de voorgaande sinds het begin van de onderhandelingen, kon wel eens vervangen worden door een minder vrijhandelsgezinde regering.

- Op de top van de G20 in juni 2019 wilde de EU een signaal geven dat ze, in tegenstelling tot de Amerikaanse president Trump, wél uitgebreide handelsakkoorden kon afsluiten zonder daarvoor handelsoorlogen te voeren.
- De EU wou ook dat de G20-top resultaten zou opleveren.

Sindsdien is er verder onderhandeld en werd er op 18 juni 2020 overeenstemming bereikt over de luiken samenwerking en politieke dialoog samen met de preambule en de algemene, institutionele en slotbepalingen van de associatieovereenkomst³. Op 6 juli 2020 kondigde Phil Hogan, toen nog Europese Commissaris voor Handel, in het Europese Parlement aan dat de definitieve teksten in oktober zouden voorgelegd worden aan de Raad van de EU zodat het Duitse voorzitterschap van de Raad zich kon buigen over de goedkeuring en ondertekening.

Het EU-Mercosurassociatieakkoord: van principeesakkoord over handel tot ratificatie

Associatieakkoord = 3 luiken: Politieke dialoog + Samenwerking + Handel

- **Handel:**
 - principeesakkoord bereikt op 28 juni 2019
 - voorlopige teksten gepubliceerd op 12 juli 2019
- **Politieke dialoog:** akkoord bereikt op 18 juni 2020
- **Samenwerking:** akkoord bereikt op 18 juni 2020

Het juridisch nazicht en de vertaling van het gehele associatieakkoord in alle talen van de Europese Unie is voorzien voor de herfst van 2020. Dan volgen:

- de indiening bij de Europese Raad, ter stemming (unanimiteit is vereist) en ondertekening,
- de indiening bij het Europese Parlement,
- de bespreking en stemming in het Europese Parlement (voorjaar 2021),
- vanaf de goedkeuring door het Europese Parlement gevolgd de voorlopige inwerkingtreding van het handelsluik,
- de indiening van het gehele akkoord door de regeringen van de lidstaten bij hun parlementen (tijdstip onbepaald),
- bespreking en stemming in de parlementen van de lidstaten (tijdstip onbepaald),
- ratificatie van het associatieakkoord door de Europese Raad na afronding van de stemmingen in de lidstaten (tijdstip onbepaald - kan jaren duren).

De aankondiging van het principeesakkoord over handel in juni 2019 leidde onmiddellijk tot negatieve reacties in de lidstaten, zowel in officiële kringen als bij burgers en bedrijfsorganisaties (vooral in de landbouwsector). Ondertussen zijn er in Ierland, Oostenrijk, Frankrijk, België en Nederland moties en resoluties aangenomen tegen dit akkoord.

Dit heeft geleid tot enige nervositeit bij de Europese Commissie. Ze zou namelijk overwegen om het handelsluik van het associatieakkoord, als het eenmaal af is, in te dienen bij de Europese Raad als een *afzonderlijk en opzichzelfstaand handelsakkoord, los van het associatieakkoord*. Voor een handelsakkoord is in de Raad immers enkel een gekwalificeerde meerderheid nodig (55 % van de lidstaten die 65 % van de EU-bevolking vertegenwoordigen). Een handvol lidstaten volstaat niet om dit akkoord tegen te houden. Bovendien wordt het akkoord, na goedkeuring door het Europese Parlement, meteen definitief van kracht. Omdat handel een exclusieve bevoegdheid is van de Europese Unie, hebben de parlementen van de lidstaten er niets meer over te zeggen.

Maar de EEAS, die instaat voor de twee andere pijlers van het associatieakkoord, is het met die aanpak niet eens. Ze wil dat de drie pijlers samenblijven en dat het associatieakkoord in zijn geheel wordt ingediend bij de Raad. Voor politiek en samenwerking zijn, naast de Europese Unie, ook de lidstaten bevoegd. Voor een beslissing in de Raad over gemengde bevoegdheden is unanimititeit vereist. Nadien moeten de parlementen van alle lidstaten het akkoord ook nog goedkeuren. In tegenstelling tot een handelsakkoord kan een associatieakkoord dus worden tegengehouden door één lidstaat die tegenstemt in de Raad of door één parlement dat het akkoord verwierpt. Daarom zijn de voorstanders van het akkoord voorstander van een afzonderlijke indiening van het handelsluit.

Maar dit maneuver is niet eenvoudig. Het mandaat dat de Raad meer dan 20 jaar geleden aan de Commissie gegeven had, sloeg wel degelijk op een associatieakkoord en niet op een handelsakkoord. Het is dus niet aan de Europese Commissie om de handelspijler los te maken van de twee andere pijlers, maar aan de Raad, zij het op voorstel van de Commissie. Vermits het mandaat van de Raad destijds een associatieakkoord betrof waarvoor unanimititeit vereist is, mag men veronderstellen dat een voorstel van de Europese Commissie om dit te veranderen eveneens unanimititeit vergt. Bovendien moeten ook de Mercosurlanden akkoord zijn om het associatieakkoord op te splitsen ... Een debat over deze kwestie staat op de agenda van de Raad Buitenlandse Zaken van 9 november 2020, maar kan net zo goed verschoven worden naar 2021.

Oproep van 340 maatschappelijke organisaties van 12 juni 2019 om de EU-Mercosur-onderhandelingen op te schorten omwille van de mensenrechtensituatie in Brazilië.

Geachte voorzitter van de Europese Raad, voorzitter van de Europese Commissie, voorzitter van het Europees Parlement,

Onderstaande (340) maatschappelijke organisaties, schrijven u om de Europese Unie op te roepen haar invloed te gebruiken om iets te doen aan het achteruitgaan van de mensenrechten en de milieusituatie in Brazilië.

In april riepen meer dan 600 Europese wetenschappers en twee Braziliaanse inheemse organisaties (die 300 Braziliaanse inheemse groepen vertegenwoordigden), de EU op om op te treden als een wereldleider in de ondersteuning van mensenrechten, menselijke waardigheid en een leefbaar klimaat door duurzaamheid de hoeksteen van haar handelsbesprekingen met Brazilië te maken. We ondersteunen deze oproep volledig.

In het Verdrag van de Europese Unie hebben de EU en haar lidstaten er zich toe verbonden de mensenrechten te respecteren en te bevorderen als een overkoepelende doelstelling in haar omgang met andere landen. Handelscommissaris Cecilia Malmström heeft ook duidelijk verklaard dat er nieuwe EU-handelsovereenkomsten nodig zijn voor duurzame ontwikkeling.

Sinds de inauguratie van de Braziliaanse president Jair Bolsonaro in januari 2019 zijn we getuige geweest van toegenomen mensenrechtenschendingen, aanvallen op minderheden, inheemse volkeren, traditionele gemeenschappen en LGBTQ. Bovendien blijft de regering het democratisch functioneren van het maatschappelijk middenveld bedreigen, terwijl ze een fundamentele aanval op enkele van 's werelds meest waardevolle en ecologisch waardevolle regio's in gang zet. We zijn diep bezorgd over het volgende:

- De afbakening van inheemse gebieden is onder de jurisdictie van het ministerie van Landbouw geplaatst, wat de weg vrijmaakt voor machtige veeteelt- en soja-agrobedrijven om hun opmars te versnellen in de Amazone, het grootste tropische woud ter wereld en de Cerrado, de meest biodivers savanne. Hoewel deze controversiële maatregel in mei tijdelijk door de Braziliaanse Senaat is teruggedraaid, kan president Bolsonaro er nog steeds een veto over uitspreken.
- Er is een dramatische toename van aanvallen op inheemse volkeren, andere traditionele gemeenschappen en hun territoria. In februari werd gemeld dat ten minste 14 beschermde inheemse gebieden werden aangevallen door indringers. Daarnaast heeft de regering meer dan 35 nationale sociale participatieraden afgeschaft. Aanvallen op mensen die hun territoria of natuurlijke hulpbronnen verdedigen, nemen toe in het landelijke Brazilië, waardoor het doden van gemeenschapsleiders, boeren en activisten toeneemt.
- De belofte van Bolsonaro om "elke vorm van activisme te beëindigen" werd tijdens zijn eerste maanden als president uitgevoerd, waardoor de regering de mogelijkheid kreeg om de activiteiten en acties van internationale instanties en niet-gouvernementele organisaties binnen het nationale grondgebied te "superviseren, coördineren, controleren en observeren".
- Zowel het ministerie van Milieu als het ministerie van Buitenlandse Zaken worden nu geleid door ontkenners van het broeikaseffect, wat leidt tot de afschaffing van afdelingen die verantwoordelijk zijn voor het klimaatbeleid. Zelfs nu Brazilië ondertekenaar blijft van het Klimaatakkoord van Parijs, wordt het onwaarschijnlijk dat de administratie de nodige maatregelen zal nemen om de overeenkomst ten uitvoer te brengen.

- Sociale-milieuwetgeving en sociaal beleid zijn tijdens de eerste 100 dagen van de nieuwe regering dramatisch verzwakt. De Forest Code (bosbescherming) werd ondermijnd met nieuwe maatregelen die voorstellen om de wettelijke reserves te verminderen en een meer flexibele deadline hanteren voor landregularisatie door landrovers. In januari 2019 nam de ontbossing in de Amazone naar verluidt met 54 procent toe in vergelijking met dezelfde periode in 2018.
- Actoren uit het maatschappelijk middenveld, activisten, boeren, arbeiders en minderheden, worden geconfronteerd met extreme gevaren door de opruiende retoriek van de Bolsonaro-regering en haar aanhangers. Dit omvat het labelen van leden van grassroots bewegingen (zoals de Landless Workers Movement en de Movement of Homeless) als 'terroristen', waardoor bezorgdheid ontstaat dat de controversiële anti-terroristenwet van Brazilië zal worden gebruikt om sociale activisten te criminaliseren.

De EU is de op een na grootste handelspartner van Brazilië, de op een na grootste importeur van Braziliaanse soja en een belangrijke importeur van Braziliaans rundvlees en andere landbouwproducten. De EU heeft daarom de verantwoordelijkheid om mensenrechten en milieu-onrechtvaardigheden aan te pakken die plaatsvinden in Brazilië onder de Bolsonaro-regering. Het moet haar invloed gebruiken om het maatschappelijk middenveld, de mensenrechten en het milieu te ondersteunen.

De EU voert onderhandelingen over een verreikende handelsovereenkomst met Mercosur. Die onderhandelingen zijn erop gericht de markttoegang en de handel tussen de twee regio's, waaronder Brazilië, uit te breiden. Het is absoluut noodzakelijk dat de EU een ondubbelzinnige boodschap stuurt aan president Bolsonaro dat de EU weigert te onderhandelen over een handelsovereenkomst met Brazilië tot er een einde komt aan de schendingen van de mensenrechten, tot er strikte maatregelen worden genomen om een einde te maken aan verdere ontbossing en er concrete toezeggingen zijn om de Overeenkomst van Parijs ten uitvoer te leggen.

In het verleden heeft de EU handelspreferenties opgeschort met landen die betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen, zoals Myanmar en de Filipijnen. Bovendien heeft de EU de invoer beperkt van producten waarvan de productie verband houdt met de mensenrechten in het geval van conflictmineralen.

Het wordt tijd dat de EU een soortgelijk en hard optreden vertoont om een verslechtering van de mensenrechten en de milieusituatie in Brazilië te voorkomen. We doen daarom een beroep op u om:

1. de onderhandelingen voor een vrijhandelsovereenkomst tussen de EU en Mercosur onmiddellijk stop te zetten,
2. te garanderen dat Braziliaanse producten die in de EU worden verkocht, noch de financiële markten die deze producten ondersteunen, leiden tot een toename van ontbossing, landroof van inheemse gebieden of mensenrechtenschendingen,
3. de vraag te bevestigen, met materiële bewijzen, dat de Braziliaanse regering haar verplichtingen zal nakomen als onderdeel van de Overeenkomst van Parijs inzake klimaatverandering,
4. de steun aan het Braziliaanse maatschappelijk middenveld te versterken, inclusief de versterking van de uitvoering van het EU-actieplan inzake mensenrechten en democratie, en het proactief overleg met Braziliaanse maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met de mensenrechten en het democratisch functioneren van het Braziliaanse maatschappelijk middenveld,
5. mensenrechtenschendingen te monitoren en er op te reageren - inclusief door onderzoek van incidenten sinds Bolsonaro's verkiezing - en mechanismen te versterken om mensenrechtenverdedigers te beschermen. Voor degenen die het meeste risico lopen, inclusief inheemse volkeren en milieuverdedigers, moet de EU waar nodig directe en dringende ondersteuning bieden, onder meer door middel van politieke uitspraken.

HOOFDSTUK 2

HET PRINCIEPSAKKOORD OVER EEN NIEUW EU-MERCOSUR HANDELSAKKOORD IN EEN NOTENDOP

MARC MAES • 11.11.11

Dit is een beknopte voorstelling van het 17 pagina's tellende principeesakkoord⁴. Het principeesakkoord is voorgesteld als een *samenvatting van de onderhandelingsresultaten van het handelsgedeelte van de associatieovereenkomst tussen de EU en Mercosur ten tijde van de principsovereenkomst op 28 juni 2019. De beginselovereenkomst is afhankelijk van de definitieve transcriptie in de teksten en de respectieve aanbiedingen voor markttoegang. Dit is geen wettekst.*

1. HANDEL IN GOEDEREN

De EU zal op 10 jaar tijd 92 % van de invoer uit Mercosur liberaliseren, Mercosur zal 91 % van de invoer uit de EU liberaliseren. De EU liberaliseert 100 % van de invoer van industriële goederen. Voor Mercosur is er een meer ingewikkelde regeling van om en bij 90 % liberalisering van de EU-invoer van deze goederen, met quota's en langere liberaliseringstermijnen.

De EU liberaliseert 82 % van de invoer van landbouwproducten. Voor de overige invoer is er een gedeeltelijke liberalisering met quota's en bijzondere invoertarieven binnen die quota's. Voor rundsvlees is dat bijvoorbeeld 99.000 ton (in karkasgewicht equivalenten) verdeeld over 55 % vers en 45 % bevroren vlees, met een invoertaks van 7,5 %. Het quotum van 99.000 ton wordt geleidelijk bereikt na een overgangperiode van zes jaar. Voor kippenvlees is het quotum 180.000 ton zonder invoertaks, waarvan de helft met een en de helft zonder. Soortgelijke afspraken zijn er voor varkensvlees, suiker, ethanol, rijst, honing, maïs, kaas en melkpoeder.

Mercosur liberaliseert een aantal belangrijke Europese exporten zoals wijn, sterke dranken, olijfolie, vers fruit, perziken en tomaten in blik, malt, diepvriesaardappelen, varkensvlees, chocolade, beschuit en softdrinks.

Mercosur schaft ook exportbeperkingen af op grondstoffen en sojaproducten. Ook de import- en exportvergunningen worden versoepeld en de exportsubsidies worden afgeschaft.

2. OORSPRONGSREGELS

Bovenstaande afspraken gelden voor producten uit de EU en Mercosur.

Wat *producten uit* betekent, wordt bepaald door uitgebreide en vaak ingewikkelde 'oorsprongsregels' om te beletten dat producten uit andere landen (zonder handelsakkoord) via de EU naar Mercosur worden uitgevoerd of via Mercosur naar de EU

3. DOUANE- EN HANDELSFACILITERING

De bepalingen in dit hoofdstuk vereenvoudigen en versnellen de afhandelingen van invoer- en uitvoerprocedures.

4. HANDELSMAATREGELEN

Dit gaat over mogelijke sancties en beschermingsmaatregelen tegen dumpingpraktijken en onrechtmatige subsidies, en tegen plotse dalingen van prijzen of stijgingen van invoer van landbouwproducten.

5. SANITAIRE EN FYTOSANITAIRE MAATREGELEN (SPS)

Sanitaire en fytosanitaire maatregelen zijn bedoeld om de voedselveiligheid te garanderen. In een handelsakkoord worden afspraken gemaakt over hoe die maatregelen worden toegepast, hoe uitvoerders kunnen voldoen aan de vereisten in het land van bestemming, wat de procedures, documentatievereisten en controles omvatten en hoe beide partijen zullen samenwerken.

6. DIALOGEN

Hier wordt onder verstaan welke samenwerking en dialoog er is tussen EU en Mercosur over de sanitaire en fytosanitaire maatregelen die worden toegepast en de normen en wetenschappelijke basis waaraan ze moeten voldoen. In het kader van handelsakkoorden worden sanitaire en fytosanitaire maatregelen vaak aanzien als handelsversturend en worden er pogingen ondernomen om de maatregelen van de betrokken landen op elkaar af te stemmen. Dat dit gebeurt in een handelscontext, doet ongerustheid ontstaan over de mogelijke verzwakking van het beschermingsniveau ten voordele van commerciële belangen.

7. TECHNISCHE HANDELSBELEMMERINGEN (TBT)

Bovenstaande geldt ook voor de technische standaarden van industriële consumentenproducten (zoals toestellen, chemische producten, enz.). Zowel voor SPS als TBT legt het EU-Mercosurakkoord disciplines op aan de binnenlandse regelgeving en zelfs de binnenlandse besluitvorming, met verplichtingen om bedrijven te consulteren, bepaalde termijnen te respecteren, schriftelijk te antwoorden op opmerkingen, informatie vrij te geven, enz.

8. DIENSTEN EN VESTIGING

Dit hoofdstuk gaat over de liberalisering van diensten en investeringen, die bedrijven en investeringen uit beide regio's toelaat tot de markt van de andere regio. Dit hoofdstuk bevat de algemene afspraken en wordt vergezeld van uitgebreide bijlagen met lijsten van afspraken per dienstensector. Tot de diensten behoren strategische diensten zoals financiële diensten, telecommunicatie, post en koerierdiensten, e-commerce, maritieme diensten, enz. Ook hier zijn er disciplines voor de binnenlandse regelgeving en besluitvorming.

9. OVERHEIDSOPDRACHTEN

Dit gaat over de toegang van bedrijven uit de ene regio tot de openbare aanbestedingen en andere overheidsopdrachten in de andere regio. De EU is zeer tevreden over de toegang die zij gekregen heeft in Mercosur (en die Mercosur nog niet aan andere handelspartners heeft toegestaan).

10. MEDEDINGING

Het hoofdstuk mededinging legt de partijen op om maatregelen te voorzien die de vrije concurrentie tussen bedrijven toelaten en kartels en marktdominantie tegengaan. Het bevat ook regels om ervoor te zorgen dat bedrijven uit de andere regio niet worden benadeeld.

11. SUBSIDIES

Bevat afspraken over welke subsidies zijn toegelaten, transparantie, samenwerking enz.

12. STAATSBEDRIJVEN

Bevat bindende bepalingen waaraan overheidsbedrijven en hun aankoop -en verkoopbeleid moeten voldoen om een marktverstoring te beperken. Het voorziet vrijstellingen voor openbare diensten.

13. INTELLECTUELE EIGENDOMSRECHTEN , MET INBEGRIIP VAN GEOGRAFISCHE AANDUIDINGEN

Dit hoofdstuk legt normen op voor de bescherming van intellectuele eigendomsrechten (zoals octrooien, copyrights, handelsmerken, industriële design, plantvariëteiten en handelsgeheimen) met inbegrip van het exclusieve gebruik van geografische benamingen ('appellations contrôlées'). Het omvat ook bepalingen over de verplichte vervolging van schendingen zoals namaak.

14. HANDEL EN DUURZAME ONTWIKKELING

In dit hoofdstuk beloven beide partijen om de internationale arbeids- en milieuconventies die ze geratificeerd hebben na te leven, inclusief het Klimaatakkoord van Parijs. Het hoofdstuk voorziet in dialoog en samenwerking en de consultatie van het middenveld. Het hoofdstuk is niet afdwingbaar in de zin dat het geen sancties voorziet als de afspraken en de genoemde conventies niet worden nageleefd.

15. TRANSPARANTIE

Transparantie in EU-handelsakkoorden betekent dat de overheden van beide partijen transparant moeten zijn bij de opstelling en uitvoering van binnenlandse regelgeving en dat ze de bedrijven uit de ander partij moet consulteren over nieuwe regelgeving en de toepassing ervan. Beide partijen moeten ook niet-discriminerende procedures voorzien voor het aanvechten van beslissingen.

16. KLEINE EN MIDDELGROTE ONDERNEMINGEN

Dit hoofdstuk voorziet vooral in bijkomende informatieverstrekking voor kmo's en samenwerking om hun gebruik van het akkoord te ondersteunen.

17. GESCHILLENBESLECHTING

Dit gaat over de geschillenregeling tussen de EU en Mercosur over de interpretatie, uitvoering en toepassing van het akkoord, waarbij een arbitragepanel handelssancties kan opleggen. Deze mogelijkheid bestaat niet voor het hoofdstuk duurzame ontwikkeling.

Een investeerder-staatgeschillenregeling, die investeerders van de ene partij in de ander partij toelaat om de staat rechtstreeks aan te klagen voor een internationaal arbitragepanel, bestaat niet in het EU-Mercosurakkoord (omdat het onderhandelingsmandaat voor dit akkoord dateert van voor de tijd dat de EU hiervoor bevoegd was).

HOOFDSTUK 3

DE INTERNATIONALE CONTEXT WAARIN HET EU-MERCOSUR-AKKOORD WERD ONDERHANDELD

SOPHIE WINTGENS • CNCD-11.11.11

Na een onderhandelingsproces dat zo'n 25 jaar heeft geduurd, werd op 28 juni 2019 een principiële akkoord gesloten over het handelsluit van de associatieovereenkomst tussen de EU en de vier lidstaten van de zuidelijke gemeenschappelijke markt (Mercosur): Brazilië, Argentinië, Paraguay en Uruguay⁵. Handel is een van de drie pijlers van een bredere associatieovereenkomst die ook een politiek hoofdstuk en een samenwerkingsovereenkomst omvat. Het past volledig in de handelsstrategie die de EU sinds het begin van de jaren 2000 heeft gevoerd om concurrentieel te blijven in het licht van de wereldwijde verschuiving van het economische zwaartepunt door de opkomst van de groeilanden en de daaruit voortvloeiende crisis in het handelsmultilateralisme.

1. DE ONTWIKKELING VAN DE OPKOMENDE LANDEN EN HUN IMPACT OP DE GEOPOLITIEK INTERNATIONALE HANDEL

In de afgelopen twintig jaar heeft de opgang van de opkomende landen geresulteerd in een toenemende versnippering van het systeem van mondiaal economisch bestuur en een crisis van het multilateralisme.⁶

De globalisering heeft geleid tot een internationale herverdeling van de rijkdom ten gunste van een aantal opkomende landen, met name China en andere landen in Oost-Azië, die de 'werkplaatsen van de wereld' zijn geworden in een nieuwe industriële wereldorde. Dankzij hun groeiend economisch, commercieel en financieel gewicht hebben sommige van hen - waaronder de BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika) - in de verschillende internationale fora coalities gevormd met een variabele geometrie en geprobeerd hun onderhandelingsmacht te vergroten door de economische wereldorde ter discussie te stellen die door het Westen gedomineerd werd.⁷

Dit nieuwe machtsverevenwicht tussen de opkomende landen en de geïndustrialiseerde landen heeft geleid tot een impasse in de internationale onderhandelingen. Sinds het begin van de jaren 2000 hebben de eisen van de opkomende landen in de Wereldhandelsorganisatie (WTO) voor meer voordelige afspraken voor het Zuiden, de multilaterale onderhandelingen verlamd. Deze crisis in het multilateraal handelssysteem vloeit ook voort uit de mislukking van de onderhandelingen over het multilaterale investeringsakkoord (MAI) die de lidstaten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) tussen 1995 en 1998 hebben gevoerd⁸.

2. DE HANDELSMACHT VAN DE EU GEDWARSBOOMD DOOR DE CRISIS VAN HET HANDELSPOLITIEKE MULTILATERALISME

Sinds de eerste ministeriële conferentie in Singapore in 1996 heeft de Europese Unie geprobeerd vier nieuwe onderwerpen in de WTO op te nemen: investeringen, concurrentie, overheidsopdrachten en handelsfacilitering.⁹ Tegelijkertijd introduceerde de EU deze onderwerpen in haar bilaterale onderhandelingen met Mexico, Chili, Mercosur en in de economische partnerschapsakkoorden (EPA's) met de ACP-landen (76 landen in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (Pacific)). In de WTO zijn de opkomende landen, na de goedkeuring van het TRIPS-akkoord over de intellec-

tuele eigendomsrechten, op de rem gaan staan om nieuwe thema's in de onderhandelingen op te nemen. Na het mislukken van de WTO-conferenties in Seattle (1999)¹⁰, Doha (2001)¹¹ en Cancún (2003)¹² heeft de EU na WTO-conferentie van 2005 in Hongkong uiteindelijk afgezien van dit verzoek. Toch is in 2013 in Bali een akkoord bereikt over handelsfacilitering, een van de vier onderwerpen. De andere drie zijn van de agenda geschrapt.

Maar het mislukken van de multilaterale onderhandelingen heeft een doos van Pandora geopend, met een proliferatie van regionale en bilaterale onderhandelingen, waar de meeste traditionele handelsmogendheden zich op toegelegd hebben. Sinds het presidentschap van Donald Trump hebben de Verenigde Staten zich echter teruggetrokken uit de meeste van de beperkte bilaterale of multilaterale verdragen waarover zij onderhandelden. Trump geeft de voorkeur aan een strategie van intimidatie en handelsoorlog. Uit vrees om gemarginaliseerd te worden in een internationaal systeem dat wordt gedomineerd door de VS en China, heeft de EU van haar kant het aantal bilaterale onderhandelingen verhoogd en tegelijkertijd geprobeerd om zich te onderscheiden door nieuwe soorten overeenkomsten te sluiten.

3. DE NIEUWE EUROPESE STRATEGIE EN DE 'NIEUWE GENERATIE'-OVEREENKOMSTEN

De technologische opmars van China in het bijzonder heeft de plaats van de EU in de internationale arbeidsverdeling aangetast. Voor de Commissie-Barroso (2004), en meer in het bijzonder voor de Commissaris voor Handel, Mandelson, is de uitdaging om ervoor te zorgen dat Europa "competitief blijft in een geglobaliseerde economie".¹³ Om de toegang van Europese bedrijven tot de markten van derde landen te vergemakkelijken, heeft de strategie van Commissaris De Gucht, *Europa als wereldspeler, concurreren in de wereld*, handelsovereenkomsten aangemoedigd die alsmaar uitgebreider werden en een steeds grotere reikwijdte kregen dan de vrijhandelsovereenkomsten waarover tot dan toe was onderhandeld.¹⁴

De zogenaamde 'nieuwe generatie'-overeenkomsten waren geboren. De eerste werd gesloten met Canada (CETA), vervolgens met Singapore, Japan en Vietnam. Deze overeenkomsten gaan veel verder dan de WTO-regels, niet alleen omdat ze betrekking hebben op zaken als investeringen, de beslechting van geschillen tussen investeerders en staten, concurrentie en overheidsopdrachten, maar ook omdat ze zich inlaten met de binnenlandse regelgeving en zelfs met de binnenlandse besluitvorming. Zij botsen echter op tegenkanting van het maatschappelijk middenveld, dat deze overeenkomsten ziet als instrumenten die vooral multinationale ondernemingen te goede komen en tegelijk een ernstige bedreiging vormen voor de staatssoevereiniteit, democratie en duurzame ontwikkeling. De Mercosurlanden, die samen een van de grootste regionale blokken ter wereld vormen, behoren ook tot de handelspartners waarmee de EU een dergelijke overeenkomst met voorrang wil sluiten.

HOOFDSTUK 4

MERCOSUR, EEN VOORSTELLING

STÉPHANE COMPÈRE • CNCD-11.11.11

1. MERCOSUR: OORSPRONG, WERKING EN COMPLEXITEIT

OORSPRONG

Na het verdwijnen van de dictaturen die in de jaren 1960-1980 Latijns-Amerika hadden geteisterd, probeerden de nieuwe Latijns-Amerikaanse democratieën hun legitimiteit te consolideren, onder meer door hun regionale integratie te versterken. De 'zuidelijke gemeenschappelijke markt' (afgekort als Mercosur of Mercosul in het Portugees) is een regionale economische integratieovereenkomst die in 1991 werd afgesloten tussen Argentinië, Brazilië, Paraguay en Uruguay. Mercosur is de verderzetting van een eerder verdrag uit 1988 tussen Brazilië en Argentinië: het Programma voor Economische Integratie en Samenwerking (PICE). Venezuela sluit zich aan in 2012, maar wordt in 2016 geschorst, wanneer in Argentinië en Brazilië de presidenten Mauricio Macri en Michel Temer aantreden. Andere Latijns-Amerikaanse landen hebben de status van geassocieerd lid, zoals Bolivia - dat op het punt staat toe te treden - Chili, Colombia, Ecuador en Peru.

De oorspronkelijke doelstelling van Mercosur was om de intraregionale handel te vergroten en zo de afhankelijkheid te verminderen van invoer uit de Verenigde Staten voor bepaalde vitale sectoren. Het is uitgegroeid tot een regionaal integratieproject dat dicht bij het Europese model staat, met als doelstellingen een gemeenschappelijk handels- en tariefbeleid, coördinatie van het macro-economisch en sectoraal beleid tussen de staten, harmonisering van wetgeving om het integratieproces te versterken, en het vrije verkeer van goederen en personen. Het is echter nog niet verder geraakt dan het stadium van de gemeenschappelijke markt.

INSTITUTIONELE WERKING

Op administratief vlak neemt de Mercosur zijn besluiten via drie organen.

De Raad voor de gemeenschappelijke markt (CMC) is het hoogste orgaan dat het integratieproces beleidsmatig stuurt. Het bestaat uit de ministers van Buitenlandse Zaken en Economie van elk van de lidstaten.

De Gemeenschappelijke Marktgroep (CME) waarborgt de dagelijkse werking van het blok en de Handelscommissie (TCC) is verantwoordelijk voor het beheer van de instrumenten van het gemeenschappelijk handelsbeleid.

Binnen deze organen zijn er meer dan 300 onderhandelingsforums op uiteenlopende gebieden, die zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van elk land¹⁵. In de loop der tijd heeft Mercosur een reeks permanente organen opgericht, zoals het Instituut voor het overheidsbeleid inzake mensenrechten, het Sociaal Instituut van Mercosur (ISM), het Mercosur-parlement (Parlasur) en het Permanent Tribunaal voor de herziening van de wetgeving (TPR)¹⁶. Zij houden zich voornamelijk bezig met het beheer van controverses tussen staten of verzoeken van individuele personen.

INTRA- EN INTERREGIONALE COMPLEXITEITEN

Mercosur is het vijfde grootste handelsblok ter wereld, met een bevolking van 267 miljoen mensen (Venezuela niet meegerekend). Het wordt echter gekenmerkt door een aanzienlijk intern onevenwicht: Brazilië is de grootste economie van de Mercosur (79 % van het BBP), gevolgd door Argentinië (18 %), Uruguay (2 %) en Paraguay (1 %). Brazilië heeft bijna 5 keer meer inwoners dan Argentinië, bijna 30 keer meer dan Paraguay en bijna 70 keer meer dan Uruguay.

Het machtssevenwicht binnen het blok is dan ook zeer ongelijk. Om dit te verhelpen is onder meer het structurele convergentiefonds voor Mercosur (FOCEM) opgericht om de aanleg van infrastructuur mogelijk te maken: met name in Paraguay en Uruguay, die 80 % van de middelen ontvangen. Maar wanneer regeringen van politieke gezindheid veranderen (meer interventionistisch of marktgericht beleid enerzijds versus regionale integratie en de integratie van elk land in de wereldmarkten) wordt de wil tot integratie vertraagd en belemmert dit de totstandkoming van een gezamenlijke integratiestrategie.

Deze moeilijkheden worden nog versterkt door:

- de noodzaak om een deel van de macht van de nationale staten over te dragen aan de regionale dynamiek;
- de economische en culturele rivaliteit tussen de twee belangrijkste landen (Brazilië, Argentinië);
- het ontstaan van andere handelsovereenkomsten zoals de Pacific Alliance of het Trans-Pacific Partnership (TPP). In feite bestaan er een groot aantal bilaterale, regionale en plurilaterale overeenkomsten met een verschillende preferentiële inhoud en mate van uitvoering, die op een zeer complexe manier met elkaar verweven zijn in een Latijns-Amerikaanse *spaghettibowl*¹⁷.

Er is ook een groot onevenwicht tussen Mercosur en de EU. Het *Bruto Binnenlands Product* (BBP) van de EU en Mercosur is samen goed voor ongeveer een kwart van het mondiale BBP, dat wil zeggen 18.000 miljard euro. Het BBP van de EU (15.750 miljard euro) is echter 8 keer zo groot als dat van de Mercosur (2.250 miljard euro). De EU (513 miljoen inwoners) heeft bijna twee keer zoveel inwoners als Mercosur (261 miljoen). Dit betekent ook dat de Europese levensstandaard vandaag de dag aanzienlijk hoger is dan die van de Mercosurbevolking, een fenomeen dat nog wordt versterkt door de sociale ongelijkheid in de regio.

HOOFDSTUK 5

EU-MERCOSUR, 25 JAAR ONDERHANDELINGEN: EEN LANG PROCES VOL OBSTAKELS

MARC MAES • 11.11.11 - STÉPHANE COMPÈRE • CNCD-11.11.11

De geschiedenis van het EU-Mercosurakkoord gaat ondertussen al 25 jaar terug¹⁸. In 1995 sloot de EU en het toen vier jaar oude Mercosur een Kaderakkoord voor Samenwerking (Framework Cooperation Agreement¹⁹). Dit akkoord lanceerde (en financierde) de voorbereidingen voor een uitgebreide associatieovereenkomst dat drie luiken zou bevatten: handel, politieke dialoog en samenwerking. Vier jaar later, op 28 juni 1999, gingen de onderhandelingen van start. Exact 20 jaar later werd een politiek of principiële akkoord bereikt over het handelsluik van de associatieovereenkomst. Ondertussen wordt er nog steeds verder onderhandeld over de definitieve uitwerking daarvan en over de twee andere luiken van het associatieakkoord.

HET KADERAKKOORD VOOR SAMENWERKING, 1995

In de overeenkomst worden vier belangrijke samenwerkingsgebieden tussen de twee blokken geïdentificeerd. Op het gebied van de handel wordt gestreefd naar een geleidelijke en wederzijdse liberalisering (intensivering van de handel in landbouwproducten, industrie en diensten, verlaging van de douanebarrières, bevordering van investeringen, vlotte toegang tot de markten - met inbegrip van de overheidsmarkten - enz.).

Op het gebied van de economische samenwerking wordt ernaar gestreefd terreinen van wederzijds belang aan te wijzen: energie, vervoer, milieubescherming, telecommunicatie en informatietechnologie. De overeenkomst voorziet ook in EU-maatregelen om de integratie van Mercosur te versterken op basis van zijn doelstellingen en vragen (institutionele en technische steun).

Ook andere samenwerkingsgebieden maken deel uit van de overeenkomst: onderwijs, opleiding, culturele kennis, de strijd tegen de georganiseerde misdaad en de drugshandel.²⁰

EERSTE ETAPPE VAN DE ONDERHANDELINGEN VOOR HET ASSOCIATIEAKKOORD, 1999-2004

Na drie jaar samenwerking en voorbereidend werk beslisten de staatshoofden en regeringsleiders van de EU en Mercosur op 28 juni 1999 in Rio de Janeiro om de onderhandelingen voor het associatieakkoord op te starten. De eerste praktische onderhandelingen vonden plaats in november 1999 in Brussel en de eerste inhoudelijke onderhandelingen in april 2000 in Buenos Aires.

Ondertussen was de EU een vergelijkbaar proces gestart met Chili (1996) en Mexico (1997). De VSA van hun kant hadden in 1992 een handelsakkoord afgesloten met Canada en Mexico, het zogenaamde NAFTA, dat begin 1994 van kracht werd.

Eind 1994 lanceerde de VSA in Miami onderhandelingen voor een Free Trade Area of the Americas (ALCA in het Spaans) met de bedoeling NAFTA uit te breiden tot alle Centraal- en Zuid-Amerikaanse landen. Tussen de EU en de VSA bestond er dus een zeker wedloop voor de Amerikaanse markten. Na de mislukking van het Free Trade Area of the Americas in 2003, sloten de VSA afzonderlijke vrijhandelsakkoorden met Chili (2004), Peru (2007), Centraal-Amerika (2008), Colombia en Panama (2011). De EU sloot akkoorden met Chili (2002), de Caraïben (2007), Centraal-Amerika (2012), Colombia en Peru (2012), Canada (2016) en Ecuador (2017).

Als het EU-Mercosurakkoord doorgaat, sluit de EU dus het rijtje af met een grote voorsprong op de VSA. De EU was einde jaren 1990 ook de grote voortrekker geworden voor een nieuwe uitgebreide onderhandelingsronde in de Wereldhandelsorganisatie (WTO). Een eerste poging om die ronde te lanceren mislukte in 1999 in Seattle (VSA), maar een tweede poging in Doha (Katar) in 2001 lukte wel. De Doharonde ging van start, maar struikelde al meteen in 2003 tijdens de WTO ministerconferentie in Cancun (Mexico). Herhaalde pogingen om de Doharonde terug op gang te krijgen mislukten WTO-top na WTO-top.

De kern van de mislukking is dat de Doharonde werd gepresenteerd als een 'ontwikkelingsronde' die aandacht zou hebben voor de verzuchtingen van de ontwikkelingslanden, maar dat de industrielanden in feite vergaande liberalisering eisten op oude domeinen (industriële producten, diensten, intellectuele eigendomsrechten) en op nieuwe domeinen (investeringen, concurrentieregels, openbare aanbestedingen). Tegelijk waren de VSA en de EU niet erg bereid om de bescherming en subsidies voor hun eigen landbouw te verminderen.

Die tegenstelling speelde de EU ook parten in de onderhandelingen met Mercosur. De EU wilde toegang tot de Mercosurmarkt voor diensten, investeringen, industriële goederen en overheidsaanbestedingen, maar wilde geen toegevingen doen op vlak van landbouw. De EU stelde dat de landbouwliberalisering en zeker de landbouwsubsidies moesten afgeklopt worden in de Doharonde. Maar zonder bijkomende toegang tot de Europese landbouwmarkt waren de Mercosur landen niet bereid om veel toegevingen te doen op andere terreinen. Bijkomen worstelde Argentinië ondertussen met een schuldenlastcrisis en was in Brazilië de linkse president Lula de Silva aan de macht gekomen die internationaal meer aandacht gaf aan een 'Zuid-Zuid'-samenwerking met China en de andere BRICS-landen²¹.

Na een uitwisseling van hun liberaliseringsaanbod ('offers') in september 2004 bleven beide partijen teleurgesteld achter. Negen jaren van onderhandelingen waren uitgedraaid op een mislukking.

TERUG GESTART MEI 2010, TERUG VASTGELOPEN IN OKTOBER 2012

In de jaren die volgden mislukten meerdere pogingen om de draad terug op te pikken, maar de posities over landbouw bleven onveranderd. Pas in 2010 leek er terug schot in de onderhandelingen te komen op de EU-LAC top (EU, Latijns-Amerika en de Caraïben) van 17-19 mei in Madrid. Onder Spaans voorzitterschap kondigde de EU er de ondertekening aan van een handelsakkoord met Peru en Colombia, de afsluiting van de onderhandelingen met Centraal-Amerika en het heropstarten van de onderhandelingen met Mercosur. Maar de Europese landbouwsector reageerde minder enthousiast en kreeg steun van 10 lidstaten die zich in een gemeenschappelijke verklaring uitspraken tegen een herneming van de EU-Mercosur onderhandelingen: Cyprus, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Luxemburg, Oostenrijk, Polen en Roemenië. De Europese Commissie reageerde dat toegevingen in de landbouw ruimschoots zouden gecompenseerd worden met betere Europese toegang tot de Mercosur-markt voor telecomunicatie, financiële diensten en auto's.

Een jaar later raakten de onderhandelingen weer in moeilijkheden. In volle Eurocrisis waren EU lidstaten nog minder geneigd om inkomens en jobs in de landbouw op het spel te zetten. Zij werden daarin gesteund door een studie van de Europese Commissie die het verlies voor de Europese landbouwers als gevolg van een EU-Mercosurdeal op 1 à 3 miljard euro schatte. Mercosur van haar kant verzette tegen de idee om Europese geografische benamingen ('appellations contrôlées') te erkennen ter compensatie van Europese toegevingen in de landbouw. Brazilië kantte zich ook tegen de verstrenging van intellectuele eigendomsrechten op geneesmiddelen. Tussen Brazilië en Argentinië liepen ondertussen de spanningen op na de devaluatie van de Argentijnse peso, de toevloed

van goedkope Argentijnse producten op de Braziliaanse markt en de roep van Braziliaanse bedrijven voor beschermende maatregelen.

In 2012 schorste Mercosur het lidmaatschap van Paraguay na de staatsgreep tegen president Lugo en vroeg Spanje om Argentinië uit te sluiten van de onderhandelingen nadat Argentinië een dochteronderneming van het Spaanse olie- en gasbedrijf Repsol YPF had genationaliseerd.

In oktober 2012 vond nog een onderhandelingsronde plaats, nadien zouden beiden partijen nieuwe *offers* uitwisselen, maar dat werd keer op keer uitgesteld.

TERUG GESTART IN JUNI 2015

Pas in juni 2015 beslisten EU en Mercosur tot een nieuwe poging om *offers* uit te wisselen. Een eerste voorstelling op technische niveau gebeurde in oktober, maar de officiële uitwisseling en bekendmaking volgden pas op 11 mei 2016 (de dag voor de betwiste schorsing van de Braziliaanse president Dilma Rousseff).

De Europese landbouwkoepels COPA-COGECA reageerden meteen afkeurend. Ze stelden dat de EU al belangrijke hoeveelheden runds- en kippenvlees invoerde – Mercosur is bijvoorbeeld goed voor drie vierde van de Europese rundsvleesimport - en dat er dus geen extra marktoegang nodig was. Bovendien wezen ze ook op de milieu-impact van meer productie en uitvoer en op de lage voedselveiligheidsnormen in de Mercosur.²²

Niettemin zetten de onderhandelaars zich op 10 oktober 2016 in Brussel terug rond de tafel. In de daaropvolgende maanden werden gemeenschappelijke onderhandelingsteksten uitgewerkt en raakten de onderhandelingen in een stroomversnelling zodat er al snel sprake was van het bereiken van een 'politiek' of 'princieps-' akkoord over de belangrijkste knooppunten tegen einde 2017, meer bepaald tegen de WTO-top in Argentinië op 10-13 december.

De verdieping van de onderhandelingen werd ook bevorderd door de 'ruk naar rechts' in beide Amerika's, met de komst van de liberale Mauricio Macri aan het hoofd van Argentinië (2015), de omverwerping van Dilma Rousseff ten gunste van Michel Temer in Brazilië (medio 2016) en de verkiezing van Donald Trump in de Verenigde Staten (eind 2016). Het protectionistische beleid van de Noord-Amerikaanse regering zet de EU ertoe aan de onderhandelingen met verschillende landen en regio's in de wereld nieuw leven in te blazen, dit in de hoop haar marktaandeel te vergroten en om aan president Trump en de rest van de wereld het signaal te geven dat de EU via onderhandelingen wél belangrijke handelsakkoorden kan sluiten.

Maar landbouw bleef moeilijk aan beide kanten. Zonder een akkoord over de belangrijkste kerngetallen (hoeveel vlees, suiker en ethanol er naar de EU kan geëxporteerd worden) kon er van een princiepsakkoord geen sprake zijn. Bovendien waren er toenemende handelsbetrekkingen tussen de Mercosur en China²³, wat de Mercosurlanden de mogelijkheid bood om hun handelspartners te diversifiëren.²⁴

Einde september 2017 stuurden 11 EU-lidstaten op initiatief van Frankrijk en Ierland een open brief naar de Europese Commissie om een aanbod over landbouw uit te stellen tot er duidelijke afspraken waren over een meer eerlijke concurrentie tussen de Europese en Mercosurese landbouw. De brief was mee ondertekend door België, Hongarije, Ierland, Litouwen, Luxemburg, Oostenrijk, Roemenië, Polen, Slowakije and Slovenië. Maar Denemarken, Duitsland, Groot-Brittannië, Italië, Portugal, Spanje en Tsjechië stuurden een tegenreactie om het aanbod en de onderhandelingen te versnellen. De Commissie deed uiteindelijk een aanbod, maar dat werd meteen afgeschoten door Mercosur. De Commissie bood 70.000 ton rundsvlees en 600.000 ton ethanol aan, wat volgens Mercosur een

stuk lager was dan wat er 10 jaar voordien op tafel lag. Het was dus een manier om aan te geven dat de Commissie een beter aanbod verwachtte van Mercosur op vlak van auto's en auto-onderdelen.

Een akkoord tegen de WTO-top op het einde van 2017 werd niet gehaald. Maar nieuwe deadlines waren snel gevonden: de komende verkiezingen in Brazilië in 2018 en die in Argentinië in 2019 zouden wel eens nieuwe, minder vrijhandelsgezinde regeringen aan de macht kunnen brengen. Met oog op de verkiezingen in de EU en vooral in Brazilië, zette Michel Temer zich schrap om een akkoord te bereiken.

In 2018 maakten de onderhandelingen inderdaad gestaag vorderingen op meerdere vlakken. In de landbouw bleef het ultieme compromis over vlees, suiker, ethanol, melk en geografische benamingen echter uit. Het werd ook uitkijken hoe de gedoodverfde winnaar van de Braziliaanse presidentsverkiezingen, de extreemrechtse Jair Bolsonaro, zich uiteindelijk zou verhouden ten aanzien van een EU-Mercosurakkoord.

Bolsonaro won effectief de verkiezingen van oktober 2018. Voor de EU en de onderhandelingen was dat een moeilijke situatie. Bolsonaro, een nationalist en protectionist, deed er enige tijd voor vrezen dat de onderhandelingen met de EU op losse schroeven zouden komen te staan. Maar onder impuls van zijn minister van Economische Zaken, de neoliberale Paulo Guedes, en de minister van Landbouw, Tereza Cristina, een erkend lid van de *bancada ruralista*²⁵, was president Bolsonaro vastbesloten om tot een akkoord te komen. De radicale en vaak vergezochte standpunten van Bolsonaro brengen de EU echter in verlegenheid, nu ze moet onderhandelen met een president die een van de symbolen wordt van de antidemocratische uitwassen van het nationaal-populisme.

Uiteindelijk werd er in juni 2019 toch een akkoord bereikt over de belangrijkste kerngetallen. Voor de onderhandelaars bleek de twintigste verjaardag van de lancering van de onderhandelingen, 28 juni 2019, een geschikt moment om dat akkoord bekend te maken. Amper 11 dagen voordien had de Europese Commissie nochtans nog gesteld dat een akkoord voor einde van haar mandaat in oktober misschien niet haalbaar was²⁶.

Na de aankondiging van de sluiting van een principsovereenkomst in juni 2019, nam president Bolsonaro, op zoek naar internationale geloofwaardigheid, snel de verdienste op zich voor de overwinning van de ondertekening van de overeenkomst. Als klimaatscepticus moest hij er niettemin toch mee instemmen om zich niet uit het Akkoord van Parijs terug te trekken, aangezien dit een niet te overschrijden rode lijn was voor de EU.

Aan Argentijnse zijde was de voormalige president Macri (december 2015 - december 2019) een groot voorstander van de overeenkomst. Hij maakte er een erezaak van om het akkoord -desnoods enkel 'in principe'- af te ronden vóór de verkiezingen, die hij verloor. Hetzelfde standpunt ten gunste van de overeenkomst was te horen in Paraguay en Uruguay.

Het standpunt van de nieuwe Argentijnse regering van Alberto Fernández (in functie sinds december 2019) wijzigde echter het plaatje. Fernández beweerde tegen uitvoering van de overeenkomst te zijn, vooral omdat ze nadelig zou zijn voor de Argentijnse industrie, die niet klaar was om het hoofd te bieden aan de liberalisering van de handel met de EU. De kans was ook klein dat het Argentijnse parlement voor de huidige overeenkomst zou stemmen.

Het leek er dus op dat Argentinië zou oproepen tot heronderhandeling van de overeenkomst. Dit was alvast het standpunt van de nieuwe voorzitter van de Parlasur (de parlementaire vergadering van de Mercosur), de Argentijnse Oscar Laborde, die de ondoorzichtigheid van de onderhandelingen en de gebrekkige toegang tot de onderhandelingsdocumenten aan de kaak stelde.

De tegengestelde standpunten van Bolsonaro en Fernández over de regionale integratie van Mercosur dreigden het ratificatieproces van de overeenkomst te bemoeilijken. In geval van een blokkade door een van de Mercosurlanden zou het trouwens mogelijk zijn de overeenkomst land per land ten uitvoer te leggen, waardoor Argentinië - volgens de voorstanders van het akkoord - in een commercieel isolement zou terechtkomen.

Eind april 2020 heeft de Argentijnse regering echter aangekondigd dat het verder zou gaan met de handelsakkoorden met de EU en de EFTA-landen (Liechtenstein, Noorwegen, IJsland, Zwitserland). Argentinië zou daarentegen niet verder inzetten op onderhandelingen voor Mercosur-akkoorden met Zuid-Korea, Singapore, Libanon, Canada en India, maar zich eerder concentreren op Mercosur zelf en op de Covid-19 pandemie²⁷.

Het principeakkoord van 28 juni 2019 was dus slechts het begin van een volgende fase. Er was nog veel werk voor de boeg: verdere afwerking van de teksten en van de liberaliseringsschema's voor goederen, diensten, investeringen en overheidsaanbestedingen en van de verdere onderhandelingen over de politieke en samenwerkingspijler van het associatieakkoord. Maar tegelijk (her-) begon de publieke en politieke strijd over de zin en opportuniteit van het akkoord, zowel vanuit economisch perspectief als vanuit het standpunt van duurzame ontwikkeling, democratie en mensenrechten.

© Belga Image / Annette Riedl / dpa

HOOFDSTUK 6

DE REACTIES VAN DE EUROPESE INSTELLINGEN EN DE EU-LIDSTATEN OP HET AKKOORD

JONATHAN MATTHYSEN • OXFAM BELGIË

Sinds de onderhandelingen van het Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), het gefaalde handelsakkoord tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten, is het Europese handelsbeleid sterk gepolitiseerd. Dit thema komt dan ook naar voren in de verschillende standpunten van de Europese politieke instellingen.

EUROPESE COMMISSIE

De Europese Commissie, als onderhandelaar van het principeakkoord, staat vanzelfsprekend positief tegenover haar resultaat. Het haalt daarvoor twee redenen aan.

Ten eerste is het sluiten van een handelsakkoord in tijden van protectionisme en handelsoorlogen een symbool voor het behoud van een op regels gebaseerd internationaal vrijhandelssysteem. Daarbij worden de gemeenschappelijke waarden steeds onderschreven.

Ten tweede benadrukt de Commissie steevast het economisch potentieel van vrijhandel. In gestileerde factsheets poogt het deze claims te onderbouwen met cijfers²⁸. Daarenboven worden bezorgdheden zoals regelgevende soevereiniteit, voedselveiligheid en de negatieve gevolgen van verhoogde concurrentie steevast weerlegd als bangmakerij. Het akkoord bevat volgens de Commissie voldoende beschermingsmaatregelen. Daarenboven zou de EU-MERCOSUR associatieovereenkomst ongeziene opportuniteiten opleveren aangezien deze markt in het verleden minder open stond voor vrijhandel. Het akkoord levert de Europese exportbedrijven *first mover advantage* op.

EUROPEES PARLEMENT

De positie van het Europees Parlement is complexer. In een reeks resoluties waarvan de eerste dateert van 2006 sprak het zijn bezorgdheid uit over de invloed van het akkoord op de Europese voedselstandaarden en de negatieve impact op onze landbouwsector²⁹. Deze argumenten komen dan ook aan bod in het discours van de meeste Europese politieke groepen.

Uit de debatten in het Europees Parlement wordt echter duidelijk dat er heel wat onenigheid heerst tussen de verschillende fracties. Aan nationalistisch-populistische zijde (ID) zien we protectionistische beweegredenen. Sophie Montel, toen lid van ENF, lanceerde in 2017 nog een motie om de onderhandelingen met MERCOSUR stop te zetten. Zij argumenteerde dat het akkoord oneerlijke concurrentie zou bewerkstelligen met Franse boeren. De economisch conservatieve zijde (ECR, en in grote mate EPP en ALDE) benadrukte door de jaren heen voornamelijk het belang van een snelle onderhandeling en ratificatie. Zij zien het akkoord als een middel om de Europese economie de nodige impulsen te geven.

Een meer gematigde groep (S&D, en delen van EPP, ALDE/Renew) zijn in principe voor een akkoord maar stellen dat dit geen afbreuk mag doen aan mensenrechten, sociale rechten en de bescherming van het milieu. Belangrijk hier is dat er bepalingen worden opgenomen in het akkoord die de MERCOSUR landen verplichten bepaalde internationale normen te respecteren.

De linkerkzijde (Greens-EFA, GUE-NGL) is tegen het akkoord en bepleit een handelsbeleid waar mens en milieu centraal staan. Zij benadrukken ook dat de MERCOSUR-landen het recht hebben om beleid te voeren ter bescherming van hun nationale economie. Ze vinden dat het akkoord een neoliberal keurslijf oplegt waarin de winst van multinationals primeert.

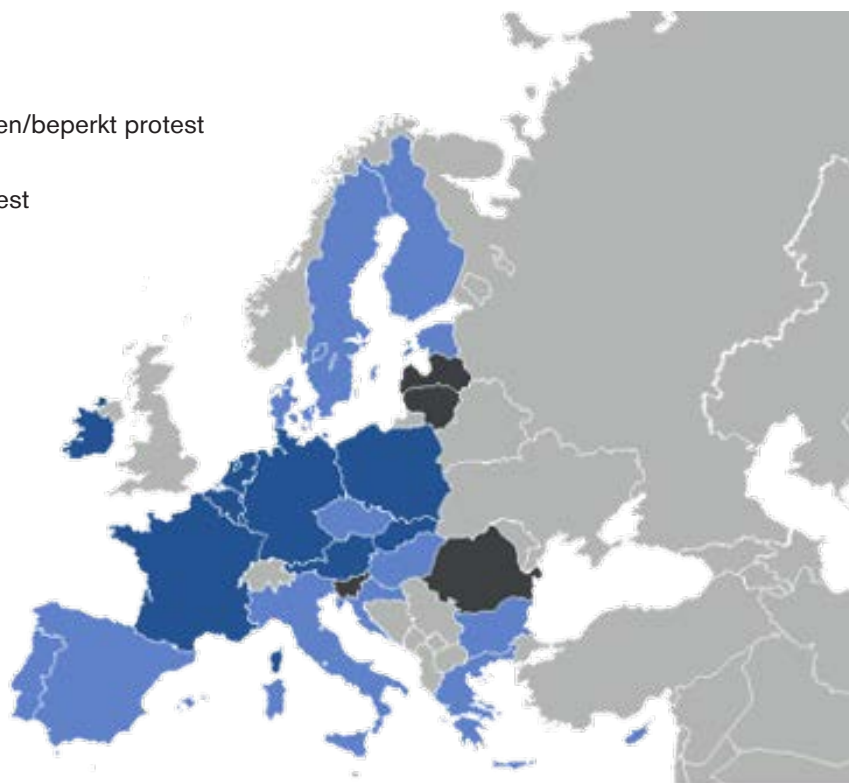
Op 7 oktober 2020 keurde het Europese Parlement een resolutie goed over het Europese handelsbeleid waarin het benadrukte dat het EU-Mercosurakkoord **niet in zijn huidige vorm kan geratificeerd worden**³⁰. Het amendement dat deze afkeuring aan de resolutie toevoegde werd aanvaard met 345 stemmen voor, 295 stemmen tegen en 56 onthoudingen. Greens-EFA, en GUE-NGL stemden onverdeeld voor; S&D en ID stemden grotendeels voor, maar bij S&D waren er ook veel onthoudingen (vooral bij de Spaanse en Portugese parlementsleden). ECR, PPE en Renew stemden grotendeels tegen. Veertien van de twintig aanwezige Belgische Europarlementsleden stemden voor. De NV-A parlementsleden stemden alle drie tegen, de twee Open VLD leden onthielden zich³¹.

LIDSTATEN

Ook in de lidstaten vinden we deze verscheidenheid aan meningen terug. Verschillende belangenorganisaties benadrukken specifieke voor- of nadelen van het EU-Mercosurhandelsakkoord. De uiteindelijke positie van de lidstaten wordt bepaald door de relatieve invloed van de belangenorganisaties in het specifieke land en de politieke kleur van de regeringsleden.

Legende

- Geen lidstaat EU
- Lidstaat EU maar geen/beperkt protest
- Civiel protest
- Politiek en civiel protest

Vanuit de landbouwsector wordt er geprotesteerd vanwege de toenemende concurrentie die het akkoord met zich mee zal brengen. Volgens de belangenorganisatie COPA-COGECA zal de rundsvleesindustrie directe en indirecte kosten te verwerken krijgen ten belope van €16 miljard en €9 miljard respectievelijk³². Vooral in landen waar deze industrieën sterk staan -Frankrijk, België, Nederland, Polen en Ierland- kwamen landbouwers op straat.

Aan de andere zijden bevindt zich de verwerkende industrie met de automobielsector voorop. Volgens de sectorkoepel ACEA zal het verlagen van de tariefmuur van 35% leiden tot een significante groei in de uitvoer van auto-onderdelen en afgewerkte voertuigen³³. De spreidstand tussen de rundsvlees- en auto-industrie leidde critici ertoe het akkoord te labelen als het *cars for cows*-akkoord. Tenslotte roepen middenveldorganisaties met een sociale of milieu-achtergrond op tot het hervormen van het Europees handelsbeleid in het algemeen en de afkeuring van akkoorden zoals EU-Mercosur in het bijzonder.

De kritiek op het akkoord werd al door heel wat regeringen en parlementen ter harte genomen. In juni 2019 schreven president Macron (Frankrijk) en eerste ministers Morawiecki (Polen), Michel (België) en Varadkar (Ierland) de toenmalige voorzitter van de Europese Commissie Jean-Claude Juncker³⁴. In hun brief benadrukten het staatshoofd en de regeringsleiders het belang van de landbouwsector en de bescherming van het klimaat. In augustus volgde een persbericht van de minister van handel van Luxemburg Asselborn waarin hij aangaf dat het Akkoord van Parijs een *conditio sine qua non* was voor de ondertekening van het MERCOSUR akkoord³⁵. Zijn kritiek op de aanpak van de Braziliaanse overheid van de branden in het Amazonegebied werden gedeeld door de minister van landbouw van Slowakije Matecna³⁶. Zij gaf aan in nationale kranten dat zij bereid is het akkoord te blokkeren.

In september 2019 nam het Oostenrijks parlement een motie aan die haar regering verbood om het akkoord goed te keuren³⁷. Ook de Ierse parlementsleden stemden in November een motie tegen het akkoord³⁸.

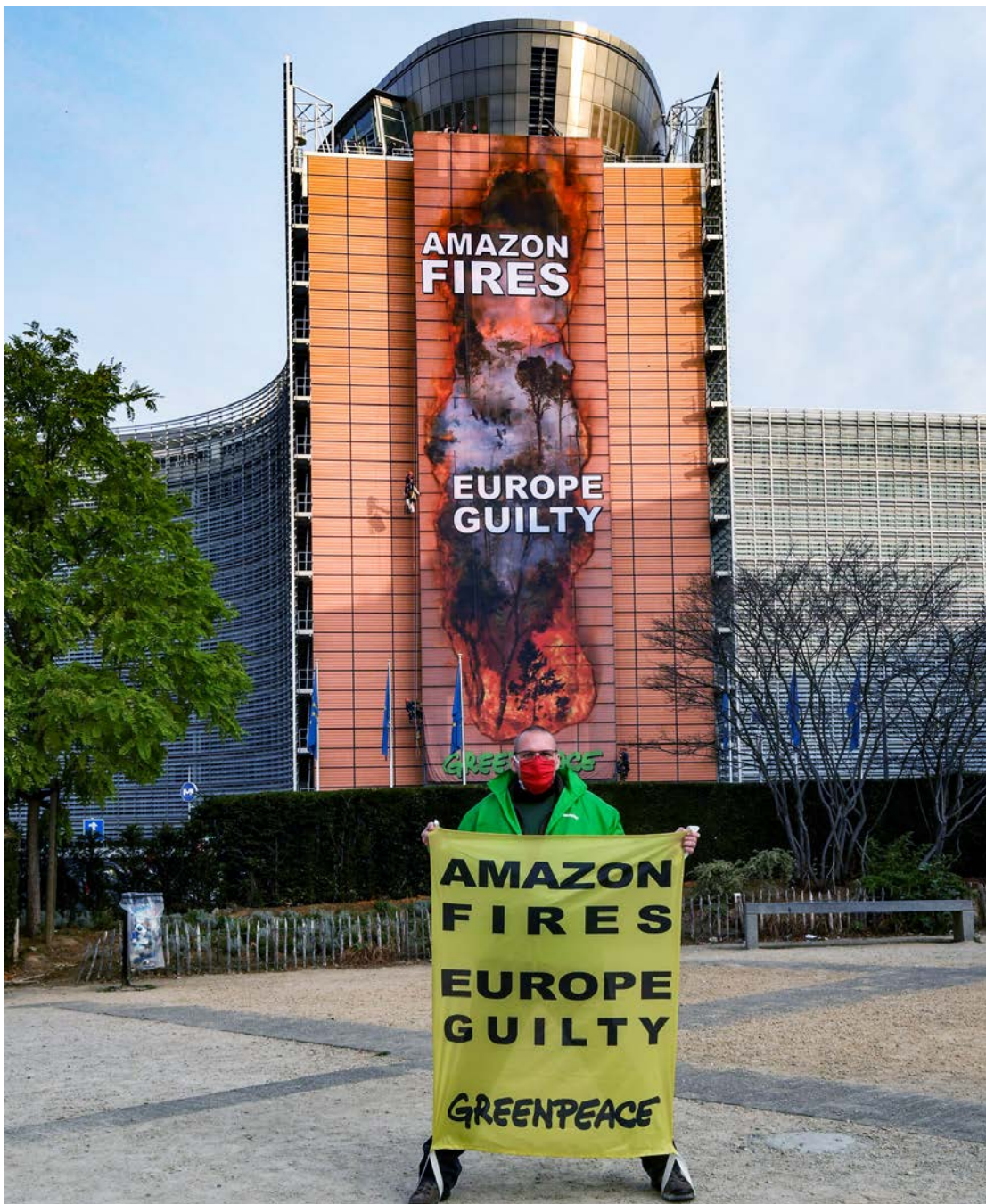
Op 20 januari 2020 sprak de Waalse regering zich formeel uit tegen de EU-Mercosur overeenkomst. Dit standpunt werd op 5 februari 2020 unaniem (70-0) bevestigd door het Waalse parlement³⁹. De Brusselse regering stelde op 14 juli 2020 dat het akkoord in zijn huidige vorm niet aanvaardbaar is en voegde een lange reeks voorwaarden toe⁴⁰. Dit standpunt werd op 19 oktober bevestigd door de Commissie Algemene Zaken van het Brusselse Parlement⁴¹. Met het standpunt van beide gewesten is een Belgische goedkeuring voor het akkoord uitgesloten. Maar als Vlaanderen stelling neemt voor het akkoord, dan heeft België geen éénsgezind standpunt en kan het zich bij een eventuele stemming in de Raad van Ministers van de EU enkel onthouden.

Op 2 juni 2020 stemde ook de Nederlandse tweede kamer met een nipte meerderheid een motie die de MERCOSUR deal verwerpt. Premier Mark Rutte kan de motie van het parlement naast zich neerleggen maar dit is zeer ongebruikelijk⁴².

De Franse president Macron herhaalde in augustus van dit jaar zijn bezorgdheden inzake de bosbranden en de druk op het klimaatakkoord van Parijs. Hoewel het Duits voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie bij haar aanvang aangaf in te willen zetten op de ondertekening van het akkoord uitte Duits bondskanselier Angela Merkel in diezelfde maand haar 'serieuze twijfels' over het handelsakkoord⁴³. Ook zij verwees hierbij naar de bosbranden en de illegale bomenkap in de Amazone. In haar bocht van 180° bekrachtigde zij Macron's pleit dat het verdrag in zijn huidige vorm niet ondersteund kan worden. De nieuwe Frans-Duitse as zette de toekomst van het akkoord verder onder druk. Duitsland lijkt ook niet (meer) gehaast om het akkoord tijdens haar voorzitterschap ter stemming te brengen.

Uiteindelijk heeft ook de nieuwe Commissaris voor handel, Valdis Dombrovskis, bevestigd dat wat hem betreft het akkoord “in zijn huidige vorm” niet kan doorgaan. Maar tegelijk benadrukte hij dat er aan het akkoord niet kan geraakt worden. Blijkbaar zal er aan de “huidige vorm” dus enkel wat veranderen door iets aan het akkoord toe te voegen, bijvoorbeeld een verklaring waarin beide partijen plechtig beloven zich aan het Klimaatakkoord van Parijs te houden⁴⁴.

Het kan zijn dat dit soort verklaring de politieke steun voor het akkoord wat kan opkrikken, maar het is zeer de vraag of dit een voldoende antwoord biedt op de vele problemen die inherent zijn aan het akkoord.

HOOFDSTUK 7

HET EU-MERCOSURAKKOORD EN DE PRINCIPES VAN GOED BESTUUR

SEBASTIEN SNOECK • GREENPEACE BELGIË

1. OVERHEIDSOPTREDEN EN GOED BESTUUR

Naast de negatieve gevolgen die het verdrag zou hebben voor landbouwers aan beide zijden van de Atlantische Oceaan, voor werknemers en consumenten, het milieu en het klimaat, gevolgen die al uitgebreid aan bod zijn gekomen in andere hoofdstukken, is het ook interessant om het proces van de goedkeuring van het ontwerpakkoord onder de loop te nemen. In het licht van de algemene principes van goed bestuur kunnen we ook vragen stellen bij de legitimiteit van dat proces.

Goed bestuur slaat op algemene principes voor het uitvoeren van overheidszaken. Het gaat onder meer om onpartijdigheid, rechtsorde, transparantie, verantwoording, participatie, inclusiviteit en bestrijden van corruptie. De Mensenrechtenraad en voordien de Mensenrechtencommissie van de VN hebben sinds het jaar 2000 resoluties goedgekeurd over de rol van goed bestuur bij het bevorderen van de mensenrechten. Die VN-instanties voor de mensenrechten beklemtoonden dat een “transparant, verantwoord, verantwoordelijk, open en participatief bestuur, dat beantwoordt aan de noden en verzuchtingen van de bevolking, de grondslag vormt van goed bestuur”. Zo'n grondslag is een van de “onontbeerlijke voorwaarden voor de volledige verwezenlijking van de mensenrechten, waaronder ook het recht op ontwikkeling”, en ook is “goed bestuur op nationaal en internationaal niveau van essentieel belang voor langdurige economische groei, duurzame ontwikkeling en het uitroeien van armoede en honger”⁴⁵. Greenpeace vindt dat handels- en investeringsakkoorden transparant en democratisch moeten worden gemandateerd, onderhandeld, afgesloten en herzien⁴⁶.

2. GEHEIME ONDERHANDELINGEN

Het onderhandelingsproces werd gekenmerkt door een groot gebrek aan transparantie. Om te beginnen zijn de EU-Mercosur onderhandelingen gevoerd op basis van onderhandelingsrichtlijnen (uit 1999) die tot op heden nooit (officieel) zijn gepubliceerd ⁴⁷. Een poging van Friends of the Earth Europe om ze te verkrijgen op basis van een officieel verzoek tot informatie, leverde niets op.

Verder bestaat er nog altijd geen volledige ontwerptekst van het deel van het verdrag dat over handel gaat. Vóór het akkoord op politiek niveau werd gesloten op 28 juni 2019, was er heel weinig informatie beschikbaar over de tekstvoorstellen van de EU op de homepage van DG Handel van de Commissie. Nadat Greenpeace⁴⁸ en andere ngo's in 2017⁴⁹ onderhandelingsteksten hadden gelekt, werden er wat meer tekstvoorstellen beschikbaar⁵⁰. Maar de kwantiteit en kwaliteit van de openbaar beschikbare informatie was zelfs minder goed dan bij de erg gesloten onderhandelingen over TTIP. Daar kwam enkel verandering in nadat het akkoord politiek was afgerond, maar dit was toch nog altijd niet voldoende. In feite heeft de Europese Commissie tot nu toe enkel delen van het akkoord gepubliceerd: 27 afzonderlijke documenten (20 hoofdstukken, 2 protocollen en 5 bijlagen) op 12 juli 2019 en het hoofdstuk over intellectuele eigendomsrechten en één bijlage daarbij op 6 september 2019. Uit een van de gepubliceerde bijlagen blijkt dat 1 mei 2020 de deadline was voor wijzigingen en verbeteringen⁵¹, maar de Commissie heeft ontkend dat er een algemene deadline voor veranderingen was afgesproken⁵². Sinds 28 juni 2019 heeft de Europese Commissie meerdere keren meegedeeld dat ze de concrete kalenders voor de liberalisering van de markten zou publi-

ceren. Maar tot nu toe is daar nog niets van gekomen. Daarmee ontbreken cruciale delen van het akkoord die relevant zijn om het te kunnen beoordelen, zoals de mensenrechtenclausule of de lijsten met liberaliseringsverbintenissen voor de hoofdstukken over de handel in goederen, investeringen en overheidsopdrachten.

Het gebrek aan transparantie heeft ook betrekking op het associatieakkoord tussen de EU en Mercosur, waarvan de handelsovereenkomst deel uitmaakt. Associatieakkoorden hebben over het algemeen betrekking op aanvullende aspecten zoals de politieke dialoog en de samenwerking op het gebied van de democratische beginselen, de mensenrechten, de rechtsstaat en de internationale vrede en veiligheid. Associatieakkoorden bevatten ook het institutionele kader voor het beheer van de overeenkomst, zoals de oprichting van (gezamenlijke) raden, comités, subcomités en organen voor de betrekkingen met parlementsleden of het maatschappelijk middenveld. Onderwerpen die voorkomen in het hoofdstuk over handel en duurzame ontwikkeling van het handelsakkoord, zoals milieu en klimaatverandering of arbeid, komen eveneens aan bod in associatieakkoorden⁵³.

De inhoud van het EU-Mercosurassociatieakkoord omvat dan ook belangrijke kwesties. Volgens de Europese Commissie is het hoofdstuk over duurzame ontwikkeling van het handelsakkoord het beste van alle vrijhandelsakkoorden van de EU. In dit hoofdstuk zijn elf verwijzingen naar het associatieakkoord opgenomen. Sommige delen van het associatieakkoord zijn al in juni 2018 gesloten, andere pas in juni 2020⁵⁴. We kennen echter alleen deze twee data. Er is geen verdere officiële informatie over de inhoud van de associatieovereenkomst⁵⁵.

De duurzaamheidsimpactstudie (Sustainability Impact Assessment-SIA) van het handelsakkoord is niet gepubliceerd voor het einde van de officiële onderhandelingen zoals dat hoort, wat betekent dat er tijdens de onderhandelingen geen rekening mee is gehouden. In juni 2020 dienden enkele ngo's overigens een klacht in bij de Europese Ombudsman over deze kwestie⁵⁶. Ondertussen werd in juli 2020 een ontwerp van het eindrapport gepubliceerd. In ieder geval is de gebruikte methodologie twijfelachtig⁵⁷. Zo wordt er bijvoorbeeld geen rekening gehouden met belangrijke elementen zoals de branden in het Amazonewoud.

Ten slotte mogen we ook niet vergeten dat de tekst nog een 'juridisch nazicht' moet krijgen en vertaald moeten worden in de 24 EU-talen vooraleer het goedkeuringsproces van start kan gaan. Hoewel de onderhandelingen officieel zijn afgerond, wordt de tekst achter de schermen nog gewijzigd en geamendeerd. Theoretisch is er dus nog bewegingsruimte om de tekst te veranderen. Dat gebeurde ook met het CETA-akkoord met Canada, waar een vijfde van de oude tekst werd veranderd na de officiële onderhandelingen.

3. DE DEUREN DICHT VOOR DEMOCRATISCH DEBAT

De vrijhandelsakkoorden zijn bedoeld om de besluitvorming over belangrijke onderwerpen als landbouw, energiebronnen, arbeidsrechten en chemische stoffen weg te halen uit de publieke aandacht. Dit verdrag werd in het geheim gemandateerd, onderhandeld en afgesloten, zonder ernstig rekening te houden met de kritische opmerkingen van het middenveld en zonder overleg met kmo's, terwijl bedrijfslobby's actief betrokken waren bij delen van de onderhandeling.⁵⁸

Maar is het dan niet mogelijk om de nationale parlementen te betrekken, zodat er een democratisch debat kan worden gevoerd? Dat is niet zeker. Het handelsakkoord maakt deel uit van een associatieakkoord tussen de EU en Mercosur. In dit geval zullen de Raad van de Europese Unie, het Europees Parlement (EP) en de 27 EU-lidstaten allemaal hun goedkeuring moeten geven. De Raad zal het akkoord unaniem moeten goedkeuren. Het veto van een lidstaat zou dus volstaan om de ratificering te verhinderen. De weigering van het Oostenrijkse parlement in september 2019 om zijn regering een mandaat te geven om het akkoord goed te keuren⁵⁹ betekent dus al dat er in de Raad geen una-

nimiteit is. Maar als het handelsakkoord door de Europese Commissie wordt afgesplitst van de rest van het associatieakkoord, kan het worden goedgekeurd met een gekwalificeerde meerderheid (55 % van de lidstaten die 65 % van de bevolking van de EU vertegenwoordigen). Het akkoord zal ook voorlopig worden toegepast vanaf zijn goedkeuring door het Europese Parlement tot het helemaal geratificeerd is. Dit gebruik van technische ingrepen om te vermijden dat er consensus nodig is zou volgens ons schandalig zijn omdat het een bewuste poging is om een democratische besluitvorming te omzeilen.

4. WET VERSUS HANDEL

Vroeger gingen handelsregels over tarieven en quota. Maar nu bepalen ze de regelgeving over normen inzake milieu en volksgezondheid, om zo het beleid dat is opgesteld in het algemeen belang in te perken. Het handelsbeleid heeft, net als internationale wettelijke afspraken, voorrang op de nationale wetten, waarbij de wetgevers beperkt zijn in wat ze kunnen vaststellen. Het akkoord leidt tot een bureaucratie, waarbij beslissingen worden genomen buiten de normale democratische besluitvormingsprocessen. De verschillende subcomités nemen beslissingen die gevolgen hebben voor het welzijn van de consumenten, de werknemers en het milieu, zonder dat ze daarvoor verantwoording moeten afleggen. De civiele samenleving zal geen rol van betekenis kunnen spelen in die beslissingen. Maar bedrijven kunnen wel gebruik maken van de grotere 'transparantie' (waarbij de geplande wetten worden meegedeeld aan de bedrijven zodat ze de discussie kunnen beïnvloeden) en kunnen zo input leveren in de gesprekken over de geplande regelgeving.⁶⁰

Het handelsakkoord bevat evenmin een hoofdstuk over corruptie zoals in het vrijhandelsverdrag tussen de EU en Mexico.⁶¹ Dat is schandalig: de nog altijd bestaande strategie 'Handel voor iedereen' van de Europese Commissie stelt: "Handelsverdragen kunnen verder worden ingezet om corruptie aan te pakken en te zorgen dat internationale verdragen en beginselen in de praktijk worden gebracht."⁶² Het is ook schandalig omdat corruptie in de Mercosurlanden wel degelijk een probleem vormt en eveneens problematisch blijft in meerdere lidstaten van de EU⁶³.

Inhoudelijk is er geen gebrek aan kritiek op de overeenkomst: meer exploitatie van natuurlijke hulpbronnen, impactevaluatie na de onderhandelingen, druk op de landbouwsector, minder bescherming van de consument, meer uitstoot van broeikasgassen, ...

Naar de vorm moeten we ons bezinnen over de manier waarop de EU onderhandelt over handelsverdragen, om te komen tot een democratisch gedragen systeem en tot overeenkomsten die beantwoorden aan de prioriteiten van de bevolking, die de mensenrechten respecteren, beschermen en verwezenlijken en de grenzen van onze planeet aarde niet overschrijden.⁶⁴

DEEL 2 : KRITISCHE ANALYSE VAN HET AKKOORD

HOOFDSTUK 8

DE BELANGRIJKSTE PIJNPUNTEN VAN DE HANDELSONDEREENKOMST TUSSEN DE EU EN MERCOSUR

EEN BLIK OP HET EU-MERCOSURAKKOORD VANUIT ARGENTINIË

DOOR DR. JAVIER ECHAIDE⁶⁵

Argentinië heeft altijd in het grootste geheim over de overeenkomst onderhandeld. Als sociale organisaties, betrokken bij de opvolging van de vrijhandels- en investeringsovereenkomsten hebben, we de opeenvolgende nationale regeringen al meer dan 15 jaar gevraagd naar de onderhandelde teksten, maar nooit hebben we een antwoord gekregen. Pas op basis van in 2017 gelekte ontwerp-teksten konden we enkele voorlopige analyses maken van de mogelijke gevolgen van deze overeenkomst voor Argentinië in het algemeen en voor de meest kwetsbare sectoren in het bijzonder. Onze analyse wees uit dat er geen substantiële verschillen bestaan met andere vrijhandelsovereenkomsten: het gaat over een overeenkomst die in de eerste plaats de belangen van transnationale ondernemingen verdedigt en die van de sectoren die verband houden met wereldwijde waardeketens. Dat is dan ook de reden waarom de overeenkomsten in het geheim onderhandeld werden: omdat ze slechts enkelen ten goede komen, en de meerderheid van het volk schaden.

Op 28 juni 2019 kondigde de Argentijnse regering in het openbaar het einde van de onderhandelingen aan, "na 20 lange jaren"⁶⁶, en er werden audio's uitgelekt waarin de Argentijnse minister van Buitenlandse Zaken het nieuws in tranen uitbracht aan president Mauricio Macri⁶⁷. Afgezien van de emoties – reëel of niet - was het moment helemaal niet toevallig: Argentinië had het tijdelijke voorzitterschap van Mercosur en moest dit medio december aan Brazilië overdragen – nadat mogelijk een nieuwe Argentijnse regering was aangetreden (wat uiteindelijk ook is gebeurd). Mauricio Macri was niet zeker dat hij zou herverkozen worden in oktober 2019, waardoor de bijeenkomst in juni het laatste mogelijke moment was voor de Macri regering om tot een akkoord te komen, en zo tijdens de verkiezingscampagne te kunnen pronken met een belangrijke prestatie op vlak van buitenlands beleid.

De problemen met de transparantie van de onderhandelingen waren een constante: zodra werd aangekondigd dat er een akkoord bereikt was, publiceerde het Argentijnse ministerie van Buitenlandse Zaken een publicitaire samenvatting van slechts 6 pagina's om de zogezegde voordelen van het verdrag te tonen. Die samenvatting werd nadien verwijderd van de officiële website, en vervangen door een andere tekst⁶⁸ (van ongeveer 15 pagina's) die dateert van juli 2019. Er volgde onmiddellijk felle kritiek vanwege het maatschappelijk middenveld, omwille van het hermetische karakter van de onderhandelingen en de uitblijvende publicatie van de teksten van het akkoord⁶⁹. Als gevolg van de sociale druk aan beide kanten van de Atlantische Oceaan hebben Argentinië, Uruguay en de EU later de inhoud van de overeenkomst gepubliceerd, zij het niet volledig⁷⁰.

Uiteraard werd niet alleen het gebrek aan transparantie aangeklaagd, maar ook de inhoudelijke aspecten en de gevolgen die het akkoord zou kunnen hebben als het geïmplementeerd wordt. Het is duidelijk dat een van de belangrijkste sectoren van Argentinië zware schade zou oplopen: de industriële sector en haar exporterende takken. De vrijhandelsovereenkomst met de EU wordt de hemel in geprezen door te zeggen dat Argentinië een exportmarkt van 400 miljoen inwoners kan

veroveren, ondanks het feit dat de Europese markt niet de belangrijkste markt is voor de Argentijnse export: de belangrijkste exportbestemmingen van Argentinië zijn Brazilië (9,3 miljard dollar), daarna de VS (4,6 miljard dollar), China (4,38 miljard dollar), Chili (2,77 miljard dollar) en op de vijfde plaats Vietnam (2,27 miljard dollar). De relatie met Europa was eerder het tegenovergestelde: het waren de Europese multinationals die tijdens de privatiseringen in de jaren negentig de belangrijkste staatsbedrijven overnamen en die belangrijke sectoren in Argentinië monopoliseerden, zoals de diensten-sector en de financiële sector. Vandaag de dag groeien de Chinese invoer en investeringen in heel Latijns-Amerika, en deze vrijhandelsovereenkomst is ongetwijfeld een poging van de EU om zich te positioneren in het belangrijkste economische blok van de regio om een economische stagnatie te voorkomen (de EU is de afgelopen 25 jaar gemiddeld met slechts 1,3 % gegroeid) en om geen markten te verliezen in de internationale context van de handelsoorlog tussen China en de VS. In ruil daarvoor belooft Mercosur een markt van bijna 300 miljoen consumenten, terwijl Argentinië minder dan een kwart van die bevolking heeft: ongeveer 45 miljoen mensen. Het is duidelijk dat het grootste belang voor de Europese multinationals de Braziliaanse markt is, waardoor de overeenkomst als eerste effect een volledig ongelijke concurrentie tussen de EU en Argentinië zou kunnen impliceren, om hun producten in Brazilië te plaatsen. Dit zou ook Mercosur doen uiteenvallen na een proces van progressieve handelsintegratie, aangezien de belangrijkste goederenstroom in Mercosur verloopt tussen de landen die er deel van uitmaken.

Terwijl de agro-exporterende sectoren de belangrijkste belanghebbenden zijn bij de overeenkomst, komen de belangrijkste critici uit de industriële sector, vanuit de kleine en middelgrote ondernemingen. Deze kmo's zijn de belangrijkste bronnen van werkgelegenheid in het land, samen met de coöperaties en bedrijven die door hun werknemers zijn gerecupereerd tijdens de crisis van eind 2001 en langzaam gegroeid zijn. Andere kritische groepen zijn de kleine producenten op het platteland en de boerengemeenschappen, net zoals diverse sociale bewegingen op het platteland en in de stad. We werkten een eerste kritisch rapport uit op basis van alle tot nu gepubliceerde teksten, waarin we de mogelijke schade aan deze diverse sectoren onder de loep namen⁷¹. We stelden daarin vast dat het akkoord de reeds bestaande asymmetrieën tussen en in beide blokken zal verdiepen in plaats van een harmonieuze en ecologisch duurzame ontwikkeling te bevorderen. De vakbonden van hun kant verwierpen⁷² aanvankelijk het akkoord, maar daarna probeerde de Macri-regering hen te paaien met beloften van compensatie aan de mogelijk getroffen sectoren⁷³.

De Argentijnse economie ondergaat momenteel een van de belangrijkste recessies sinds 2001 (de zevende ernstigste crisis ter wereld⁷⁴), met een daling van het BBP tijdens drie van de vier jaar neoliberal beleid en met een armoedegraad van bijna 40 % van de bevolking⁷⁵. In deze context leidden de presidentsverkiezingen van oktober 2019 al in de eerste ronde tot een nederlaag voor Mauricio Macri in zijn poging om herverkozen te worden. Ze betekenden de terugkeer van het Peronisme, geleid door Alberto Fernandez, een gematigde politicus die erin slaagde verschillende politieke sectoren met elkaar te verzoenen in een alliantie die onder meer het Kirchnerisme omvatte. Fernandez bekritiseerde aanvankelijk de overeenkomst zodra deze was aangekondigd⁷⁶, maar nam daarna gas terug⁷⁷ in een poging om punten van overeenstemming te vinden in een regionaal blok met overwegend rechtse regeringen die ideologisch voorstander zijn van het openen van de handel, met Bolsonaro in Brazilië, de regering van Colorado in Paraguay en de triomf van de 'Partido Blanco' in Uruguay.

In een reactie op de wereldwijde pandemie door de COVID-19 heeft de regering Fernandez strenge maatregelen uitgevaardigd, met een verplichte lockdown, terwijl de oppositie (met inbegrip van het macrisme) erop aandrong de situatie van de sanitaire crisis te relativeren om de economie niet te treffen, vergelijkbaar met het oorspronkelijke standpunt van de VS of het Verenigd Koninkrijk. Hoewel de huidige situatie niet eeuwig kan duren, is het huidige presidentiële discours gericht op de verdediging van de industrie, de interne markt, tewerkstelling en de gezondheid van de Argentijnen⁷⁸, niet vanuit een nationalistische positie maar eerder vanuit pragmatisme en gezond verstand.

De huidige situatie heeft niet alleen de prioriteiten binnen de Argentijnse politiek veranderd, maar kan mogelijk ook een nieuw obstakel betekenen voor de verdere liberalisering van de handel en, in het bijzonder, voor de ratificatie van de Mercosurovereenkomst met de EU. Deze overeenkomst is sowieso in een meer complex scenario terechtgekomen.

© Belga Image / Ophelie Delarouzee

HOOFDSTUK 9

HANDEL IN LANDBOUWPRODUCTEN

HÉLÈNE CAPOCCI • ENTRAIDE ET FRATERNITÉ - TIMOTHÉE PETEL • FUGEA

De inhoud van het EU-Mercosurakkoord wordt vaak ietwat karikaturaal voorgesteld als een ruil van 'auto's voor koeien' (cars for cows). In feite is de landbouwcomponent bijzonder belangrijk. De overeenkomst zal de invoer van landbouwproducten uit de Mercosurlanden in Europa verhogen en de invoertaksen op de invoer van deze producten op de Europese markt opheffen of in zeer ruime mate verlagen. De Europese Unie zal haar douanerechten schrappen op 92 % van de invoer uit de Mercosurlanden. De belangrijkste exportproducten van Latijns-Amerika naar de EU in het kader van het akkoord zijn de jaarlijkse uitvoer van **rundvlees** (99.000 ton), **gevogelte** (180.000 ton), **varkensvlees** (25.000 ton), **rijst** (60.000 ton), alsook soja, suiker, ethanol, maïs en honing.

De toename van de Latijns-Amerikaanse invoer zal gevolgen hebben voor cruciale kwesties als voeding, het behoud van duurzame landbouw, gezondheid, milieu en klimaat, wat betekent dat deze overeenkomst hoe dan ook het voorwerp moet uitmaken van een echt maatschappelijk debat.

1. DE PESTICIDEKETEN

De verschillen in landbouwpraktijken, sanitaire en fytosanitaire normen en de uitgevoerde controles tussen Europa en Latijns-Amerika zijn zeer groot.

De giganten onder de pesticidenproducenten die hun zetel hebben in Europa, zoals BASF of Bayer-Monsanto, zullen zich ongetwijfeld verheugen op het EU-Mercosurakkoord. Tussen 2016 en 2019 is hun verkoop van pesticiden - die in Europa verboden zijn - aan Brazilië met respectievelijk + 44% en + 50% gestegen⁷⁹. Het EU-Mercosurakkoord voorziet in preferentiële tarieven voor de export van Europese chemische producten naar de Mercosurlanden, die grote verbruikers zijn van pesticiden. Brazilië, Argentinië en Paraguay staan bijvoorbeeld allemaal in de top 10 van de belangrijkste klanten voor de uiterst gevaarlijke pesticiden van het Zwitserse Syngenta, goed voor 39 % van de omzet van het bedrijf (Brazilië alleen al is goed voor 32 %)⁸⁰.

74 % van de in Brazilië gebruikte gewasbeschermingsmiddelen is in Europa verboden.

Dit is het geval met Paraquat, dat sinds 2007 in Europa verboden is, maar dat hier desondanks wordt geproduceerd en jaarlijks met honderden tonnen wordt verkocht aan Braziliaanse agro-commerciële bedrijven. Brazilië, 's werelds grootste verbruiker van pesticiden, heeft sinds januari 2019 al 239 nieuwe pesticiden gehomologeerd, wat op zich al 18 % van de wereldmarkt vertegenwoordigt. De eersten die de gevolgen ondervinden van deze minachting voor de volksgezondheid (ten gunste van de chemische industrie), zijn natuurlijk de Brazilianen zelf. Tussen 2005 en 2015 heeft het ministerie van Volksgezondheid 84.206 pesticidenvergiftigingen geregistreerd. Onder hen zijn tussen 2008 en 2017 7.200 mensen overleden⁸¹.

Eenmaal geproduceerd in Europa en geëxporteerd naar de Mercosurlanden, zullen de pesticiden worden gebruikt voor de agro-industrie, die zeer grote stukken land heeft verworven ten koste van de rechten van inheemse gemeenschappen en van een milieu- en klimaatvriendelijk landgebruik. De landbouwsector van Argentinië en Brazilië staat inderdaad bekend om zijn intensieve productie en exportgerichtheid. Het geval van de sojaboon is bijzonder veelzeggend: 48 % van de wereldwijde consumptie van soja komt uit deze twee landen⁸². Dit soort grootschalige landbouw werkt ontbos-

sing in de hand: in de Mercosurlanden is 13 miljoen hectare soja bestemd voor de export naar de EU. Slechts 13 procent van deze enorme oppervlakte wordt beschouwd als afkomstig van sectoren die *niet* bijdragen aan de ontbossing, wat leidt tot de vrees voor nieuwe golven van oncontroleerbare branden zoals die zich in de zomers van 2019 en 2020 in het Amazonegebied hebben voorgedaan⁸³.

Door het verhogen van de exportvolumes van Mercosur naar Europa, kan men zich verwachten aan een intensivering van een landbouwmodel dat nu al een enorme impact heeft op de vernietiging van het milieu⁸⁴. Het EU-Mercosurakkoord gaat niet alleen volledig voorbij aan de doelstellingen van de strijd tegen de opwarming van de aarde, maar zal ook gevolgen hebben voor de kwaliteit van het voedsel en de gezondheid in Europa. De uitgevoerde pesticiden die hier verboden, zijn keren immers terug naar Europa via de landbouwproducten die Europa vanuit Mercosur invoert. De Europese raad van de chemische industrie (CEFIC) is zelfs verheugd over de afschaffing van de douanerechten op meer dan 90 % van de Europese export van chemische producten (die nu kunnen oplopen tot 18 % van de waarde)⁸⁵. Deze daling van de invoerkosten van pesticiden zal dus waarschijnlijk het verbruik van deze schadelijke producten aanzienlijk doen toenemen.

Toch wil de Europese Unie iedereen geruststellen dat haar sanitaire en fytosanitaire normen voor levensmiddelen 'niet-onderhandelbaar' zijn. Als reactie daarop heeft een groep landen, waaronder Brazilië, Uruguay en Paraguay, in een mededeling aan de Wereldhandelsorganisatie op 4 juli 2019, scherpe kritiek geuit op de eisen van Europa met betrekking tot pesticiden die zij als handelsbelemmeringen aanzien, en hen uitgenodigd om deze te verminderen. Er is dus alle reden om te betwijfelen of het Europese model van **sanitaire en fytosanitaire normen** de Zuid-Amerikaanse agro-business zal meevoeren in een opwaartse spiraal van duurzame praktijken.

Bovendien lijkt het systeem dat gebruikt wordt voor **de controle** van ingevoerde goederen op de naleving van Europese normen onbetrouwbaar. Om de 'technische handelsbelemmeringen' tot een minimum te beperken, zijn de partijen overeengekomen de controle en verificatie van goederen te vereenvoudigen. Alleen 'erkende inrichtingen' mogen exporteren. Die erkenning gebeurt door de bevoegde autoriteiten van de *exporterende* partij die verantwoordelijk zijn om er voor te zorgen dat de exportproducten conform zijn met hygiënevoorschriften van de *importerende* partij. Tegelijkertijd zal de frequentie van invoercontroles door de importerende partij worden verlaagd. De werkelijke controle is dus eigenlijk gebaseerd op de garanties die door de autoriteiten van de exporterende partij worden verleend, maar in de Mercosurlanden is de verificatie door het officiële controlesysteem is nogal permissief⁸⁶.

Het akkoord voorziet wel een 'rode knop'-systeem met noodmaatregelen die op nationaal niveau moeten worden ingevoerd in geval van schending van sanitaire of fytosanitaire normen. Maar dit is niet meer dan een gedeeltelijke en ontoereikende maatregel om de Europese voedselveiligheid en de naleving van de Europese normen te garanderen. (Dit geldt zowel voor de toegestane niveaus van residuen van bestrijdingsmiddelen in levensmiddelen, als voor de behandeling van vee met antibiotica, het voederen ervan met diermeel, het gebruik van kunstmatige groeihormonen, enz.).

Deze aanpak is vooral gericht op een toename van de handel en negeert tegelijkertijd de risico's voor de gezondheid en het milieu. Ze heeft ernstige tekortkomingen, ook met betrekking tot het **voorzorgsprincipe** dat een essentieel principe is in de Europese besluitvorming. Dit beginsel is in de gepubliceerde teksten aanwezig, maar enkel in een afgezwakte vorm (met een beperktere definitie dan in het EU-recht) en zonder bindende waarde. Het komt namelijk enkel voor in het hoofdstuk over 'duurzame ontwikkeling', dat geen sanctiemiddelen voorziet in geval van niet-naleving⁸⁷. Deze lezing van 'voorzorg' riskeert dus niet opgewassen te zijn tegen de gestelde uitdagingen.

Daarom botst het landbouwonderdeel van het EU-Mercosurakkoord op dezelfde kritiek als TTIP (het controversiële en mislukte EU-VS handelsakkoord) of CETA (het EU-Canada handelsakkoord): het biedt onvoldoende garanties om het voortbestaan van een duurzame landbouw aan beide kanten van de Atlantische Oceaan, de gezondheid van de consument en de bescherming van het milieu, te waarborgen. Een dergelijke overeenkomst zal ertoe leiden dat er producten op de markt komen die niet voldoen aan onze productie- en voedselveiligheidsnormen. Onze landbouwers zullen dus te maken krijgen met oneerlijke concurrentie, vooral zij die zich toeleggen op een duurzame aanpak. De familiale landbouwers in Mercosur riskeren eveneens te lijden onder de effecten van het handelsakkoord, dat vooral ten goede komt aan de grote, exportgerichte landbouwbedrijven. Voor de consumenten zal de kwaliteit van de producten op ons bord waarschijnlijk verslechteren. Met andere woorden: het Europese model voor de bevordering van hoge normen voor voedselveiligheid en milieuzorg wordt in gevaar gebracht door handelsovereenkomsten die voorrang geven aan economische belangen boven het behoud van de planeet en het welzijn van de bevolking.

2. FOCUS OP HET RUNDVLEES

Argentijns rundvlees is een erkend product. In Brazilië is de rundvleesproductie in 10 jaar tijd met 40 % gestegen, zodat Brazilië nu "de grootste commerciële kudde ter wereld" heeft. Er zijn 218 miljoen runderen⁸⁸, meer dan de 209 miljoen inwoners van het land. Aan het hoofd van deze sector staan slechts 3 Braziliaanse bedrijven (JBS, Brasil Foods en Marfrig), die tot de machtigste behoren in de wereldwijde vleesindustrie en die eveneens leveren aan de Europese markt. Zij worden echter door geen enkel systeem gecontroleerd dat garandeert dat ze niet bijdragen aan de ontbossing. Veel van hun leveranciers kopen dieren die worden vetgemest op ontboste percelen in het Amazonegebied. De veeteelt en de sojateelt worden inderdaad beschouwd als de twee belangrijkste oorzaken van de ontbossing in Brazilië, onder andere om aan de vraag naar voedselproducten in de EU te voldoen⁸⁹. Overigens voldoen de omstandigheden van de veehouderij in de Mercosurlanden bij lange na niet aan onze normen: het gebruik van kunstmatige groeihormonen, het gebruik van antibiotica als groei-bevorderaars en het gebrek aan traceerbaarheid zijn legio aan de andere kant van de Atlantische Oceaan⁹⁰.

Het EU-Mercosurakkoord voorziet in de jaarlijkse toegang tot de Europese markt van 99.000 ton rundvlees uit Mercosur tegen een verlaagd tarief: 7,5 % douanerechten in plaats van de huidige 40 %. Dit vertegenwoordigt een aanzienlijk deel van de invoer van rundvlees op het Europese grondgebied (340.000 ton). Hoewel deze hoeveelheden klein lijken in vergelijking met de 7,8 miljoen ton rundvlees die in de Unie wordt geproduceerd, is het belangrijk rekening te houden met het **cumulative effect** van elke vrijhandelsakkoord dat door Europa wordt ondertekend. De overeenkomst met Canada (CETA) voorzag in meer dan 45.000 ton rundvlees tegen een nultarief. In november 2019 verdubbelde de Europese Unie de hoeveelheden vlees uit de VS (in het kader van het EU-VS geschil over het gebruik van hormonen), waardoor de invoer uit de VS zonder douanerechten op zo'n 35.000 ton komt liggen.

Al deze invoer dreigt de markt des te meer te destabiliseren omdat het gaat om hoogwaardige stukken van het entrecote-type, waarvoor de markt in Europa klein is⁹¹. De druk op de prijzen zal dus groter zijn, vooral in België, waar de zoogkoeiensector belangrijke hoeveelheden hoogwaardig vlees produceert. Een laatste kritiek punt voor de rundvleessector gaat over de bestemming van de invoer uit Mercosur. De meeste ingevoerde deelstukken zijn bestemd voor de horeca, waar etikettering van de herkomst van het vlees niet altijd verplicht is (zoals in België het geval is).

Deze toegenomen liberalisering zal de crisis in de Europese landbouw, en in het bijzonder in de Belgische rundvleessector, onvermijdelijk verscherpen. Deze sector vertegenwoordigt immers 16 % van de totale waarde van de landbouwproductie in België (28 % in Wallonië). Momenteel zijn er

in België 8.100 rundveehouders met een familiebedrijf, met gemiddeld 148 runderen en 57 hectare grond. De rundvleesproductie in België heeft tegenwoordig een overschot⁹², terwijl het verbruik ervan al enkele jaren daalt. De uitbreiding van de invoercontingenten voor rundvlees zal dus de internationale concurrentie en de neerwaartse druk op de prijzen doen toenemen voor de Europese en Belgische veehouders, die al een crisisperiode doormaken. In Wallonië is het aantal bedrijven met zoogkoeien tussen 2007 en 2017 namelijk gedaald van 9.000 tot 5.500, dat wil zeggen dat er gedurende 10 jaar elke dag een bedrijf is gestopt met veeteelt of helemaal is verdwenen (een daling van 39 %). Door het EU-Mercosurakkoord te ondertekenen en deze verdwijning te versterken, bestaat er een reëel risico dat de lokale productie (die voor een groot deel verbonden is met gras en het milieu) wordt vervangen door vlees dat aan de andere kant van de wereld wordt geproduceerd in industriële systemen met aanzienlijke negatieve externe effecten.

Geconfronteerd met deze zorgen verwijst de Europese Commissie naar een vrijwaringsclausule in het akkoord die kan worden geactiveerd om de Europese landbouwers te beschermen in geval van deregulering van de markt. De voorwaarden voor de toepassing van de **vrijwaringsclausule** zijn echter restrictief en het gebruik is beperkt in de tijd. De maatregel bestaat uitsluitend uit een tijdelijke schorsing van de verlaging van de douanerechten of een verlaging van de preferentiële tarieven voor maximaal twee jaar, die eenmaal met dezelfde duur kan verlengd worden.

Er wordt bovendien uitdrukkelijk bepaald dat deze maatregelen **slechts tot 12** jaar na de inwerking-treding van de overeenkomst kunnen worden genomen. Bovendien moet het besluit om een bilaterale vrijwaringsmaatregel toe te passen, gebaseerd zijn op aantoonbare, objectieve en kwantificeerbare basis waaruit blijkt dat er ernstige schade (of dreigende schade) is en dat er een oorzakelijk verband bestaat met de invoer van het product in kwestie⁹³. De draagwijdte van de vrijwaringsclausule lijkt daarom te zwak en de toepassingsvoorwaarden te restrictief om de bescherming van de Europese landbouwers en het voortbestaan van een duurzame gezinslandbouw te waarborgen.

3. EEN HANDELSAKKOORD VOL MET INCOHERENTIES

Een dergelijke overeenkomst is volledig in strijd met de engagementen die de Europese Unie genomen heeft in verband met een hele reeks milieu- en landbouwkwesties (om nog maar te zwijgen van de sociale, economische en gezondheidsimpact).

De Europese Commissie heeft in november 2019 de noodtoestand voor het klimaat afgekondigd en in het kader van de Green Deal koolstofneutraliteit als doel vastgelegd. Het EU-Mercosurakkoord is echter niet verenigbaar met de Europese doelstellingen van de strijd tegen de klimaatverandering en met de verplichtingen die zijn aangegaan in de Overeenkomst van Parijs. Het EU-Mercosurakkoord zal immers leiden tot de intensivering van onnodige en dus klimaatbedreigende handel en een productiewijze bevorderen die schadelijk is voor het milieu.

In het kader van de **Green Deal** heeft de Europese Commissie op woensdag 20 mei 2020 haar "Farm to Fork" ("Van boer tot bord"-) strategie voor een "eerlijk, gezond en milieuvriendelijk voedselstelsel" voorgesteld. Deze strategie moet weerspiegeld worden in het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid Post-2020 dat nog onderhandeld wordt. Een van de verwachte doelstellingen is een vermindering van het gebruik van pesticiden of de ontwikkeling van landbouwsystemen met een laag milieueffect. Als het EU-Mercosurakkoord wordt ondertekend, zouden de landbouwers dus worden onderworpen aan twee tegenstrijdige verplichtingen, namelijk om hogere productienormen in acht te nemen en tegelijkertijd te concurreren met producten die aan laxere normen onderworpen zijn. Een fatale situatie voor onze boeren, vooral voor zij die zich toelagen op duurzame landbouw.

Ten slotte heeft de Europese Unie sterke ambities op het gebied van voedselkwaliteit en -veiligheid (een doelstelling die ook in de strategie "Van boer tot bord" wordt genoemd). Het EU-Mercosurakkoord zal echter twijfels doen ontstaan over wat er allemaal terecht komt op het bord van de consumptie. Nog een tegenstrijdigheid erbij...

HOOFDSTUK 10

11 SEPTEMBER EN DE CERRADO⁹⁴

LUC VANKRUNKELSVEN • WERVEL⁹⁵

11 september doet (bijna) iedereen willekeurig naar New York kijken. 11 september 2001, maar er is ook 11 september 1973: de moord op de Chileense president Salvador Allende. Een niet onbelangrijke datum voor Latijns-Amerika. Maar 11 september is niet alleen een datum van dood en vernieling. Er werden dan ook mensen geboren, bijvoorbeeld Ary Pará-Raios in Brazilië. Ary José de Oliveira - zijn oorspronkelijke naam - was een veelzijdig man, die de kunst verstond om visuele kunstenaars, dichters, musici, auteurs, journalisten en natuurbeschermers rond zich te verzamelen. Uit erkentelijkheid voor zijn werk werd 11 september uitgeroepen tot 'nationale dag van de Cerrado'.

Het centrale belang van de Cerrado

De publieke opinie in Brazilië, de internationale pers en dus ook de publieke opinie wereldwijd, ligt wakker van de vernietiging van het Amazonewoud. Terecht. Het vreemde is dat er geen gelijkaardige verontwaardiging leeft over de Cerrado, de meest soortenrijke savanne ter wereld. Samen met dat andere typische ecosysteem Caatinga, beslaat het 30 % van Brazilië's oppervlakte. De Cerrado alleen al strekt zich uit over twee miljoen km² en dat over 11 deelstaten, letterlijk in het centrum van het land: Maranhão, Piauí, Bahia, Minas Gerais, Tocantins, Goiás, Mato Grosso, Mato Grosso do Sul, São Paulo, Paraná, Pará e Rondônia. Er wonen momenteel 23 miljoen mensen.

Terwijl de ontbossing van het Amazonewoud sommige jaren wat afneemt, neemt die in de Cerrado hevig toe: 30.000 km² per jaar, twee tot drie keer zoveel dan de ontbossing van het Amazonegebied in Brazilië. Terwijl het Amazonewoud zich over negen landen uitstrekt, is deze unieke savanne alleen in Brazilië te vinden. Cerrado is ook een verbingsgebied tussen de verschillende biomen/ecosystemen. Dieren die met uitsterven bedreigd zijn in de Mata Atlântica (kleine restant van het oorspronkelijke woud aan de Atlantische Oceaan), komen soms nog meer voor in de Cerrado. Het immense gebied is ook letterlijk het centrum van het hydrologisch systeem van Brazilië. Als de bronnen en rivieren die hier ontspringen, uitdrogen, dan krijgt heel Brazilië niet alleen ecologische, maar ook sociale en economische problemen.

Amazônia, Pantanal (moerasgebied en grootste vogelreservaat ter wereld met de grootte van Portugal) en Mata Atlântica zijn sinds 1988 beschermd als 'Patrimônio Nacional'. Cerrado en Caatinga niet. Daarom komt er de laatste jaren een sterke beweging op gang om dit unieke gebied ook te beschermen. De kunst in de argumentatie is om de ecologische argumenten met de sociale en economische te laten samenspannen. De ecologische zijn in het Portugees mooi geordend onder ABC: água, biodiversidade e clima/water, biodiversiteit en klimaat. Deze drie zijn met elkaar verbonden en op hun beurt met keuzes die een andere sociale en economische ontwikkeling mogelijk moeten maken. Meer dan 50 % van de Cerrado is al ontbost. De vraag is of Brazilië nog miljoenen hectares meer nodig heeft om op de internationale markten oorlog te voeren met soja, ethanol, katoen of andere commodities die met veel energie en veel vernietiging in de Cerrado kunnen voortgebracht worden. Of is er een meer familiale landbouw mogelijk, die met kleinere oppervlakten een goed inkomen kan vergaren met een diversiteit aan producten? Daarvoor is creativiteit nodig om de grote rijkdom te verwerken in boerenhanden. Liefst in samenspraak met de milieubeweging en met heel de civiele samenleving. De creativiteit is er alleszins.

10 REDENEN OM DE CERRADO TE BESCHERMEN

1. Cerrado en Caatinga vormen 1/3 van het nationaal territorium van Brazilië.
2. De twee biomen voeren ecologische functies uit die vitaal zijn voor het hele land.
3. De ontbossing in de Cerrado is vandaag twee keer groter dan in het Amazonegebied.
4. De belangrijkste rivieren van Brazilië ontspringen en groeien in de Cerrado.
5. Het ondergrondse waterreservoir Guarani hangt voor zijn wateraanvoer af van gebieden in de Cerrado.
6. De regen en de rivieren in centraal Brazilië zijn van vitaal belang voor het energetisch systeem van Brazilië.
7. 95 % van de Brazilianen hangen voor hun elektrische energie voor een groot deel af van het water dat van de Cerrado komt.
8. De biodiversiteit van de twee biomen is uniek, zonder gelijke in de wereld.
9. Bedreigde soorten door de vernietiging van het Atlantisch Woud overleven in een groter aantal in de Cerrado.
10. Als de Cerrado en de Caatinga tenondergaan, dan zijn de andere ecosystemen ook bedreigd.

Denk maar aan de lekkere picolés, de friskos, die met de vruchtenrijkdom van de streek gemaakt worden.⁹⁶ Het 'Fórum Goiano em Defesa do Cerrado' wil alleszins aan de grote consensus voor een nieuwe en andere ontwikkeling werken. Het zal wel een constante alertheid vragen. Zo overviel mij onlangs een verontwaardigde vrouw met haar verhaal. Ze was zo gelukkig dat er in het gerechtsgebouw picolés met vruchten van de Cerrado te koop waren. Wat later waren deze, zonder enig overleg, vervangen door massaproducten van voedselgigant Nestlé. Het is duidelijk dat de groten der aarde andere plannen hebben met voedsel en regionale ontwikkeling, ook al dragen ze de modieuze term 'duurzame ontwikkeling' zo graag in hun vaandel.

KAN KUNST DE WERELD REDDEN?

Boeken schrijven is één, mooie foto's maken is twee. Heel wat van mijn teksten zijn opgeluisterd door tekeningen van studenten, professoren en gemeenschappen van Matinhos in de deelstaat Paraná. Het zegt iets over de hoge betrokkenheid van heel wat Brazilianen van wat met hun land in fragmenten gebeurt. Het verscheurde Brazilië verscheurt hen ook innerlijk. Aan deze kwetsuur en hoop op verandering willen ze uiting geven.

In Goiânia is er een bijzonder kunstenaar, die in de lijn van Ary Pará-Raios mensen in binnen- en buitenland wil bewustmaken van het drama dat zich in de Cerrado voltrekt. João Caetano⁹⁷ doet dit door in ontroerende foto's de schoonheid van de nog bestaande Cerrado open te leggen. Wervel thematiseert al heel zijn bestaan de gevolgen van de soja-opmars en van het vernietigende landbouwmodel, aan beide kanten van de oceaan. We hebben het niet alleen over wat er in het Amazonegebied gebeurt, maar ook over de sociaaleconomische situatie in Zuid-Brazilië, over de culturele vernietiging in Maranhão, over het grote belang van de Cerrado en over zoveel meer. En we hebben het steeds opnieuw over de interafhankelijkheid van het landbouwmodel in Europa met wat er in Brazilië en elders gebeurt. We kunnen dit niet alleen met intellectuele argumenten doen, maar we willen ook met kunst het hart aanspreken⁹⁸.

Beslissingen in Europa hebben gevolgen in Brazilië. Beslissingen in Washington DC hebben gevolgen voor Brussel en Brasília. Opties in Brasília raken heel de planeet.

HOOFDSTUK 11

MERCOSUR: DE HANDEL IN INDUSTRIËLE PRODUCTEN

RENAAT HANSSENS • ACV STUDIE- EN DOCUMENTATIEDIENST

Door het EU-Mercosurakkoord zou de EU het eerste grote handelsblok worden dat een vrijhandelssakkoord kan afsluiten met deze vier Latijns-Amerikaanse landen. Traditioneel voerden ze een vrij protectionistisch beleid; achter de geleidelijk kleiner wordende tolmuren kreeg een eigen industrie de kans zich te ontwikkelen, dikwijls mede onder impuls van massale buitenlandse investeringen. Zo is de kleine helft van de auto-industrie in handen van Europese merken. Dit model van industriële ontwikkeling dreigt nu na een korte overgangstijd van tien tot maximaal vijftien jaar zwaar onder druk te staan. In ruil voor een grotere Europese markttoegang voor de belangrijke agrovoedingssector van de Mercosurlanden, krijgt de Europese technologische industrie na de overgangsperiode een vrijwel onbeperkte toegang tot Mercosur.

1. INHOUD VAN HET AKKOORD

1.1. VERMINDERING INVOERTARIEVEN

De EU zal de invoerrechten afschaffen voor al de industriële goederen uit Mercosur gedurende een overgangsperiode van maximaal 10 jaar. Mercosur zal het grootste deel van de rechten afschaffen in de voor de EU belangrijke sectoren zoals auto's, auto-onderdelen, machines, chemicaliën en farmaceutica. Voor elk van deze sectoren wordt meer dan 90 % van de EU-uitvoer geliberaliseerd.

Alle *verlagingen* van rechten door Mercosur zijn lineair⁹⁹, behalve die voor personenauto's: deze zullen door Mercosur op vijftien jaar volledig worden geliberaliseerd, met een wachtperiode van zeven jaar die gepaard zal gaan met een overgangsquotum van 50.000 eenheden. Voor dit overgangsquotum geldt een invoertarief van de helft van het gewone invoerrecht. Na de wachtperiode zullen de rechten in een versneld tempo worden verlaagd om aan het einde van de afbouwperiode tot nul te komen.

De tarieflijnen voor *auto-onderdelen* zullen grotendeels binnen 10 jaar worden geliberaliseerd (voor 82 % van de lijnen die 60 % van de EU-export naar de Mercosur uitmaken, bijkomend zal 30 % van de export op 15 jaar worden geliberaliseerd).

Voor EU-*machines* zal 93 % van de uitvoerlijnen volledig worden geliberaliseerd, meestal binnen de 10 jaar (67 % van de uitvoer naar Mercosur).

1.2 OORSPRONGSREGELS

Dit is een klassiek onderdeel van vrijhandelsakkoorden, met technische regels die bepalen welk percentage van een product in een derde land mag gemaakt zijn zonder het voordeel van het preferentieel of 0-tarief te verliezen. Het bevat ook de procedures die exporteurs moeten volgen om van de preferentiële tarieven te genieten, voor EU-exporteurs o.m. registratie in het zogenaamde REX-systeem.

Verder is er ook een belangrijk onderdeel 'productspecifieke oorsprongsregels', voor bijv. auto's of auto-onderdelen.

1.3 DOUANE EN HANDELSFACILITERING

Dit onderdeel bevat afspraken die de vlotte in- en uitklaring van goederen moet garanderen. Het gaan dan over maximale automatisering van procedures, consultatie van bedrijfsfederaties bij invoering van nieuwe regels, vermijden van administratieve overlast, enz.

1.4 TECHNISCHE BARRIÈRES VOOR HANDEL

Het doel van dit hoofdstuk is om de handel te vergemakkelijken door barrières m.b.t. verschillende technische normen te elimineren en de kadervoorwaarden te creëren voor meer convergentie inzake technische regulering en standaarden in de toekomst. Er werd vastgelegd dat er meer gebruik zou gemaakt worden van internationale standaarden als basis voor de binnenlandse technische regulering. Door periodieke reviews zou er een verhoogde conformiteit met internationale standaarden moeten komen.

Ook over de procedures voor het conformiteitsassessment werden afspraken gemaakt. Zo kent de EU bijv. voor o.m. elektrische veiligheid, energie-efficiëntie en de beperking van gevaarlijke stoffen de methode van conformiteitsverklaring door de producent, iets wat de Mercosurlidstaten niet kennen. Mercosur zal hier steekproefsgewijze testresultaten van EU-conformiteitsassessmentsinstanties aanvaarden (*Zie ook het hoofdstuk over Normen en Regelgeving in dit dossier*).

HANDELSRELATIES EU – MERCOSUR

De EU geeft volgende **cijfers** over haar handel met de 4 Mercosurlanden:

- De EU is de belangrijkste handels- en investeringspartner van Mercosur.
- De EU is de op een na grootste partner voor handel in goederen van Mercosur, na China, en is goed voor **17,1%** van de totale handel van het blok in 2019. Mercosur is de **11de partner** voor handel in goederen voor de EU.
- In 2019 bedroeg de uitvoer van de EU naar de vier Mercosurlanden in totaal **41 miljard euro**, terwijl de uitvoer van Mercosur naar de EU **35,9 miljard euro** bedroeg.
- De grootste uitvoer van Mercosur naar de EU in 2019 bestond uit landbouwproducten, zoals levensmiddelen, dranken en tabak (**21,2%**), plantaardige producten zoals soja en koffie (**17,4%**) en vlees en andere dierlijke producten (**6,5%**).
- De uitvoer van de EU naar Mercosur omvat machines (**28,6%**), vervoermiddelen (**12,7%**), chemische en farmaceutische producten (**24,2%**).
- De EU heeft voor **21 miljard euro** aan diensten naar Mercosur uitgevoerd, terwijl Mercosur in 2018 voor **10 miljard euro** aan diensten naar de EU heeft uitgevoerd.
- De EU is de grootste buitenlandse investeerder in de regio, met een geaccumuleerde investeringsvoorraad die is gestegen van **130 miljard euro** in 2000 tot **365 miljard euro** in 2017.
- Mercosur is een belangrijke investeerder in de EU, met een investeringsvoorraad van **52 miljard euro** in 2017.

2. IMPACT VAN HET AKKOORD¹⁰⁰

2.1 IMPACT VOOR MERCOSUR

De Europese industrie is veel competitiever dan de industrie in de Mercosurlanden. Het vrijhandelsakkoord bestendigt en versterkt zelfs een asymmetrische handelsrelatie, wat een van de belangrijkste problematische aspecten van de overeenkomst is.

De Mercosurlanden zijn gespecialiseerd in de uitvoer van weinig bewerkte landbouwproducten naar de EU (in 2011 bedroeg deze uitvoer meer dan 73 % van de totale uitvoer naar de regio), terwijl de EU vooral producten met een gemiddelde en hoge toegevoegde waarde naar Mercosur uitvoert (in 2011 vertegenwoordigden deze bijna 70 % van de totale uitvoer van de EU naar Mercosur).

In de periode 2014-2016 waren de 12 belangrijkste producten die de EU uitvoerde naar Mercosur industriële producten met als top zes : medicijnen, vliegtuigen, (onderdelen van) motorvoertuigen, lichte en medium oliën, fungiciden, lichte boten en drijvende kranen.

De export van industriële producten vanuit Mercosur naar de EU is dus beperkt. Bovendien lagen de tarieven reeds laag (een MFN-tarief van gemiddeld 1,8 %). De verdere verlaging zal dus niet zoveel impact hebben op de uitvoer van industriële producten.

Van de andere kant bestaat de interne Mercosurhandel vooral uit industriële goederen. Tussen Brazilië en Argentinië gaat het bijvoorbeeld om auto-onderdelen. Deze interne handel wordt bedreigd door de opening voor Europese exporteurs, waardoor de specialisatie van Mercosur in grondstoffen en landbouwproducten verder zal vergroten.

Voor Argentinië vroegen de industriële sectoren dat de toenmalige regering van president Macri de eigen impactstudies publiek zouden maken, wat niet gebeurde. Off the record gaven sommige onderhandelaars toe dat sommige impactstudies geen voordeel voor Argentinië zagen en dat ze 'blind' aan de onderhandelingstafel zaten.

Het bewustzijn dat een akkoord risico's inhoudt voor de minder competitieve industrie in de Mercosurlanden is er dus wel degelijk: in 2015 stelde Argentinië een 'infant industry' clause voor. Hierdoor zouden tarieven verhoogd kunnen worden in industriële sectoren die de overheid wilde versterken of herstructureren. Argentinië drong ook aan op het behoud van tijdelijke vrijstelling of terugbetaling van invoertaksen voor exportbedrijven (*temporary admission and draw back*) om de eigen industrie te ondersteunen. De *infant industry* clause haalde de eindstreep van de onderhandelingen niet, terwijl de mogelijkheid tot tijdelijke vrijstelling en terugbetaling beperkt werd.

Kijken we meer gedetailleerd naar de sectorale gevolgen van het akkoord, dan kunnen we het volgende vaststellen:

- Ook volgens de 'optimistische' impactstudie van de London School of Economics (LSE) is er een daling van de productie in belangrijke industriële sectoren:
 - Metaalproducten - 2 % in BR; - 1,1 % in AG; - 4,2 % in UR; - 2,5 % in PA
 - Auto-onderdelen : - 1,7 % in BR; - 2,8 % in AG; - 11,5 % in UR en - 2,7 % in PA
 - Machines : - 3,8 % in BR; - 1,9 % in AG; - 1 % in UR; - 3,2 % in PA

In de autosector is het akkoord vooral problematisch voor de auto-onderdelen. Er worden veel minder effecten verwacht voor volledig geassembleerde wagens, omdat de grote Europese merken massaal aanwezig zijn in Brazilië en Argentinië, waar ze de kleine helft van de productie voor hun rekening nemen. De toenemende druk op de sector auto-onderdelen komt er in een krimpende automarkt, zowel in Brazilië als Argentinië, door de aanslepende economische crisis. Voor machines is het akkoord bedreigend voor een aantal segmenten met hoge tarieven; andere segmenten kennen al lagere tarieven. Omdat de machinebouwsector in Mercosur kleiner, minder gediversifieerd en zeer heterogeen is inzake productiviteit, met veel kmo's die niet kunnen concurreren op Europese markten, wordt een vermindering van de productie en werkgelegenheid verwacht. De gestegen import van Europese producten is ook problematisch voor de regionale toeleveringsketens die zich binnen Mercosur gevormd hebben. De handel binnen Mercosur zal dus negatief beïnvloed worden.

- Volgens de LSE-studie zou de impact op de textiel- en confectiesector in Mercosur geen negatieve gevolgen kennen. Vooral in Brazilië (de tweede belangrijkste industriële sector), maar ook in Argentinië gaat het om belangrijke industriële sectoren. Hun productie zou licht stijgen vooral door een toegenomen handel. Deze zou niet voldoende zijn om het grote handelstekort (200 mil-

joen euro in 2016) goed te maken. De toegenomen handel in deze basisproducten zal wel een negatieve ecologische impact hebben (LSE-studie).

- Het onderdeel 'Technische barrières voor handel' (TBT) van het akkoord zal in de meeste gevallen de Europese industrie bevoordelen: de EU dringt immers aan op het naleven van Europese of internationale standaarden die de Europese industrie (uiteeraard als het Europese normen zijn) reeds dikwijls volgt, terwijl de Mercosur-industrie zich zal moeten aanpassen.
- In het geval van Argentinië schat een impactstudie van het Observatorium voor Werkgelegenheid, Productie en Buitenlandse Handel van de Metropolitan University dat er 186.000 jobs in de industriële sector bedreigd zijn¹⁰¹.

2.2. IMPACT VOOR EUROPA

De impact voor de EU is in de meeste gevallen logischerwijze het spiegelbeeld van de impact voor Mercosur. De Europese chemische (inclusief farma) en technologische industrie waren de voornaamste protagonisten van het akkoord vanwege de kansen die ze zien in de Mercosur-groeimarkten. De voordelen voor de Europese industrie zijn sowieso groter omdat de EU voor het akkoord reeds veel lagere MFN-tarieven kende dan het traditioneel protectionistische Mercosur-blok. Voor de top 12-producten die de EU exporteert naar Mercosur is er momenteel doorgaans een tarief van 10 tot 12 % met een uitschieter voor auto's en voertuigen van 23,3 %. Enkel voor vliegtuigen en vliegtuigonderdelen (0 %) en sommige medicijnen (ong. 2,5 %) liggen de tarieven heel laag. Voor de top 12-producten die Mercosur exporteert naar de EU geldt er meestal al een 0 %-tarief met uitzondering van rundsvlees (62,2 %) en sinaasappelsap (38,6 %). De tariefverlagingen die de EU aanbiedt gelden dus meestal voor minder belangrijke producten (voor rundsvlees worden er immers quota ingesteld).

Het voordeel voor Mercosur-exporteurs zal dus relatief beperkt zijn, terwijl de EU-exporteurs samen van 4 miljard euro aan tariefverlagingen zullen genieten.

Dit resulteert in een belangrijke toename van de export in een aantal sectoren, veel meer dan de toegenomen export van Mercosur naar de EU die we telkens tussen haakjes meegeven:

- Textiel en lederwaren: 310 % (32,4 %)
- Voertuigonderdelen: 95 % (40,6 %)
- Machines: 78 % (17,3 %)
- Gas: 114,2 % (21,2 %)
- Elektrische uitrusting: 109,3 % (15,7 %)
- Metaalproducten: 69,3 % (17,4 %)

De EU zal door het EU-Mercosurakkoord haar voorsprong in industriële producten enorm versterken. Op het einde van de onderhandelingen (juni 2019) verklaarde de 'Southern Cone Confederation of Trade Unions (CCSCS) dan ook dat het handelsakkoord 'het doodvonnis van onze industrie betekent en van waardig werk en kwalitatieve werkgelegenheid.'

HOOFDSTUK 12

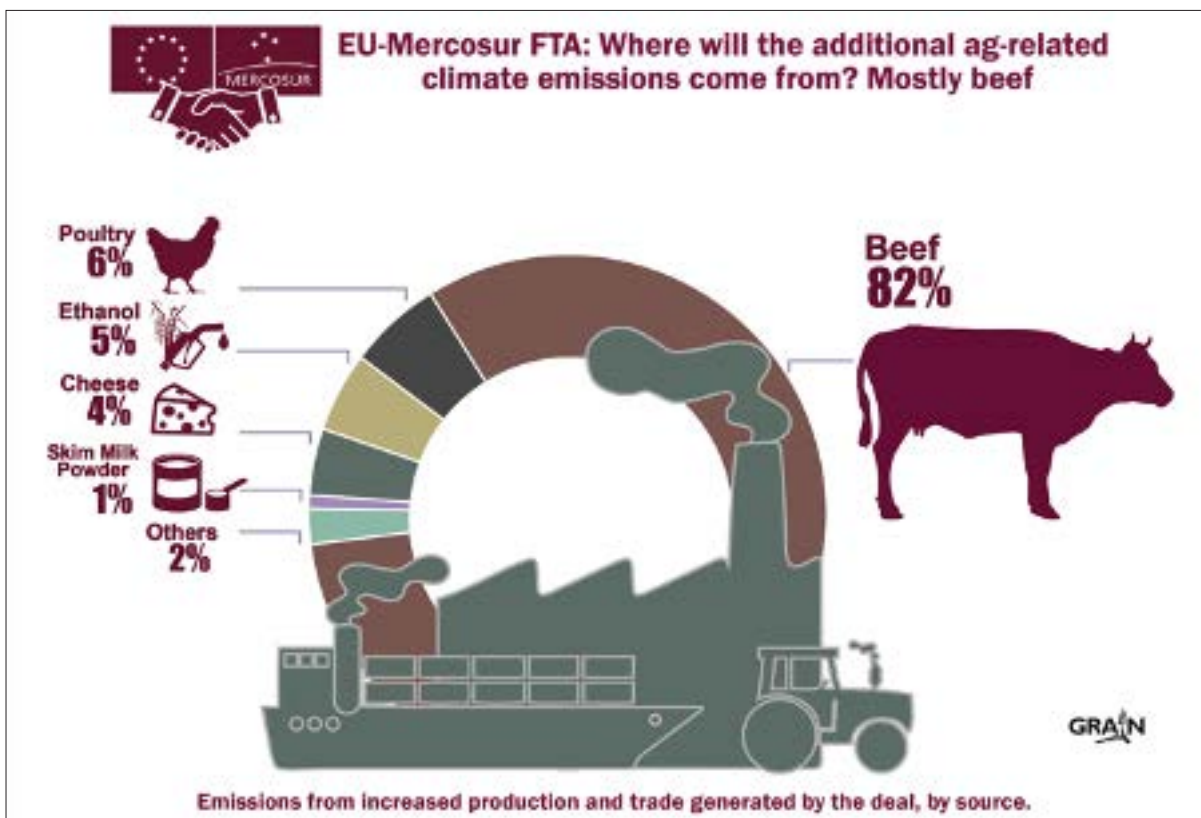
HET EU-MERCOSURAKKOORD: OLIE OP HET VUUR VAN DE KLIMAATCRISIS

LIEN VANDAMME • 11.11.11¹⁰²

HANDELSBELEID OP MAAT VAN HET KLIMAAT?

De EU klopt zichzelf maar al te graag op de borst omdat ze erin geslaagd is om haar economische groei los te koppelen van de uitstoot van broeikasgassen¹⁰³. Wat daarbij vergeten wordt, is dat dit vooral mogelijk was door het exporteren van de productie. Er vond geen systeemverandering plaats en de consumptie van de Europese Unie zorgt nu vooral voor uitstoot elders in de wereld. Wanneer je de uitstoot van import en export in rekening brengt, zou de volledige uitstoot van België 85 % hoger liggen dan wanneer je enkel kijkt naar strikt nationale uitstoot¹⁰⁴.

Het maakt van de Europese Unie nog altijd het grootste handelsblok ter wereld. Op die manier heeft de EU een belangrijke sleutel in handen om op internationaal niveau het verschil te maken. Officieel is het de bedoeling om gebruik te maken van die sleutel. Naast het openen van markten en investeringen om zo de eigen economische groei aan te zwengelen, is het in principe ook een van de doelstellingen van het Europese handelsbeleid om duurzame ontwikkeling te promoten, waarbij economische ontwikkeling hand in hand zou moeten gaan met ecologische en sociale aspecten. Respect voor internationale sociale en milieuafspraken moet volgens de Europese Commissie deel uitmaken van alle vrijhandelsakkoorden, en het beleid zou ook duurzame handel in natuurlijke

rijksdommen moeten aanmoedigen en zorgen dat de handel bijdraagt aan de strijd tegen de klimaatverandering¹⁰⁵. In de praktijk is er echter geen bewijs dat het Europese handelsbeleid bijdraagt aan duurzame ontwikkeling, integendeel¹⁰⁶.

Met de Europese Green Deal wil de Europese Unie nu het eerste klimaatneutrale continent ter wereld worden¹⁰⁷. In de komende maanden worden belangrijke initiatieven besproken zoals het Just Transition Fund en een Europese klimaatwet. Europa wil zich hiermee opnieuw profileren als klimaatleider op het internationale toneel. Ook de ambities inzake duurzame en klimaatvriendelijke handel worden erin herhaald, de Europese Commissie wil onder meer ratificatie én implementatie van het Akkoord van Parijs als voorwaarde installeren voor handelsakkoorden. De vraag blijft of er in de praktijk ook effectief iets zal veranderen.

‘CARS FOR COWS’: BELANGRIJKE TEST VOOR DE GREEN DEAL

Een belangrijke eerste test is het vrijhandelsakkoord tussen de EU en Mercosur. Hoewel het akkoord verschillende engagementen bevat inzake duurzame ontwikkeling (zie verder), is het akkoord zoals het nu voorligt niet in lijn met de ambities van de Europese Commissie in de Green Deal. De gevolgen voor het klimaat en het milieu zullen groot zijn. Op verschillende producten worden de importtarieven verlaagd, waardoor de export zal toenemen. Zo zal 90 % van de Braziliaanse export naar de EU vrij van rechten worden, tegenover 24 % nu¹⁰⁸. Brazilië is niet alleen de grootste economie van de Mercosurlanden maar wordt momenteel ook geleid door Jair Bolsonaro, een president die lak heeft aan klimaatafspraken en mensenrechten.

Volgens studies zal het vrijhandelsakkoord dan ook leiden tot een aanzienlijke toename van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen, waarvan de landbouwsector de belangrijkste bron zal zijn (zie verder). Ook de voorwaarde van respect voor het Akkoord van Parijs is niet gegarandeerd: hoewel er geen officiële beslissing is genomen, heeft de Braziliaanse president Bolsonaro zich al expliciet uitgesproken tegen het Akkoord van Parijs. Ook neemt de ontbossing sterk toe onder zijn beleid, dat gericht is op een groei van de industriële landbouwsector, waarvoor belangrijke milieuwetgeving en wetgeving inzake de bescherming van lokale gemeenschappen worden geschrapt. Denk aan de ongezien zware bosbranden in de Amazone, mede veroorzaakt door de expansie van landbouw en de lakse houding van de regering Bolsonaro om de crisis aan te pakken. Sinds Bolsonaro aan de macht is in Brazilië, is de ontbossing in het Braziliaanse Amazonegebied volgens het Space Research Institute INPE met de helft toegenomen¹⁰⁹.

Naast landbouwproducten vallen er ook andere problematische producten onder dit vrijhandelsakkoord zoals auto's. Het akkoord werd warm onthaald door de auto-industrie, omdat het zal leiden tot een toename van de auto-export¹¹⁰. Het bezorgde het akkoord de bijnaam 'cars for cows': een uitwisseling van vee en auto's. Het spreekt voor zich dat dit problematisch is omwille van zowel de rol die transport en landbouw spelen in het veroorzaken van de klimaatcrisis.

TOENAME UITSTOOT LANDBOUW EN ONTBOSSING

Vooral de bepalingen rond landbouw in het verdrag blijken problematisch voor het klimaat. Bijna een kwart van de globale uitstoot is gelinkt aan landbouw, ontbossing en ander landgebruik¹¹¹. Het ontwerpakkoord EU-Mercosur lijkt daar geen rekening mee te houden: het stelt verhoogde quota in te stellen voor verschillende landbouwproducten die problematisch zijn voor het klimaat omwille van de manier waarop ze geproduceerd worden en/of de ontbossing die gepaard gaat met de expansie van productie.

De organisatie GRAIN berekende voor enkele van de belangrijkste producten wat de opname van quota in het akkoord betekent voor de uitstoot. Het gaat om rundvlees, gevogelte, suiker, ethanol en rijst uit de Mercosurlanden en kaas, melkpoeder en *instant formula* uit de Europese Unie. Door de oude quota of de bestaande handelsvolumes te vergelijken met de nieuwe quota en ervan uit te gaan dat deze toename zal gepaard gaan met een toename in productie, berekende de organisatie in welke mate de uitstoot zal toenemen voor elk van deze producten. Ze verwachten een totale toename van 34 % van de uitstoot als gevolg van handel in deze acht producten. Vooral de export van rundvlees van de Mercosurlanden naar de EU speelt een rol, met een toename van 82 % van de uitstoot (zie figuur). Daarnaast zijn de voornaamste problematische producten gevogelte en ethanol uit de Mercosurlanden en kaas uit Europa. Twee derde van de toename in uitstoot is afkomstig van de productie, de rest is het gevolg van een voorspelde toename in ontbossing¹¹².

Een rapport dat besteld werd door de Franse regering, geeft aan dat de stijging van rundvleesproductie in de Mercosurregio als gevolg van het akkoord zal leiden tot 25 % meer ontbossing, waardoor jaarlijks 36.000 km², ofwel de oppervlakte van Nederland, bos zou verdwijnen.¹¹³

Wat niet werd meegenomen in deze berekeningen is soja, omdat hierover geen quota werden opgenomen in het huidige ontwerpakkoord en het dus niet mogelijk is om in te schatten hoe de export zal toenemen. Wat wel zeker is, is dat de tarieven sterk zullen dalen en dat een toename van de soja-export dus waarschijnlijk is. Soja-productie is na rundvlees de tweede grootste landbouwgerelateerde oorzaak van ontbossing¹¹⁴. Soja wordt in Europa vooral gebruikt voor veevoer, met een ruimte voorsprong op de twee andere voornaamste toepassingen: voeding en biobrandstoffen¹¹⁵. Dat laatste is een grote klimaatcontradictie: we importeren ontbossing onder het mom van klimaatbeleid. In de praktijk heeft biodiesel op basis van soja een grotere klimaatimpact dan fossiele diesel¹¹⁶. Op die manier dreigen de Europese doelstellingen inzake 'vergroening van transport' te leiden tot een toename van ontbossing en biodiversiteitsverlies en zelfs uitstoot van broeikasgassen. Europa en België moeten daarom alle biobrandstoffen op basis van landbouwgewassen uitsluiten¹¹⁷.

KLIMAATDOELSTELLINGEN IN HET AKKOORD

Ondanks bovenstaande, argumenteren onderhandelaars dat het akkoord wel in lijn is met de klimaatdoelstellingen omdat het bepalingen bevat inzake het Akkoord van Parijs en ontbossing en omdat Braziliaans president Bolsonaro zagezegd terugkwam op zijn intentie om uit het Akkoord van Parijs te stappen om deze deal te kunnen sluiten. Echter, het hoofdstuk over duurzame ontwikkeling in het vrijhandelsakkoord is niet geschikt om de impact op klimaat te kunnen compenseren omdat het niet behoort tot het bindend deel van het vrijhandelsakkoord. Op die manier zijn de bepalingen inzake duurzame ontwikkeling en klimaat niet afdwingbaar via het sanctie- en geschillenbeslechtsmechanisme voor geschillen tussen staten inzake de naleving van het verdrag. Meer concreet betekent dit dat in geval van schending door een van de partijen van de milieuclausules, bijvoorbeeld in geval van schending van het Akkoord van Parijs, die in de overeenkomst zijn opgenomen, geen handelssancties kunnen worden toegepast. Conclusie: het EU-Mercosur vrijhandelsakkoord kan niet goedgekeurd worden in zijn huidige vorm als het de Europese Commissie menens is met het engagement om het eerste klimaatneutrale continent te worden.

HOOFDSTUK 13

INTELLECTUELE EIGENDOMSRECHTEN

SOPHIE WINTGENS • CNCD-11.11.11

De meeste 'nieuwe generatie' handelsakkoorden van de (hoofdstuk 3) installeren een hoger niveau van bescherming van de intellectuele eigendom dan vereist is door het des betreffende akkoord (TRIPS) van de Wereldhandelsorganisatie (WTO). De ontwerp teksten van het handelsakkoord tussen de EU en Mercosur vormen geen uitzondering op deze regel. Een eerste ontwerp tekst over intellectuele-eigendomsrechten van 2017 bevatte TRIPS+-normen die gericht zijn op het versterken van de octrooibescherming en de exclusiviteit van informatie. Deze regels lijken in de meest recente versie van het hoofdstuk (2019) enigszins te zijn versoepeld, hoewel het hoofddoel nog steeds is om de belangen te beschermen van transnationale ondernemingen die deze octrooiën bezitten en hun marktmacht te vergroten ten nadele van staten en consumenten.

1. WAT IS INTELLECTUELE EIGENDOM?"?

De Conferentie van de Verenigde Naties voor Handel en Ontwikkeling (UNCTAD) definieert intellectuele eigendom als de immateriële eigendom die betrekking heeft op informatie die kan worden opgenomen in materiële objecten en waarop personen, ondernemingen of andere entiteiten aanspraak kunnen maken.¹¹⁸ Heel concreet kan het een idee, een product of een proces zijn dat een nieuwe manier van werken of een nieuwe technische oplossing voor een probleem biedt.

Deze creaties kunnen worden beschermd door exclusieve gebruiksrechten, de zogenaamde intellectuele eigendomsrechten (IPR), die verschillende vormen aannemen: octrooiën (*patenten* in de volksmond), auteursrechten, handelsmerken, industriële ontwerpen, geografische aanduidingen of bedrijfsgeheimen.¹¹⁹ Deze IPR's geven de makers dus het recht om gedurende een bepaalde periode te voorkomen dat derden hun creaties gebruiken en geven hen ook het recht om te onderhandelen over een vergoeding in geval van ongeoorloofd gebruik door derden.

In theorie zijn IPR's bedoeld om innovatie aan te moedigen en te stimuleren en zo de economische groei en de consumentenbelangen te ondersteunen.¹²⁰ Het bevorderen van "een evenwicht tussen de rechten van de houders en het algemeen belang" is immers een van de doelstellingen van het hoofdstuk over intellectuele eigendom in de ontwerpovereenkomst tussen de EU en Mercosur (artikel X.2, §b). Om dit evenwicht te bereiken moeten echter twee a priori tegenstrijdige eisen op het gebied van de volksgezondheid met elkaar in overeenstemming worden gebracht: enerzijds moet het octrooirecht worden geëerbiedigd en anderzijds moet worden voldaan aan de gezondheidsbehoeften van de bevolking van de staten die worden geconfronteerd met noodsituaties die verband houden met de toename van epidemieën en die toegang tot goedkope geneesmiddelen vereisen. Deze tegenstrijdigheid, waarvan in het bijzonder ontwikkelingslanden en minst ontwikkelde landen (MOL's) te lijden hebben, wordt nog vergroot door de versterking van de bescherming van de intellectuele eigendom en door de privatisering van kennis die door het huidige octrooistelsel wordt bevorderd.

2. TEGENSTRIJDIGHEDEN IN HET HUIDIGE SYSTEEM VAN INTELLECTUELE-EIGENDOMSRECHTEN

De huidige IPR-regeling is vastgelegd in de Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom (TRIPS)¹²¹ van de Wereldhandelsorganisatie (WTO), die sinds 1995 van kracht is. Deze overeenkomst betekende destijds een ongekeerde multilaterale versterking van de intellectuele eigendom. Na protesten en druk vanuit de ontwikkelingslanden zijn tijdens de WTO-top van Doha in 2001 een aantal flexibiliteiten opgenomen om de toegang tot geneesmiddelen in de armste landen te verhogen.¹²² Regeringen van die landen kregen de mogelijkheid om dwanglicenties op te leggen voor de productie van generieke geneesmiddelen op hun grondgebied om prijzen betaalbaar te maken of om geöctrooieerde geneesmiddelen tegen betaalbare prijzen in te voeren als het niet mogelijk was om ze ter plaatse te produceren.

In de loop der jaren zijn de tegenstrijdigheden echter verergerd door de versnelling van de globalisering. Door octrooibeschermt te garanderen voor een periode van 20 jaar, heeft TRIPS geleid tot de ontwikkeling van monopolieposities van enkele grote transnationale bedrijven. De verplaatsing van hun technologieën naar lagelonenlanden heeft deze trend nog versterkt: IPR's zijn een belangrijk probleem geworden voor moedermaatschappijen die hun monopolie op geöctrooieerde goederen willen behouden.¹²³

In een wereldwijde context van groeiende technologische rivaliteit tussen ontwikkelde landen (Verenigde Staten, Europa, Japan) en opkomende landen (China) hebben veel handelsovereenkomsten de bescherming van de intellectuele eigendom nog verstrengd. Deze verstrenging, die bekend staat als de TRIPS⁺, vereist bijvoorbeeld de verlenging van octrooien, de invoering van bepalingen die het gebruik van TRIPS-flexibiliteiten beperken of die generieke productie beperken. Omdat de TRIPS-overeenkomst niet volstaat om hun belangen op wereldschaal¹²⁴ te beschermen, proberen de belangrijkste economische actoren, waaronder de Europese Unie (EU), hun technologische innovaties sterker te beschermen in een internationale context die steeds concurrentiëler wordt.

3. HET ONDERDEEL 'INTELLECTUELE EIGENDOM' VAN DE OVEREENKOMST TUSSEN DE EU EN MERCOSUR EN DE PROBLEMATISCHE ASPECTEN DAARVAN

Een eerste ontwerp van het hoofdstuk over intellectuele eigendom van het EU-Mercosurakkoord uit 2017¹²⁵ leunde sterk aan bij bovenstaande tendens. In juni 2019 beschouwde de Europese Commissie het inderdaad als een "belangrijke prestatie" dat de EU en Mercosur voor het eerst een dergelijk uitgebreid bilateraal kader hadden uitgewerkt met belangrijke juridische verbintenissen op het gebied van intellectuele eigendomsrechten.¹²⁶ In het ontwerp zijn namelijk de belangrijkste IPR-kwesties geïntegreerd: (1) het auteursrecht en de naburige rechten, (2) handelsmerken, (3) industriële ontwerpen, (4) geografische aanduidingen, (5) octrooien, (6) plantenrassen en (7) de bescherming van geheime informatie (bedrijfsgeheimen).

In dit stadium is er echter geen garantie dat de huidige versie van het hoofdstuk definitief is: na het ontwerp van 2017 zijn er nog twee versies uitgebracht in 2019, een zeer korte eerste versie in juli en een meer volledige tweede versie in september. Deze onzekerheid vergemakkelijkt de analyse niet (die in sommige opzichten hypothetisch blijft) en vereist daarom voortdurende waakzaamheid, met name ten aanzien van een aantal relatief problematische TRIPS⁺-bepalingen.

VERLENGING VAN DE BESCHERMINGSDUUR EN VERMENIGVULDIGING VAN OCTROOIE

Een van de meest problematische aspecten van het IPR-hoofdstuk is de kwestie van de octrooien, met name op geneesmiddelen.¹²⁷ In de ontwerpversie van 2017 is de verlenging van de duur van de octrooibeschermt wel opgenomen, maar in de huidige versie is dat niet meer het geval. Dit is een positieve ontwikkeling omdat de opname van deze clausule een negatief effect zou hebben op de

kosten van geneesmiddelen, waardoor de prijzen ervan in de Mercosurlanden zouden stijgen.¹²⁸ Ook de verplichting van de partijen om het verdrag inzake octrooisamenwerking (PCT) te ondertekenen, is in de laatste versie van het hoofdstuk vervangen door een sterke aanbeveling.

Voor zover het PCT toestaat "om in een groot aantal landen tegelijkertijd octrooibeschermt voor een uitvinding te zoeken door het indienen van een internationale octrooiaanvraag"¹²⁹, zou een dergelijke bindende bepaling hebben geleid tot een explosie van buitenlandse octrooien binnen Mercosur¹³⁰, ten nadele van de ontwikkeling van lokale kmo's. Het PCT helpt transnationale bedrijven in feite om de kosten van octrooien te verminderen door de verplichting te vermijden om een nationaal register te openen in elk land waar hun geneesmiddelen op de markt komen.

Hoewel de versoepeling van deze twee problematische bepalingen een overwinning is voor duurzame ontwikkeling, staat niets in de weg dat het zogenaamde juridisch nazicht dat momenteel aan de gang is, leidt tot een versterking van deze bepalingen in de definitieve versie van de overeenkomst. Bovendien beschermt deze versoepeling van de regels de farmaceutische bedrijven van de Mercosur niet tegen de toegenomen concurrentie van de Europese farmaceutische bedrijven, die toegang zullen hebben tot de markten voor overheidsopdrachten van de Mercosurlanden, zoals bepaald in een van de andere hoofdstukken van de overeenkomst.¹³¹

PRIVATISERING VAN ZADEN EN PLANTENRASSEN

De kwestie van de octrooien hangt nauw samen met de kwestie van de privatisering van zaden van plantenrassen. In de huidige versie van het hoofdstuk over intellectuele eigendom voor het EU-Mercosurakkoord gaat slechts één artikel (X.41) over dit onderwerp: het gelast elke partij om intellectuele eigendomsrechten op plantenrassen te 'beschermen', in overeenstemming met de normen van de *Internationale Unie tot bescherming van kweekproducten* (UPOV).¹³² De missie van deze intergouvernementele organisatie is "het ontwikkelen en bevorderen van een doeltreffend systeem voor de bescherming van plantenrassen om de ontwikkeling te stimuleren van nieuwe plantenrassen ten behoeve van de samenleving".¹³³ De verschillende herzieningen van het UPOV-verdrag die in 1961 zijn goedgekeurd, hebben echter de neiging om de exclusieve rechten van transnationale ondernemingen op zaadgoed te versterken, ten nadele van de rechten van de landbouwers.

De laatste herziene versie van het UPOV-verdrag (1991), waar de Mercosurlanden niet zijn getreden¹³⁴ draagt de intellectuele eigendom van plantenrassen over aan de veredelaars van bedrijven.¹³⁵ Met andere woorden, het verbiedt boeren niet alleen om hun eigen niet-gecertificeerd zaad te produceren, te ruilen en in de handel te brengen, maar ook om gecertificeerd zaad dat ze van geregistreerde producenten hebben gekocht, van het ene op het andere jaar te bewaren en te reproduceren. De Mercosurlanden blijven vasthouden aan de herziene versie van 1978, omdat deze het mogelijk maakt zaad te bewaren voor gebruik door de producent of voor de ontwikkeling van een nieuw ras (d.w.z. dat de producent een deel van het geoogste zaad kan bewaren voor hergebruik of onderzoek).

De sluiting van haar vrijhandelsovereenkomsten afhankelijk maken van de toetreding UPOV-1991, is een strategische hefboom voor de EU, die deze zaadbeschermingsregeling - die in de meeste lidstaten al van kracht is - aan haar handelspartners wil opleggen om de wereldwijde concurrentie te beperken. De Mercosurlanden hebben geweigerd om zich te onderwerpen aan deze strategie, die een industrieel landbouwmodel bevoordeelt dat schadelijk is voor het behoud van de biodiversiteit, plantenvariëteiten privatiseert, de toegang van landbouwers tot zaadgoed beperkt en het onderzoek naar de specifieke behoeften van de ontwikkelingslanden ter ondersteuning van duurzame ontwikkeling belemmert. In tegenstelling tot de voorlopige versie van de overeenkomst (2017) maakt de huidige formulering van artikel X.41 het dus mogelijk beide versies van het UPOV-Verdrag toe te passen: die van 1978 of die van 1991. Het valt nog te bezien of de formulering van dat artikel niet is gewijzigd als gevolg van het juridische nazicht van de overeenkomst dat nu aan de gang is.

CONCLUSIE

De versterking van de intellectuele eigendomsrechten in het kader van vrijhandelsovereenkomsten betekent niet zozeer een bevordering van onderzoek en innovatie, als wel een aanzienlijke financiële overdracht van de staten en de consumenten naar de bedrijven die de octrooien bezitten. Zij kunnen ook de toegang tot geneesmiddelen, zaden of technologieën die nodig zijn om duurzame ontwikkeling te ondersteunen, verhinderen. Deze trend was duidelijk aanwezig in het ontwerp van het hoofdstuk over intellectuele eigendom van het EU-Mercosurakkoord, alvorens er een aantal aanpassingen gebeurden zoals het verwijderen van de octrooiverlenging, de verplichting om het PCT te ondertekenen en toe te treden tot UPOV-1991. Als de tekst na het juridisch nazicht ongewijzigd blijft, zou deze versoepeling van deze TRIPS+-regels minder slecht zijn voor de Mercosurlanden, maar het zou hen niet beschermen tegen de toegenomen concurrentie van Europese farmaceutische bedrijven.

© Belga Image / Jörg Carstensen / dpa

HOOFDSTUK 14

STANDAARDEN EN REGELGEVENDE SAMENWERKING¹³⁶.

MARC MAES • 11.11.11

Het op elkaar afstemmen van normen en voorschriften is een van de belangrijkste doelstellingen van de moderne vrijhandelsovereenkomsten, aangezien dit leidt tot een vermindering van de handelsgerelateerde kosten voor de marktdeelnemers en dus "de handel vergemakkelijkt". De overeenkomst bevat verschillende hoofdstukken met betrekking tot het opstellen van regels.

VOEDSELVEILIGHEID: HET HOOFDSTUK 'SANITAIRE EN FYTO-SANITAIRE MAATREGELEN' (SPS)

Sanitaire en fytosanitaire maatregelen zijn genomen om:

1. het leven van mens en dier te beschermen tegen risico's als gevolg van additieven, verontreinigingen, giftige stoffen of veroorzakende organismen van voedselkwalen;
2. het leven van mensen te beschermen tegen ziekten die door dieren en/of planten worden overgedragen;
3. het leven van dieren en planten te beschermen tegen ziekten of aandoeningen die door micro-organismen worden veroorzaakt;
4. schade aan landen te voorkomen of te beperken, vanaf het binnenkomen, de vestiging en de verspreiding van schadelijke organismen¹³⁷.

Het EU-Mercosurakkoord wil de handel vergemakkelijken door controles en verificaties te vereenvoudigen. Volgens de overeenkomst ligt de controle op de naleving van de normen van de importerende partij (met betrekking tot de hierboven opgesomde punten) bij de exporterende partij. De exporterende partij stelt een lijst op van 'erkende' bedrijven die dierlijke en plantaardige producten mogen uitvoeren. Zij worden gecertificeerd door een bevoegde autoriteit van de exporterende partij, die moet garanderen dat deze bedrijven niet in overtreding zijn met de sanitaire voorschriften van de importerende partij. De importerende partij heeft het recht om verificaties en audits uit te voeren met betrekking tot het officiële controlesysteem van de exporterende partij; zij moet deze controles echter 60 dagen van tevoren aankondigen.

Tegelijkertijd komen de partijen overeen om de controles en verificaties te vereenvoudigen en de frequentie ervan bij invoer te verminderen. Rekening houdend met het feit dat de hoeveelheid door de EU ingevoerde vleesproducten zal toenemen, is dit een zorgwekkend vooruitzicht voor de Europeanen, vooral in het licht van de recente corruptieschandalen met betrekking tot Braziliaans rundvlees en het gebruik groeihormonen die in de EU verboden zijn¹³⁸.

De controles aan de EU-grens zijn nu al schromelijk ontoereikend. In haar laatste verslag heeft de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) verklaard dat zij in 2017 slechts 582 Braziliaanse stalen heeft gecontroleerd op hun gehalte aan pesticideresiduen. 7,6 % van de stalen overschreed het maximumgehalte dat in de EU is toegelaten¹³⁹. Het zijn echter niet alleen bestrijdingsmiddelen, maar ook andere verontreinigingen zoals salmonella, die de EU binnen kunnen komen. Onlangs, in juli 2019, moest het Verenigd Koninkrijk 16 containers met gevogelte terugsturen naar Brazilië vanwege de aanwezigheid van salmonella¹⁴⁰.

De overeenkomst omvat mechanismen om specifieke regio's of bedrijven aan te duiden waarvan is aangetoond dat ze de SPS-normen niet respecteren, om zo de opschorting van invoer tot deze regio's of bedrijven te beperken. Tegelijk worden bredere controles versoepeld. Opvallend hierbij is dat het WTO-concept van regelgeving, gebaseerd op risico's, in het EU-Mercosurakkoord voorrang heeft op het voorzorgsbeginsel dat in de EU gebruikt wordt en in het SPS-hoofdstuk zelfs niet aan bod komt¹⁴¹. Het voorzorgsbeginsel stelt besluitvormers in staat voorzorgsmaatregelen te nemen wanneer wetenschappelijk bewijs over een gevaar voor het milieu of de menselijke gezondheid onzeker is en er veel op het spel staat¹⁴².

Tijdens de onderhandelingen hebben de Mercosurlanden zich verzet tegen de opname van het voorzorgsbeginsel, aangezien hun agro-exportmodel gebaseerd is op het massale gebruik van genetisch gemodificeerde organismen (GGO's) en pesticiden. De vier Mercosurlanden waren medeaanklagers in een rechtszaak tegen de EU in de WTO over het EU-moratorium op GGO's, dat gebaseerd was op het voorzorgsbeginsel.

TECHNISCHE HANDELSBELEMMERINGEN: REGELGEVENDE INSTANTIES HANDELEN NIET ALLEEN

De centrale doelstelling van harmonisering van de regelgeving is het verminderen van de exploitatiekosten van de particuliere sector. De meeste afspraken hierover zijn opgenomen in de WTO-overeenkomst inzake technische handelsbelemmeringen (TBT-Technical Barriers to Trade), maar de overeenkomst tussen de EU en Mercosur bevat sterkere disciplines, met name op het gebied van transparantie, de dialoog met de belanghebbenden en de opname van 'goede regelgevingspraktijken'.

Het principe van transparantie in het handelsakkoord is bedoeld om ervoor te zorgen dat belanghebbenden uit de andere partij –zowel particuliere als openbare– kunnen deelnemen aan het binnenlandse regelgevingsproces. Zogenaamde 'goede regelgevingspraktijken' zijn van toepassing op het gehele besluitvormingsproces bij de ontwikkeling van nieuwe regelgeving: zowel de voorbereiding en goedkeuring als de toepassing. In het principiële akkoord van 28 juni 2019 beklemt de Europese Commissie: *"Ondernemingen zullen naar behoren geraadpleegd worden alvorens nieuwe normen vast te stellen. De geldende regelgeving zal periodiek worden herzien om tegemoet te komen aan de behoeften van de ondernemingen en om de bureaucratische lasten te verminderen"*¹⁴³.

Het begrip 'belanghebbenden' omvat de privésector en de andere partij. Dit betekent dat de Europese Commissie of de regeringen van de Mercosurlanden zich mogen mengen in het besluitvormingsproces van de ander, voor wat betreft technische normen en handelsbevordering.

Het EU-Mercosurakkoord bepaalt dat de partijen het bedrijfsleven moeten consulteren over nieuwe wetgevingsvoorstellen, of over wijzigingen in de huidige regelgeving, die een impact kunnen hebben op handel. Zij moeten zorgen voor 'goede praktijken' die in overeenstemming zijn met de behoeften van de 'belanghebbenden' (lees: van de bedrijven).

DIALOGEN

Het akkoord legt ook vier onderwerpen vast waarvoor bijzondere dialogen en een subcomité worden voorzien met oog op standaardisering op de lange termijn: dierenwelzijn, de toepassing van biotechnologie in de landbouw, bestrijding van antimicrobiële resistentie (AMR) en "wetenschappelijke aangelegenheden in verband met voedselveiligheid en de gezondheid van dieren en planten"¹⁴⁴. Van bijzonder belang is de dialoog over de biotechnologie in de landbouw. Deze dialoog is gericht

op "specifieke onderwerpen in de biotechnologie die van invloed kunnen zijn op de wederzijdse handel, met inbegrip van samenwerking bij het testen van GGO's" en "de uitwisseling van informatie over onderwerpen in verband met de asynchrone toelating van genetisch gemodificeerde organismen om de mogelijke gevolgen voor de handel tot een minimum te beperken".

De democratische controle op deze dialogen en hun bescherming tegen de invloed van het bedrijfsleven is niet gewaarborgd. Dit is nogal verontrustend, aangezien de EU-normen voor GGO-residuen in geïmporteerde producten al eerder zijn verlaagd. In 2011 heeft de Europese Commissie Richtlijn 2001/110/EG gewijzigd door een speciale vermelding in te voeren die duidelijk maakt dat stuifmeel een natuurlijk bestanddeel van honing is en geen ingrediënt¹⁴⁵. Hierdoor kon Argentijnse honing ontsnappen aan de verplichting om het GGO-gehalte te vermelden op de verpakking. Als stuifmeel niet gerekend werd als ingrediënt dan kon de toegelaten GGO-inhoud onder de drempel van 0,9% van de ingrediënten blijven.

Hier moet overigens opnieuw worden opgemerkt het voorzorgsbeginsel in dit hoofdstuk niet ter sprake komt.

De toegenomen invloed van pro-GGO-belangen op de aanpak van de regelgeving vormt niet alleen een risico voor de consumenten in de EU, maar ook voor de bevolking van de Mercosurlanden. Het is één van de manieren om een 'biotechnologisch landbouwmodel'¹⁴⁶ te consolideren dat gebaseerd is op genetisch gemodificeerd zaaigoed in combinatie met enorme hoeveelheden landbouwchemicaliën die schadelijke gevolgen hebben voor de gezondheid van de plaatselijke bevolking en het milieu.

© REUTERS / François Lenoir

HOOFDSTUK 15

HET HOOFDSTUK 'HANDEL EN DUURZAME ONTWIKKELING'

MARC MAES • 11.11.11

Sinds enkele jaren bevatten de handelsakkoorden van de Europese Unie een hoofdstuk 'handel en duurzame ontwikkeling'. Je kan meteen zien dat duurzame ontwikkeling een *nakomertje* is. Het hoofdstuk komt fysiek aan het einde van het handelsakkoord, nadat alle harde afspraken over de uitbreiding van de handel, over de investeringen, over de disciplinerende van de binnenlandse regelgeving én de besluitvorming al op papier staan.

Maar belangrijker dan de fysieke plaats van het hoofdstuk is de aandacht die er aan duurzame ontwikkeling geschonken wordt in de andere hoofdstukken: die is gering. Duurzame ontwikkeling is geen centraal element in de commerciële onderhandelingen: de economische belangen staan voorop. Zie daarover bijvoorbeeld het hoofdstuk landbouw in dit dossier. Dat er meer vlees en soja zal worden uitgevoerd naar de EU, en hoeveel, is het resultaat van commerciële overwegingen, duurzaamheid komt daar niet aan te pas. Het hoofddoel van handelsakkoorden blijft nu eenmaal de *uitbreiding* van de handel en de investeringen en niet de heroriëntering van handel en investeringen met oog op, bijvoorbeeld, de vermindering van de sociale ongelijkheid, of de inperking van de ecologische voetafdruk, of de vermindering van de milieubelasting of de beperking van de CO₂-uitstoot ...

Dit is niet de enige contradictie in verband met het hoofdstuk duurzame ontwikkeling. Het hoofdstuk herbevestigt respect voor een hele reeks internationale arbeids- en milieuconventies¹⁴⁷ en voorziet naast informatie-uitwisseling, dialoog en samenwerking rond deze internationale normen, ook in afspraken over hoe om te gaan met overtredingen. Maar zoals uit dit dossier blijkt, *zijn* er ondertussen wel al overtredingen van deze sociale en milieunormen en *worden* er mensenrechten geschonden (mensenrechten komen in het hoofdstuk duurzame ontwikkeling overigens zelfs *niet* aan bod). In plaats van handelsakkoorden af te sluiten met landen die deze normen schenden, zou de beëindiging van deze schendingen een voorwaarde moeten zijn vóór de ondertekening van elk handelsakkoord.

MERCOSUR EN DE IAO-CONVENTIES

De vakbondsfederaties van beide blokken, het Zuidelijk Verbond van Vakverenigingen (CCSCS) en het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV), hebben in juni 2019 hun bezorgdheid geuit over het feit dat in de Mercosurlanden verschillende IAO-verdragen niet zijn geratificeerd¹⁴⁸. Volgens de IAO behoort Brazilië namelijk tot de landen die de internationale arbeidsnormen schenden, de collectieve onderhandelingen ondermijnen en het werk van de vakbonden belemmeren. Het Internationaal Verbond van Vakverenigingen (ITUC) heeft Brazilië als een van de tien slechtste landen voor werknemers genoemd, vanwege de gewelddadige repressie tegen stakingen en bedreigingen die de leden van de vakbonden ontvangen¹⁴⁹. Brazilië heeft Verdrag 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht niet geratificeerd en de IAO heeft geconstateerd dat Verdrag 98 betreffende het recht op collectieve onderhandelingen niet wordt nageleefd. De EU-lidstaten van hun kant hebben sinds 2007 alle kernverdragen van de IAO geratificeerd.

Extract uit L.Ghiotto en J.Echaide, *Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur*, p.74¹⁵⁰

Zoals gebruikelijk bij EU-handelsakkoorden wordt het hoofdstuk duurzame ontwikkeling uitdrukkelijk uitgesloten van de (staat-tot-staat) geschillenregeling die geldt voor de harde handelsafspraken in het akkoord. Overtredingen van die afspraken kunnen leiden tot handelssancties zoals de verhoging van invoertaksen op zorgvuldig uitgekozen producten (waar die verhoging de meeste politieke druk zet). Het hoofdstuk duurzame ontwikkeling heeft een *eigen* geschillenregeling waarbij de zwaarste maatregel een *expertenverslag is met aanbevelingen* voor de geïssueerde partij. De belofte dat elke partij het Akkoord van Parijs over Klimaat zal uitvoeren, bijvoorbeeld, kan dan ook niet afgedwongen worden. De onderschikking van duurzame ontwikkeling aan handelsbelang is daarmee wel erg duidelijk.

Er worden ook niet veel nieuwe engagementen aangegaan in het hoofdstuk duurzame ontwikkeling. Het hoofdstuk herhaalt vooral engagementen die voortvloeien uit de sociale en milieuconventies waar beide partijen (de EU en Mercosur) al bij aangesloten zijn. Daarbij wordt echter niet in beschouwing genomen dat de talrijk gemaakte handelsafspraken wel eens een negatieve impact zouden kunnen hebben op de sociale en milieufspraken of op mensenrechten. Toch bevestigen de partijen plechtig *hun inzet om de ontwikkeling van de internationale handel te bevorderen op een wijze die bijdraagt aan de doelstelling van duurzame ontwikkeling, voor het welzijn van de huidige en toekomstige generaties*.

Meteen wordt eraan toegevoegd dat de partijen wel hun eigen niveau van sociale en milieubescherming mogen bepalen (binnen de marges van de relevante internationale akkoorden) maar dat dit geen impact mag hebben op handel: het gekozen beschermingsniveau mag geen discriminatie vormen ten aanzien van buitenlandse handel of investeringen; het niveau mag ook niet verlaagd worden om de concurrentiepositie te versterken of investeerders aan te trekken.

Verder vallen er drie onderdelen van het hoofdstuk duurzame ontwikkeling op: de stukken over handel en het duurzame beheer van bossen, wetenschappelijke en technische informatie, en handel en verantwoord beheer van bevoorradingsketens.

HANDEL EN HET DUURZAME BEHEER VAN BOSSEN

In het licht van de jarenlange aanslag op het Amazonewoud en ander bosgebieden in de Mercosur-landen valt het artikel over duurzaam bosbeheer (zie kader) wel erg mager uit: "het belang erkennen", "handel in producten uit duurzaam beheerde bossen bevorderen"; "waar nodig" lokale en inheemse gemeenschappen "betrekken bij duurzame toeleveringsketen"; "informatie uitwisselen" en "samenwerken in fora" zijn bijzonder zwakke bepalingen en zullen de ontbossing niet tegen gaan. Zeker niet als ze bovendien niet eens afdwingbaar zijn, waardoor ook "maatregelen nemen om illegale houtkap tegen te gaan" niet veel indruk maakt. Dit is echt plat op de buik gaan om toch maar het lucratieve handelsakkoord binnen te rijden. Van sterke en bindende waarborgen die ervoor zorgen dat de bossen worden beschermd en dat de rechten van inheemse en traditionele gemeenschappen worden geëerbiedigd is absoluut geen sprake¹⁵¹.

Nog cynischer wordt dit als men weet dat de Europese Commissie nog geen maand later uitpakte met de langverwachte "*Mededeling over de intensivering van de EU-maatregelen voor de bescherming en het herstel van de bossen in de wereld*"¹⁵². Zelfs deze Mededeling moest wachten tot het EU-Mercosur-ei gelegd was. Enkele weken later stond het Amazonewoud in lichterlaaie.

Bemerk overigens dat er in het artikel over het duurzame beheer van bossen geen enkele verwijzing staat naar een internationale conventie. Een specifieke conventie is er merkwaardig genoeg effectief niet. Toch zijn er verschillende andere conventies die van toepassing zijn, waarvan sommige in andere artikels genoemd worden, zoals bijvoorbeeld de Conventie over Biodiversiteit, het Akkoord van Parijs over het Klimaat, de Internationale overeenkomst inzake tropisch hout¹⁵³. Maar zelfs die mochten blijkaar niet vernoemd worden.

ARTIKEL 8. HANDEL EN DUURZAAM BOSBEHEER

1. De partijen erkennen het belang van duurzaam bosbeheer en de rol van de handel bij het nastreven van deze doelstelling en van het herstel van de bossen met het oog op behoud en duurzaam gebruik.
2. 2. Overeenkomstig lid 1 zal elke partij:
 - a) de handel in producten van duurzaam beheerde bossen die overeenkomstig de wetgeving van het land van de oogst zijn geoogst, bevorderen;
 - b) waar nodig en met hun voorafgaande geïnformeerde toestemming, de integratie van lokale gemeenschappen en inheemse volkeren in de duurzame toeleveringsketen van hout en andere bosproducten bevorderen, als middel om hun levensonderhoud te verbeteren en het behoud en het duurzame gebruik van de bossen bevorderen.
 - c) maatregelen uitvoeren ter bestrijding van de illegale houtkap en de daarmee samenhangende handel.
3. De partijen zullen ook:
 - a) informatie uitwisselen over handelsgerelateerde initiatieven op het gebied van duurzaam bosbeheer, bosbeleid en het behoud van het bosareaal en samenwerken om het effect te maximaliseren en te zorgen voor de wederzijdse ondersteuning van hun respectieve beleid van wederzijds belang;
 - b) in voorkomend geval bilateraal, regionaal en in internationale fora samenwerken op het gebied van handel en het behoud van bosbedekking en duurzaam bosbeheer, in overeenstemming met de Agenda voor duurzame ontwikkeling voor 2030.

HANDEL EN VERANTWOORD BEHEER VAN BEVOORRADINGSKETENS

Dit artikel (nummer 11) daarentegen, bevat wel een reeks internationale verwijzingen zij het dat die allemaal uitkomen bij niet-bindende richtlijnen: de IAO's Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy, het VN Global Compact, de VN Guiding Principles on Business and Human Rights en de OESO Guidelines for Multinational Enterprises.

Het artikel met de ietwat cryptische titel gaat inderdaad over maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het is zo mogelijk nog meer vrijblijvend dan andere onderdelen van het hoofdstuk duurzame ontwikkeling, met zinnen zoals: "elke partij zal de verspreiding en het gebruik van relevante internationale instrumenten ondersteunen, die zij heeft onderschreven of gesteund" en "elke partij zal de vrijwillige toepassing door bedrijven van maatschappelijk verantwoord ondernemen of verantwoorde bedrijfspraktijken bevorderen" en "de partijen zullen informatie en beste/goede praktijken uitwisselen en *waar nodig* samenwerken bij kwesties die onder dit artikel vallen, onder meer in relevante regionale en internationale fora".

WETENSCHAPPELIJKE EN TECHNISCHE INFORMATIE

Artikel 10 over wetenschappelijke en technische informatie is misschien nog het meest merkwaardige omdat het eigenlijk niet thuishoort in dit hoofdstuk van het handelsakkoord, maar eerder in het hoofdstuk over Sanitaire en Fytosanitaire Maatregelen had moeten staan. Dat het in het hoofdstuk handel en duurzame ontwikkeling werd ondergebracht, heeft allicht alles te maken met het feit dat dit hoofdstuk het enige is in het handelsakkoord dat niet echt afdwingbaar is.

Artikel 10 handelt in feite over het voorzorgsprincipe. Dit is een belangrijk principe in de Europese regelgeving: als er wetenschappelijke aanwijzingen zijn dat een product schadelijk is voor de volksgezondheid, maar er nog geen sluitende wetenschappelijke conclusie is, dan mag de overheid uit voorzorg het gebruik van dat product beperken. Handelspartners van de EU zijn het niet eens met de manier waarop de EU dit principe toepast en hebben het Europese beleid al herhaaldelijk en met succes aangeklaagd in de Wereldhandelsorganisatie (WTO).

Artikel 10 laat het gebruik van het voorzorgsprincipe toe. Als de andere partij het er niet mee eens is dan kan die bijkomende informatie vragen en overleg. Het voorzorgsprincipe mag niet gebruikt worden *“op een wijze die een willekeurige of ongerechtvaardigde discriminatie zou vormen of een verkapte handelsbeperking”*.

Dat klinkt allemaal mooi, maar in het hoofdstuk waar het echt over voedselveiligheid gaat is er van het voorzorgsprincipe geen sprake en worden er afspraken gemaakt die voor de consument veel risico's inhouden.

EEN PLAATS VOOR HET MIDDENVELD

Ten slotte voorziet het hoofdstuk duurzame ontwikkeling in een eigen gezamenlijk (EU-Mercosur) *Subcomité voor Handel en Duurzame Ontwikkeling* dat instaat voor de uitvoering van het hoofdstuk en de voor permanente dialoog en samenwerking. Er wordt in elke partij ook een vast contactpunt aangeduid om over de uitvoering van het hoofdstuk te communiceren. Daarnaast is er ook sprake van een binnenlandse adviesgroep voor het maatschappelijk middenveld (*“civil society”*). De oprichting en het betrekken van zo'n adviesgroepen is een standaardpraktijk in recente EU-handelsakkoorden.

Concrete afspraken omtrent deze adviesgroepen op het niveau van de EU en Mercosur ontbreken echter in het gepubliceerde hoofdstuk over duurzame ontwikkeling. Ze hebben een plaats gekregen in het overkoepelende algemene hoofdstuk van het gehele associatieakkoord waarvan het handelsakkoord een van de drie pijlers is naast politieke dialoog en samenwerking. De onderhandeling van deze twee pijlers en het algemene hoofdstuk werd afgesloten op 18 juni 2020, een jaar na de publicatie van de voorlopige teksten en het principiële akkoord over de handelspijler.

De plaatsing van de afspraken over de binnenlandse adviesgroepen op het niveau van het associatieakkoord betekent dat het middenveld adviezen mag formuleren over heel het associatieakkoord en al de hoofdstukken van de handelspijler en niet enkel over het hoofdstuk duurzame ontwikkeling (zoals tot nu toe meestal het geval was en door het middenveld herhaaldelijk is aangeklaagd). Dat zou op zich een stap vooruit zijn. Van de andere kant is het zo dat de handelspijler reeds in voorlopige uitvoering mag gaan vanaf het ogenblik dat het Europese Parlement het associatieakkoord heeft goedgekeurd. Het is niet gegarandeerd dat die voorlopige toepassing ook zal opgaan voor de paragrafen over de adviesorganen van het middenveld omdat die paragrafen geen deel uitmaken van de handelspijler. Er is daar een expliciete goedkeuring voor nodig van de instellingen van de EU en de Mercosur en het komt volgens het associatieakkoord toe aan de Europese Commissie om de artikels aan te duiden waarop de voorlopige uitvoering betrekking zal hebben.

Overigens blijkt uit de teksten die op 18 juni werden afgesloten dat de naleving het Klimaatakkoord van Paris geen deel uitmaakt van de essentiële principes van het associatieakkoord. De niet-naleving van het Klimaatakkoord kan dus geen aanleiding geven tot gehele of gedeeltelijke opschorting van het associatieakkoord¹⁵⁴.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Een analyse van de belangrijkste hoofdstukken van de ontwerpovereenkomst tussen de EU en de Mercosur brengt een groot aantal problematische elementen aan het licht.

Vier risico's zijn bij de uitvoering van deze overeenkomst van bijzonder belang: (1) toenemende ontbossing, (2) verergering van de schendingen van de mensenrechten, en dit (3) zonder het hoofdstuk over duurzame ontwikkeling te voorzien van afdwingbare bepalingen inzake mensenrechten en sociale en milieunormen, 4) marginalisering van de gezins- en de boerenlandbouw aan beide zijden van de Atlantische Oceaan.

1. TOENEMENDE ONTBOSSING

80% van de ontbossing is te wijten aan landbouw- en veeteeltactiviteiten en draagt aanzienlijk bij aan de toenemende CO₂-uitstoot, de belangrijkste oorzaak van de opwarming van de aarde.

De Mercosurlanden omvatten het grootste deel van het Amazone regenwoud, het grootste tropische regenwoud op de planeet, een bron van ongeëvenaarde koolstofopslag en biodiversiteit, en de thuisbasis van miljoenen inheemse mensen. Het voortbestaan van het Amazone regenwoud en zijn bewoners wordt bedreigd door de voortdurende ontbossing en landroof, die door de Braziliaanse agribusiness worden aangewakkerd om tegemoet te komen aan de toenemende buitenlandse - vooral Chinese - vraag naar sojabonen en rundvlees.

In de afgelopen decennia heeft ook de Europese Unie bijgedragen aan deze ontbossing - die zich ook uitstrekt tot naburige regio's als de Cerrado en de Chaco - door de invoer van soja, rundvlees, hout en pulp uit de Mercosur. Tegelijkertijd gaat deze invoer ten koste van het milieu en de levensvatbaarheid van de gezins- en boerenbedrijven, zowel in Europa als in de Mercosur. Sinds Bolsonaro aan de macht gekomen is in Brazilië is de ontbossing in het Braziliaanse Amazonegebied volgens het Space Research Institute INPE met de helft toegenomen.

Het EU-Mercosurakkoord maakt geen einde aan deze impact voor het Amazonegebied en de Cerrado. Integendeel, de afspraken over de toename van de invoer van rundvlees en suiker uit de regio zullen de bestaande druk alleen maar doen toenemen. Tegelijkertijd wordt door deze toegenomen invoer het milieu en de levensvatbaarheid van de Europese landbouw verder uitgehouden.

2. VERSLECHTERING VAN DE SCHENDINGEN VAN DE MENSENRECHTEN

In Brazilië heeft de opkomst van de macht van de huidige president Jair Bolsonaro de bestaande mensenrechtenschendingen en -schendingen tegen inheemse volkeren versterkt.

In januari 2020 publiceerde Human Rights Watch een vernietigend rapport over mensenrechtenschendingen en politiegeweld onder Bolsonaro, met maar liefst 6.600 doden, martelingen van gevangenen en schendingen van de rechten van kinderen, migranten, vrouwen, seksuele minderheden en inheemse volkeren. In zijn Global Labour Rights Index heeft het Internationaal Verbond van Vakverenigingen Brazilië toegevoegd aan de lijst van de tien slechtste landen ter wereld op het gebied van de eerbiediging van de arbeidsrechten. Brazilië heeft de fundamentele arbeidsnorm 87 van de IAO inzake de vrijheid van vereniging niet geratificeerd, maar respecteert ook niet de normen die het wel heeft geratificeerd. Kinderarbeid en dwangarbeid, vooral op grote boerderijen of latifundia,

zijn erg problematisch. De vooruitgang die de afgelopen jaren is geboekt op het gebied van sociale ontwikkeling en arbeidsrechten is onder Bolsonaro tenietgedaan.

Deze context, waarbinnen de Europese Unie na twintig jaar onderhandelen besloten heeft om een akkoord af te sluiten, geeft aanleiding tot de vrees dat schendingen van de rechten zullen verergeren. En de ondertekening van de overeenkomst riskeert dit beleid te legitimeren. Tegelijk toont de Europese Unie opnieuw zien dat haar handelsagenda weinig gelegen laat aan het behoud van de mensenrechten en de bescherming van het milieu en de werknemers.

3. EEN HOOFDSTUK OVER DUURZAME ONTWIKKELING ZONDER DWINGENDE BEPALINGEN

De ontwerpovereenkomst tussen de EU en de Mercosur bevat een hoofdstuk over duurzame ontwikkeling, waarin het engagement voor de mensenrechten, de arbeids- en de milieuverdragen wordt bevestigd. Voor dit hoofdstuk zouden dezelfde regeling moeten gelden als voor de rest van het akkoord. Dit betekent met andere woorden dat handelsvoordelen moeten kunnen worden opgeschort als de verschillende stadia van geschillenbeslechting niet leiden tot naleving van de genoemde verdragen. Het hoofdstuk over duurzame ontwikkeling van de overeenkomst tussen de EU en de Mercosur bevat echter geen afdwingbare bepalingen inzake mensenrechten en sociale en milieunormen, waardoor de uitvoering van de toch al zeer zwakke verbintenissen vrijblijvend is.

Het hoofdstuk vereist geen ratificatie van de fundamentele arbeidsnormen en kan de naleving van wél geratificeerde arbeidsnormen in de wet en de praktijk niet afdwingen, bij gebrek aan een sanctiemechanisme. De naleving van de IAO-normen in het kader van dit verdrag is echter des te belangrijker omdat het risico bestaat dat de productieketens binnen de Mercosur worden verstoord, waardoor er vooral in Argentinië duizenden arbeidsplaatsen worden bedreigd.

Het gedeelte over de strijd tegen de ontbossing in het hoofdstuk is bijzonder teleurstellend. Het put zich uit in zeer vage termen zonder enige bindende waarde. Het is duidelijk dat de Europese onderhandelaars ervoor hebben gekozen om de kwestie van de ontbossing en de daarmee samenhangende mensenrechtenschendingen niet in de weg te laten staan van offensieve Europese economische belangen.

Ook de verwijzing naar de naleving van het akkoord van Parijs over de klimaatverandering en naar het gebruik van het voorzorgsbeginsel als basis voor regelgeving zijn terecht gekomen in dit niet-bindende hoofdstuk.

Het hoofdstuk voorziet wel een rol voor het maatschappelijk middenveld. Er zullen Adviesgroepen worden aangeduid of opgericht die hun mening kunnen geven over het gehele associatieakkoord en de hoofdstukken van de handelspijler. Het valt echter nog te bezien wanneer deze bepalingen in werking zullen treden en of de stem van het maatschappelijk middenveld zal worden gehoord.

4. MARGINALISEREN VAN DE FAMILIE- EN BOERENLANDBOUW AAN BEIDE ZIJDEN VAN DE ATLANTISCHE OCEAAN

Het EU-Mercosurakkoord, dat vaak het “het auto’s voor koeien akkoord” wordt genoemd, heeft ook een belangrijke landbouwcomponent. De inhoud ervan dreigt de gezinslandbouw aan beide zijden van de Atlantische Oceaan te marginaliseren ten gunste van de agro-industrie en de Europese voedselzekerheid te bedreigen.

Het dominante agro-industriële model in de Mercosurlanden is gebaseerd op landroof door een minderheid van grootgrondbezitters en het massale gebruik van pesticiden en genetisch gemodificeerde organismen (GGO's) in de landbouw, evenals antibiotica en groeihormonen voor de veeteelt. De overeenkomst tussen de EU en de Mercosur voorziet in de volledige afschaffing van de douanerechten voor 82% van de invoer van landbouwproducten uit deze landen en in preferentiële tarieven voor gevoelige producten. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de invoer van 99.000 ton rundvlees uit de Mercosur, die tegen een verlaagd tarief in Europa zal kunnen worden ingevoerd.

Tegelijk zijn de grenscontroles op de invoer in Europa verminderd om de handel te vergemakkelijken en de kosten te verlagen, waardoor de mogelijkheid tot opsporing van voedselveiligheidsproblemen en tot remediëring wordt beperkt.

De handelsovereenkomst tussen de EU en de Mercosur bevat een verwijzing naar het voorzorgsbeginsel als basis voor de regelgeving inzake voedselveiligheidsmaatregelen, maar deze verwijzing is opgenomen in het niet-bindende hoofdstuk over duurzame ontwikkeling en houdt dus geen verplichtingen in.

Om deze redenen, en bij het lezen van alle hoofdstukken die in dit collectieve dossier zijn gepubliceerd, is het duidelijk dat het huidige ontwerpakkoord tussen de EU en de Mercosurlanden niet voldoet aan een reeks essentiële ijkpunten op het gebied van duurzame ontwikkeling en eerbiediging van de mensenrechten en sociale rechten. Ondanks de vele signalen uit verschillende sectoren van de samenleving in België en andere Europese landen, blijven de Europese Commissie en de werkgroepen van de Raad die de onderhandelingen over handelsakkoorden begeleiden, doof voor jarenlange kritiek op het Europese handelsbeleid en blijven ze handelsakkoorden sluiten die voorrang geven aan commerciële belangen ten nadele van de gezondheid, de mensen- en arbeidsrechten en de bescherming van het milieu en het klimaat.

De Belgische Stop EU-Mercosurcoalitie sluit zich dan aan bij het standpunt van soortgelijke coalities in verschillende EU- en Mercosur-lidstaten, en op EU-niveau. Het verwierpt het ontwerpakkoord tussen de EU en de Mercosur en roept de federale regering, de regeringen van de gefedereerde entiteiten en de Belgische parlementsleden op om zich te verzetten tegen dit akkoord dat de Europese Commissie aan hen wil voorleggen¹⁵⁵.

EINDNOTEN

- 1 <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2039>
- 2 <https://trade.ec.europa.eu/doclib/> (vul Mercosur in als zoekterm)
- 3 Zie https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/81950/eu-mercosur-association-agreement-conclusion-negotiations-political-dialogue-and-cooperation_en
- 4 https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/june/tradoc_157964.pdf (originele Engelstalige versie)
- 5 Venezuela heeft zich bij Mercosur aangesloten maar is sinds 2016 geschorst. Andere Zuid-Amerikaanse landen hebben het statuut van geassocieerde leden : Bolivia (dat zich voorbereid op toetreding), Chili, Colombië, Ecuador en Peru.
- 6 S.Wintgens en A.Zacharie, Le rôle des pays émergents dans la gouvernance économique mondiale in Annuaire français de Relations internationales (AFRI), vol. XVII, Parijs, Centre Thucydide, juni 2016, p. 703-720.
- 7 A.Zacharie en S.Wintgens (dir.), Le décentrage du monde. L'impact des émergents sur la gouvernance mondiale, Lormont/Bruxelles, Editions Le Bord de l'Eau/La Murette, 2018.
- 8 Voor meer informatie, zie P.Shahrjerdi, L'AMI ou le projet mort-né de l'OCDE in Actualité et droit international, 1998, <http://www.ridi.org/adi/199811a5.html>.
- 9 Samen vormen ze de zogenaamde "Singapore issues" omdat ze op de WTO Conferentie van Singapore in 1996 vooreerst op de agenda stonden (WTO doc. WT/MIN(96)/DEC).
- 10 De ministerconferentie van Seattle in 1999 was een complete mislukking, als gevolg van de mobilisatie van het internationale middenveld en de toenemende vastberadenheid van de landen in het Zuiden om niet nog meer concessies te doen zonder substantiële compensatie. Deze mislukking heeft de geïndustrialiseerde leden ertoe aangezet om meer aandacht te besteden aan de eisen van het Zuiden. Zo werd besloten dat de onderhandelingsronde die tijdens de volgende ministeriële conferentie, die van 9 tot 13 november 2001 in Doha werd gehouden, de 'ontwikkelingsronde' zou worden genoemd.
- 11 Tijdens de conferentie van Doha werd besloten dat de onderhandelingen over de Singapore-onderwerpen (investeren, concurrentie, overheidsopdrachten en handelsfacilitering) pas na de ministeriële conferentie van 2003 van start zouden gaan, op voorwaarde dat een besluit in die zin bij consensus op de conferentie wordt aangenomen.
- 12 Een twintigtal grote landbouwexporterende landen uit het Zuiden, aangevuld met China en India, vormden een coalitie die bekend staat als de 'G20+'. Zij eisten de afschaffing, of ten minste de vermindering, van de steunmaatregelen die door de ontwikkelde landen aan hun landbouwers worden toegekend, als voorwaarde voor het openen van onderhandelingen over nieuwe thema's.
- 13 Europese Commissie, Global Europe, competing in the world. Mededeling van de Commissie "Wereldwijd concurreren - Een bijdrage aan de EU-strategie voor groei en werkgelegenheid, COM/2006/0567 def Brussel, 4 oktober 2006, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52006DC0567&from=en>
- 14 Zie <https://www.cncd.be/commerce-europe-mercosur-belgique-accord-incoherent-green-deal>.
- 15 <https://www.mercosur.int/quienes-somos/funcionamiento/>.
- 16 <http://www.ippdh.mercosur.int/>; <http://www.ismercosur.org/>; <https://www.mercosur.int/quienes-somos/parlasur/>; <http://www.tprmercosur.org/es/index.htm>
- 17 Deze uitdrukking verwijst naar de Europese 'spaghetti bowl', beschreven door Jagdish Bhagwati in Regionalism versus Multilateralism in The World Economy, vol. 15, n° 5, 1992, pp. 535-556.
- 18 Tenzij anders vermeld is dit artikel is gebaseerd op het online archief van de nieuwsbrief "BRIDGES" van het International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD): <http://www.ictsd.org/bridges-news/bridges/news>
- 19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A14013>
- 20 Zie <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2018/08/note-afd-union-europeenne-mercosur.pdf>.
- 21 Brazilië, Rusland, India, China, Zuid-Afrika.
- 22 Voor de persberichten van COPA-COGECA over het UE-Mercosurakkoord, zie <https://www.copa-cogeca.eu/Main.aspx?page=Archive>.
- 23 Met uitzondering van Paraguay, die nog steeds Taiwan erkent, waardoor er geen diplomatieke relaties met China mogelijk zijn.
- 24 In 2017 was China de eerste handelspartner van Brazilië geworden met 22 % van de export, 20 % voor het Europese continent (Rusland inbegrepen) en 11 % voor de Verenigde Staten. Zie: https://oec.world/en/visualize/tree_map/hs92/export/bra/show/all/2017/.
- 25 De landbouwfractie die parlementsleden samenbrengt die dicht bij grootgrondbezitters staan en bij de verdedigers van het gebruik van pesticiden
- 26 <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/malmstrom-mercosur-deal-possible-this-mandate-but-not-at-any-price/>
- 27 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/78863/node/78863_fr
- 28 <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-mercosur-association-agreement/>
- 29 REPORT on economic and trade relations between the EU and Mercosur with a view to the conclusion of an Interregional Association Agreement of 21 September 2006, <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2006-0302+0+DOC+XML+V0//EN&language=GA>
- 30 Paragraaf 36 van de Resolutie van het Europees Parlement van 7 oktober 2020 over de tenuitvoerlegging van het gemeenschappelijk handelsbeleid – jaarverslag 2018 (2019/2197(INI), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0252_EN.html).
- 31 European Parliament, Results of roll call votes – 6/10/2020 (Document P9_PV(2020)10-06(RCV)_en-1) met betrekking tot Resolutie A9-0160/2020 - Jörgen Warborn - Am 36/1);

- 32 [Copa-Cogeca, The agricultural impact of an EU-Mercosur agreement \(Doc BILAT\(11\)1531:2\), http://copa-cogeca.eu/Download.ashx?ID=941661.](http://copa-cogeca.eu/Download.ashx?ID=941661)
- 33 [https://www.acea.be/press-releases/article/auto-makers-welcome-conclusion-of-eu-mercator-trade-deal.](https://www.acea.be/press-releases/article/auto-makers-welcome-conclusion-of-eu-mercator-trade-deal)
- 34 Zie: <https://www.eurogroupforanimals.org/news/varadkar-warns-eu-president-mercator-threat-beef> en ook de uitspraken van Varadkar van einde september 2020: https://amp.independent.ie/business/farming/it-would-be-wrong-varadkar-puts-brakes-on-mercator-deal-39570998.html?_twitter_impression=true
- 35 [https://gouvernement.lu/fr/actualites/toutes_actualites/communiqués/2019/08-aout/25-asselborn-mercator.html.](https://gouvernement.lu/fr/actualites/toutes_actualites/communiqués/2019/08-aout/25-asselborn-mercator.html)
- 36 <https://www.intellinews.com/slovakia-to-block-eu-trade-deal-with-mercator-countries-over-brazil-s-approach-to-amazon-166982/>
- 37 [https://bilaterals.org/?eu-crisis-austria-rejects-major&lang=en.](https://bilaterals.org/?eu-crisis-austria-rejects-major&lang=en)
- 38 [https://www.euronews.com/2019/07/12/irish-parliament-calls-on-government-to-thwart-eu-mercator-deal.](https://www.euronews.com/2019/07/12/irish-parliament-calls-on-government-to-thwart-eu-mercator-deal)
- 39 <https://dirupo.wallonie.be/home/presse-actualites/publications/le-gouvernement-de-wallonie-soppose-a-laccord-commercial-mercator-publicationfull.html>; [https://www.parlement-wallonie.be/pwpages?p=votes-affichage&id=21000&d=02%2F05%2F2020.](https://www.parlement-wallonie.be/pwpages?p=votes-affichage&id=21000&d=02%2F05%2F2020)
- 40 <https://pascalsmet.prezly.com/mercator-verdrag#>, dit standpunt is in overeenstemming met een resolutie die op 4 december was neergelegd door zes Brusselse parlementsleden van verschillende partijen: <http://weblex.brussels.data/crb/doc/2019-20/138750/images.pdf>
- 41 <http://www.parlement.brussels/weblex-doc-det/?moncode=PF534&base=1>
- 42 <https://nos.nl/artikel/2335953-kamer-stemt-tegen-handelsverdrag-met-zuid-amerikaanse-landen.html>
- 43 <https://liede.news/europese-unie/ook-merkel-twijfelt-over-doorgaan-eu-handelsverdrag-met-mercator/>
- 44 Dombrovskis deed deze uitspraken op 2 oktober 2020 in INTA, de Commissie voor Internationale Handel van het Europese Parlement: <https://www.europarl.europa.eu/news/files/commissioners/valdis-dombrovskis/en-dombrovskis-verbatim-report.pdf> (zie ondermeer de paragrafen 1-013, 1-027, 1-059 en 1-061).
- 45 Zie bijvoorbeeld de resoluties van de Mensenrechtencommissie 2000/64, 2001/72, 2002/76, 2003/65, 2004/70, 2005/68. Resoluties van de Mensenrechtenraad 7/11 en 19/20.
- 46 Greenpeace International, 10 principles for trade, 2017. Beschikbaar online: https://trade-leaks.org/wp-content/uploads/2018/03/201705_Greenpeace_10_Principles_for_Trade.pdf
- 47 Een Franse versie van het mandaat werd eind 2019 gelekt door bilaterals.org.
- 48 Zie <https://trade-leaks.org/mercator-leaks/>
- 49 Zie <https://www.bilaterals.org/?eu-mercator-fta-27-draft-chapters&lang=en>
- 50 Vóór Greenpeace in december 2017 die teksten lekte, had de Europese Commissie enkel de tekstvoorstellen van de EU voor vijf hoofdstukken en voor één bijlage op de website van DG Handel geplaatst.
- 51 Nota van de hoofdonderhandelaars: Afspraken over Bijlage 1 en 2. Beschikbaar online: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/july/tradoc_158154.%20Annex%20on%20Motor%20Vehicles.pdf
- 52 Verklaring van de Europese Commissie tijdens een bijeenkomst georganiseerd door het Duitse ministerie voor Economische Zaken op 22 oktober 2019.
- 53 Zie ook hoger hoofdstuk 1 over de drie pijlers van een associatieakkoord.
- 54 Op 18 juni 2020 maakten de EU en Mercosur bekend dat ze de onderhandelingen over de laatste delen van het akkoord hadden afgesloten. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/81950/eu-mercator-association-agreement-conclusion-negotiations-political-dialogue-and-cooperation_en
- 55 Na verschillende verzoeken om de tekst te kunnen inzien of ten minste meer informatie te verkrijgen, was het enige antwoord van het DG Handel van de Commissie dat het niet verantwoordelijk is voor de associatieovereenkomst, die in handen is van de Europese Dienst voor extern optreden, en dat het geen bijkomende informatie heeft. We vinden deze verklaring weinig geloofwaardig.
- 56 Client Earth. EU failed to consider environmental and social impacts of South American trade deal: complaint. 15 June 2020. Online: <https://www.clientearth.org/press/eu-failed-to-consider-environmental-and-social-impacts-of-south-american-trade-deal-complaint/>
- 57 European Commission publishes draft Sustainability Impact Assessment for the Trade part of the EU-Mercosur Association Agreement. [https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2164.](https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2164)
- 58 L.Ghiotto en J.Echaide, Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur, Brussel-Berlijn, TheGreens/EFA en Powershift, 2019, p.118, <https://power-shift.de/analysis-of-the-agreement-between-the-european-union-and-the-mercator/>
- 59 Austria blocks EU-Mercosur trade deal with South America. <https://www.bbc.com/news/world-europe-49753210>
- 60 L.Ghiotto en J.Echaide, 2019, p. 48, 55, 123.
- 61 Het verdrag met Mexico is het enige vrijhandelsverdrag van de EU met een zwakke anticorruptieclausule.
- 62 Volgens de Europese Commissie: "Corruptie is schadelijk voor de economie en de samenleving. Het belemmert landen in hun ontwikkeling, doordat openbare aanbestedingen worden verstoord, de schaarse publieke middelen worden verspild, investeringen worden ontmoedigd, de handel wordt belemmerd en er oneerlijke concurrentie ontstaat. Corruptie ondermijnt de rechtsstaat en het vertrouwen van de burger. Het handelsbeleid draagt reeds bij aan de bestrijding van corruptie, bijvoorbeeld door de transparantie van regels en aanbestedingsprocedures te verbeteren en door de douane-procedures te vereenvoudigen. In het kader van het GSP+-stelsel biedt de EU handelspreferenties aan landen die internationale overeenkomsten inzake behoorlijk bestuur ratificeren en uitvoeren, met inbegrip van het VN-Verdrag tegen corruptie. Handelsverdragen kunnen verder worden ingezet om corruptie aan te pakken en te zorgen dat internationale verdragen en beginselen in de praktijk worden gebracht." Europese Commissie, 2015. Handel voor iedereen, p.26. Beschikbaar online: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/january/tradoc_154137.pdf

- 63 Uruguay is het enige Mercosurland met een aanvaardbare score (#21) in de Corruption Perceptions Index 2019 van Transparency International, terwijl Argentinië (#66), Brazilië (#106) en Paraguay (# 137) een slechte score hebben. Zie https://www.transparency.org/files/content/pages/2019_CPI_Report_EN.pdf
- 64 Zie Greenpeace International, 10 principles for trade, 2017 Beschikbaar online: https://trade-leaks.org/wp-content/uploads/2018/03/201705_Greenpeace_10_Principles_for_Trade.pdf
- 65 Doctor in de rechten (Universiteit van Buenos Aires) en advocaat (UBA) gespecialiseerd in internationaal recht. Onderzoeker bij CONICET en Voorzitter van ATTAC Argentinië.
- 66 <https://www.cancilleria.gob.ar/es/actualidad/noticias/mercosur-cierra-un-historico-acuerdo-de-asociacion-estrategica-con-la-union> en <https://www.perfil.com/noticias/politica/video-tenemos-acuerdo-mercosur-union-europea-le-informo-faurie-emocionado-a-macri.phtml>
- 67 <https://www.telam.com.ar/notas/201906/371157-acuerdo-mercosur-union-europea-comercio-faurie-mensaje-macri-whatsapp.html>
- 68 https://www.cancilleria.gob.ar/userfiles/prensa/resumen_acuerdo_mcs-ue_elaborado_por_gobierno_argentino.pdf
- 69 <https://canalabierto.com.ar/2019/07/11/ue-mercosur-estos-tratados-consolidan-la-desigualdad-a-nivel-internacional/>
- 70 <https://cancilleria.gob.ar/es/acuerdo-mercosur-ue>, <https://www.gub.uy/ministerio-relaciones-exteriores/comunicacion/publicaciones/acuerdo-asociacion-mercosur-union-europea-sintesis-del-acuerdo-textos> en <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2048>
- 71 L.Ghiotto en J.Echaide, Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur, Brussel-Berlijn, TheGreens/EFA en Powershift, 2019, <https://power-shift.de/analysis-of-the-agreement-between-the-european-union-and-the-mercosur/>
- 72 <https://www.pagina12.com.ar/203393-el-acuerdo-con-la-ue-es-la-sentencia-de-muerte-de-nuestras-i>
- 73 https://www.clarin.com/politica/gobierno-busco-contener-sindicatos-preocupados-acuerdo-mercosur-ue_0_tguZivt2H.html
- 74 <https://www.infobae.com/economia/2019/06/04/argentina-tendra-en-2019-la-septima-recesion-mas-profunda-del-mundo/>
- 75 <https://launion.com.ar/la-herencia-que-deja-macri-tres-anos-de-recesion-y-una-pobreza-cercana-al-40/>
- 76 <https://www.cronista.com/economiapolitica/Tras-acuerdo-Mercosur-UE-Alberto-Fernandez-dice-que-no-hay-na-da-que-festejar-20190629-0007.html>
- 77 <https://www.lanacion.com.ar/politica/fernandez-busco-llevar-a-la-ue-tranquilidad-por-el-acuerdo-nid2306277>
- 78 <https://www.youtube.com/watch?v=kPGijuAdtEg>
- 79 <https://www.bastamag.net/Soja-OGM-cafe-orange-pesticides-deforestation-Bresil-Europe-Mercosur-traite-libre-echang>
- 80 Public Eye, Les affaires toxiques de Syngenta au Brésil, le Magazine, n°17, april 2019.
- 81 T.Fritz, EU-Mercosur Agreement.Risks to Climate Protection and Human, Miserior-Greenpeace-CIDSE, juni 2020. <https://www.cidse.org/2020/06/26/eu-mercosur-agreement-risks-to-climate-protection-and-human-rights/>
- 82 Overigens is 95 % van de soja die in Brazilië en Argentinië wordt geteeld genetisch gemodificeerd.
- 83 Het INPE, het nationale wetenschappelijke onderzoeksinstituut van Brazilië, meldt dat in 48 uur tijd 2.500 branden Braziliaans grondgebied teisterden. Het overzicht van 2019 telt alleen al voor het Braziliaanse Amazonegebied 89.178 bosbranden, wat een stijging betekent van 30 % ten opzichte van 2018.
- 84 Alleen al voor de toename van de handel in 8 belangrijke landbouwproducten (rundvlees, gevogelte, suiker, ethanol, rijst, kaas, melkpoeder en zuigelingenvoeding) voorspellen de schattingen van de ngo GRAIN een toename van de uitstoot van broeikasgassen met 9 miljoen ton per jaar. Dit komt overeen met een stijging van 34 % ten opzichte van de huidige handel.
- 85 T.Fritz, Accord UE-Mercosur : Risques pour la protection du climat et les droits humains, Greenpeace ; Entraide & Fraternité e.a.(ed.), september 2020.
- 86 Uittreksel uit L. Ghiotto and J. Echaide, Study Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur, Brussel-Berlijn, TheGreens/EFA en Powershift, 2019, p.35, <https://power-shift.de/analysis-of-the-agreement-between-the-european-union-and-the-mercosur/>
- 87 Volgens de definitie van de Europese Unie kunnen beschermingsmaatregelen worden genomen "zonder te hoeven wachten tot de realiteit en de ernst van dergelijke risico's volledig zijn aangetoond of tot de schadelijke gevolgen voor de gezondheid zich voordoen". Aan de andere kant komt de definitie in het EU- Mercosurakkoord zeer dicht in de buurt van de definitie die de WTO hanteert, waarin belang wordt gehecht aan wetenschappelijk bewijs van het risico van een product voor de gezondheid of het milieu. Deze definitie heeft er al toe geleid dat Europa in WTO-tribunalen is aangeklaagd in geschillen over het verbod van vlees dat met hormonen is behandeld en over de goedkeuring van genetisch gemodificeerde organismen. Verder bepaalt het EUMercosurakkoord dat, als maatregelen zijn genomen op basis van het voorzorgsbeginsel, er een periodieke evaluatie moet worden uitgevoerd om na te gaan of deze maatregelen gebaseerd zijn op relevante informatie. Indien de evaluatie niet overtuigend wordt geacht, moet de beperking worden opgeheven. Zie de analyse in de C. Baldon, M. Dupré, et S. Leré, Un accord perdant-perdant : analyse préliminaire de l'accord de commerce entre l'Union européenne et le Mercosur, november 2019 : <https://www.veblen-institute.org/Un-accord-perdant-perdant-Analyse-preliminaire-de-l'accord-de-commerce-entre-l.html>
- 88 S. Guéneau, Durabilité des chaînes globales de valeur du soja et de la viande de bœuf en Amazonie : conséquences d'une gouvernamentalité néolibérale, in Brésil(s), 2018 : <https://journals.openedition.org/bresils/2468>
- 89 R.Rajão e.a., The rotten apples of Brazil's agribusiness, in Science Magazine, vol. 369, n°6501, pp. 246-248, raadpleegbaar op <https://science.sciencemag.org/content/369/6501/246.full>
- 90 C. Baldon, M. Dupré, et S. Leré, vermeld in noot 7, p.25-30; L.Ghiotto en J.Echaide, vermeld in noot 8, p.57-58 en 67.
- 91 Naar schatting zou 75 % van de nieuwe invoercontingenten voor de Mercosur-landen bestaan uit entrecote (terwijl de Europese productie voor dit segment iets meer dan 1 miljoen ton bedraagt). Zie de analyse van de Chambres d'agriculture France, Accord de libre-échange Mercosur – Menaces sur le secteur agroalimentaire européen, juli 2019.

- 92 De zelfvoorzieningsgraad voor België is 159,7 %.
- 93 Uittreksel uit L. Ghiotto and J. Echaide, vermeld in noot 8.
- 94 Meer over de Cerrado, zie www.wervel.be/en (in het Engels).
- 95 De auteur schreef diverse boeken over het thema. Laatste werk: De kikker die zich niet laat koken. Klimaat in beweging, Dabar, 2018. Meer info over de Cerrado is te vinden op zijn blog bij Mo*: <https://www.mo.be/search/site/vankrunkelsven>
- 96 Andere websites: www.frutosdocerrado.com.br ; www.centraldocerrado.org.br
- 97 Van João Caetano verschenen verschillende aangrijpende boeken, o.a. Ecos da Natureza/ Echos of Nature, 2006. www.projetoalerta.com
- 98 Zie ook de film van Louise Amand, Voeten op de aarde (33 minutes over agro-ecologie als alternatief voor de Cerrado).
- 99 Dit betekent een gelijke procentuele verlaging van dikwijls ongelijke tarieven.
- 100 Voor de impact van het akkoord baseren we ons op de studie van L.Ghiotto en J.Echaide, Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur, Brussel-Berlijn, TheGreens/EFA en Powershift, 2019, <https://power-shift.de/analysis-of-the-agreement-between-the-european-union-and-the-mercotur/en> op het officiële interim Sustainability Impact Assessment van de London School of Economics (LSE), in opdracht van de EC: <http://www.eumercosursia.com/>. Deze laatste werd uitgevoerd voor het afsluiten van de onderhandelingen in juni 2019 en werkt met een conservatief en een ambitieus scenario. Het conservatief scenario sluit het dichtst aan bij het onderhandelingsresultaat hoewel het voor landbouwproducten een veel grotere marktopening veronderstelt dan er in het akkoord afgesloten werd. De studie van de LSE werkt met het klassieke 'Computed General Equilibrium' model. Zoals bekend levert dit model systematisch een gunstige bias af, omdat het veronderstelt dat de economie tendeert naar een evenwicht met optimaal gebruik van de inputs arbeid en kapitaal. Deze veronderstelling staat in schril contrast met de economische realiteit in de Mercosurlanden; de twee voornaamste lidstaten, Brazilië en Argentinië, kampen met heel grote economische problemen met als gevolg o.m. een schuldencrisis in Argentinië. De studie voor de Groenen werd uitgevoerd na het afsluiten van de onderhandelingen.
- 101 Observatorio de Empleo, Producción y Comercio Exterior (ODEP), « Acuerdo Unión Europea-Mercosur: 186.000 puestos de trabajo en riesgo. Report », Universidad Metropolitana para la Educación y el Trabajo (UMET), 2017.
- 102 Dit artikel werd geschreven namens de Klimaatcoalitie.
- 103 Europese Commissie, EU on track to implement Paris commitments, Member States preparing 2030 energy and climate plans, oktober 2018. Geraadpleegd op 13.3.2020 via https://ec.europa.eu/clima/news/eu-track-implement-paris-commitments-member-states-preparing-2030-energy-and-climate-plans_en
- 104 Carbon Brief (juli 2017). Mapped: The world's largest CO2 importers and exporters. Geraadpleegd op 13.3.2020 via <https://www.carbonbrief.org/mapped-worlds-largest-co2-importers-exporters>
- 105 Europese Commissie, EU trade policy and sustainable development, januari 2020. Geraadpleegd op 13.3.2020 via <https://ec.europa.eu/trade/policy/policy-making/sustainable-development/>
- 106 Europese Commissie, Trade for all. Towards a more responsible trade and investment policy, 2015, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf.
- 106 Kettunen e.a., An EU Green Deal for trade policy and the environment: Aligning trade with climate and sustainable development objectives, IEEP Brussels / London, 2020, https://eu.boell.org/sites/default/files/2020-02/Trade%20and%20environment_FINAL%20%28Jan%202020%29.pdf.
- 107 Europese Commissie, The European Green Deal, 2019, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/europe-an-green-deal-communication_en.pdf.
- 108 Climate Tracker, Cars for cows: "the EU's worst trade agreement for the climate", juli 2019. Geraadpleegd op 13.3.2020 via <http://climatetracker.org/cars-for-cows-why-the-eu-brazil-deal-is-the-eus-worst-trade-agreement-for-the-climate/>
- 109 Observatorio do clima, Immoral Amazon deforestation high is not incompetence; it's by design, 7 augustus 2020, <http://www.observatoriodoclima.eco.br/en/alta-desmatamento-nao-e-inepcia-e-projeto/> ; zie ook Reuters, Brazil Amazon deforestation soars to 11-year high under Bolsonaro, november 2019. Geraadpleegd op 13.3.2020 via <https://www.reuters.com/article/us-brazil-deforestation/brazil-amazon-deforestation-soars-to-11-year-high-in-2019-idUSKBN1XS1PK>.
- 110 European Automobile Manufacturers Association, Press release: Auto makers welcome conclusion of EU-Mercosur trade deal, juli 2019. Geraadpleegd op 13.3.2020 via <https://www.acea.be/press-releases/article/auto-makers-welcome-conclusion-of-eu-mercotur-trade-deal>.
- 111 IPCC, Special Report on Climate Change, Desertification, Land Degradation, Sustainable Land Management, Food Security, and Greenhouse gas fluxes in Terrestrial Ecosystems. Summary for Policy-Makers, 2019, https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/08/4-SPM_Approved_Microsite_FINAL.pdf.
- 112 GRAIN, EU-Mercosur trade deal will intensify the climate crisis from agriculture, 2019, <https://www.grain.org/en/article/6355-eu-mercotur-trade-deal-will-intensify-the-climate-crisis-from-agriculture>.
- 113 Climate Action Network Europe, 2020, press release: EU-Mercosur: climate costs higher than economic benefits, new report shows. Geraadpleegd op 18.9.2020 via <http://www.caneurope.org/publications/press-releases/2003-eu-mercotur-climate-costs-higher-than-economic-benefits-new-report-shows>.
- 114 WWF, The story of soy, 2016. Geraadpleegd op 13.3.2020 via <https://www.worldwildlife.org/stories/the-story-of-soy>.
- 115 Greenpeace France, Hooked on Meat. How Europe's soya addiction is feeding the climate emergency, Parijs, juni 2019, https://cdn.greenpeace.fr/site/uploads/2019/06/hooked_on_meat_EN_web.pdf
- 116 Transport and Environment, Globiom: the basis for biofuel policy post-2020, 2016, https://www.transportenvironment.org/sites/te/files/publications/2016_04_TE_Globiom_paper_FINAL_0.pdf.

- 117 IEW, 11.11.11, Oxfam-in-België, FIAN België, Bond Beter Leefmilieu, Greenpeace België en CNCD-11.11.11, Evaluatie van het Belgische biobrandstoffenbeleid, n°3, 2019, https://www.11.be/en/component/docman/doc_download/2160-evaluatie-van-het-belgische-biobrandstoffenbeleid-nr-3
- 118 "Intellectual property is a category of property in intangibles, which may be claimed by individuals, enterprises or other entities. The peculiar feature of this kind of property is that it relates to pieces of information that can be incorporated into tangible objects. Protection is conferred on ideas, technical solutions or other information that have been expressed in a legally admissible form and, in some cases, subject to registration procedures." UNCTAD - Commercial Diplomacy Program, Training tools on the TRIPS agreement: The developing countries' perspective, Genève, UNCTAD, januari 2002, pp. 8-9, <https://unctad.org/en/docs/poditctncdm17.en.pdf>.
- 119 WTO, Overview : the TRIPS Agreement, https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm
- 120 Zie UNCTAD, Examining the interface between the objectives of competition policy and intellectual property, Genève, 17 august 2016: https://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/ciclpd36_en.pdf.
- 121 WTO, Overview, the TRIPS Agreement: https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/intel2_e.htm
- 122 Al deze flexibiliteiten, zowel "direct" (dwanglicenties, parallelle invoer, enz.) als "indirect" (de vaststelling van een overgangperiode, relatieve vrijheid bij de bepaling van de octrooieerbaarheidscriteria, verklaring van de afwezigheid van een octrooi op het grondgebied, enz.) waren bedoeld om landen een ruimte te bieden om hun octrooirecht aan te passen aan hun beleid en behoeften. WTO, Verklaring over de TRIPS-overeenkomst en volksgezondheid, goedgekeurd op 14 november 2001. WTO-ministersconferentie van Doha, TRIPS WT/MIN (01)/DEC/2, Genève, 20 november 2001: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_trips_e.htm.
- 123 Zie A.Zacharie, Les incohérences des droits de propriété intellectuelle, Imagine demain le monde, n°137, 8 januari 2020 : <https://www.cncd.be/arnaud-zacharie-incoherences-droits-proprieete-intellectuelle>.
- 124 Y.A. Wawda en B.Shazi, Eighteen Years After Doha: An Analysis of the Use of Public Health TRIPS Flexibilities in Africa, South Center Research Paper, n°103, februari 2020: https://www.southcentre.int/wp-content/uploads/2020/02/RP103_Eighteen-Years-After-Doha-An-Analysis-of-the-Use-of-Public-HealthTRIPS-Flexibilities-in-Africa_EN.pdf.
- 125 Zie https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/september/tradoc_158329.pdf.
- 126 Europese Commissie, New EU-Mercosur trade agreement. The agreement in principle, Bruxelles, 1 juli 2019, p. 12 : https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/june/tradoc_157964.pdf.
- 127 Zie https://www.greens-efa.eu/files/assets/docs/study_on_the_eu_mercosur_agreement_09.01.2020.pdf, pp. 99-108.
- 128 Heel concreet stelt intellectuele eigendom een soort "productie-monopolie" op geneesmiddelen in. Als een lokaal bedrijf hetzelfde medicijn wil produceren, is het verplicht om een royalty te betalen die, wanneer ze bij de productie-kosten worden opgeteld, de prijs van het medicijn voor de consument verhoogt. De Covid-19-crisis heeft dit probleem opnieuw doen oplaaien, zie J.E. Stiglitz, A.Jayadev et A.Prabhala, Patents vs. the Pandemic, Project Syndicate, 23 april 2020: <https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-drugs-and-vaccine-demand-patent-reform-by-joseph-e-stiglitz-et-al-2020-04>.
- 129 Zie WIPP (World Intellectual Property Rights Organisation) , Patent Cooperation Treaty : <https://www.wipo.int/treaties/en/registration/pct/index.html>.
- 130 Tot nu toe moesten bedrijven, om de reproductie of imitatie van farmaceutische producten te voorkomen, hun octrooiën registreren in elk land waar ze van plan zijn hun product te verkopen. De farmaceutische lobby's proberen echter een internationaal register op te zetten dat de kosten voor de registratie van octrooiën op nationaal niveau verlaagt. Hun doel is hun monopolie op de productie van geneesmiddelen uit te breiden en de mogelijkheden voor de productie van generieke geneesmiddelen te beperken door deze productie te ondersteunen via het volksgezondheidsbeleid.
- 131 Voor lokale geneesmiddelen zijn over het algemeen overheidsopdrachten nodig, die door het EU-Mercosurakkoord ook toegankelijke zullen zijn voor Europese bedrijven.
- 132 Artikel X.41 zegt meer bepaald : « Each Party shall protect plant varieties rights, in accordance with the International Convention for the Protection of New Varieties of Plants adopted in Paris on 2 December 1961, as revised in Geneva on November 10, 1972, and on October 23, 1978 (1978 UPOV ACT) or on March 19, 1991 (1991 UPOV ACT), and shall cooperate to promote the Protection of Plant Varieties. »
- 133 UPOV, Mission Statement : <https://www.upov.int/about/en/mission.html>
- 134 Voor de lijst van staten die niet aangesloten zijn, zie : https://www.upov.int/edocs/pubdocs/fr/upov_pub_423.pdf.
- 135 Zie UPOV (International Union for the Protection of New Varieties of Plants), Genève, 2 december 1961 (herzien op 10 november 1972, 23 oktober 1978 en 19 maart 1991) : <https://www.upov.int/upovlex/fr/conventions/1991/act1991.html>.
- 136 Vertaling van het hoofdstuk "Standards en Rulemaking" in B.Müller en L.Falguérac, Summary of the Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur, Brussel-Berlijn, 2019 (Summary based on the study by L.Ghiotto and J.Echaide, Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur, Brussel-Berlijn, The Greens/EFA en Powershift, 2019, <https://power-shift.de/analysis-of-the-agreement-between-the-european-union-and-the-mercador/>) Vertaling en bewerking door Marc Maes, 11.11.11.
- 137 WTO, Sanitary and phytosanitary measures, in: https://www.wto.org/english/tratop_e/sps_e/sps_e.htm
- 138 BBC News, Lo que se sabe del escándalo en Brasil con la carne podrida que era "maquillada" para ser exportada, 21 maart 2017, <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-39327633>
- 139 European Safety Authority, The 2015 European Union Report on Pesticide Residues in food, 7 april 2017, <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2017.4791>
- 140 The Guardian, Brazil sent one million salmonella-infected chickens to UK in two years, 3 juli 2019, <https://www.theguardian.com/environment/2019/jul/03/brazil-one-million-salmonella-infected-chickens-uk>
- 141 T.Fritz, EU-Mercosur Association Agreement: The SPS and sustainability chapters in the Uruguay leaks, 2018, <https://www.bilaterals.org/?eu-mercador-association-agreement&lang=en>

- 142 European Parliament Think Tank (2015), The precautionary principle: Definitions, applications and governance, 9 december 2019, [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA\(2015\)573876](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA(2015)573876)
- 143 European Commission, New Mercosur - EU agreement. The Agreement in Principle. Brussel, 1.juli 2019, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/june/tradoc_157964.pdf
- 144 De benaming 'dialogen' vindt zijn oorsprong in een klacht over GGO's dat Brazilië en Argentinië samen met andere landen hadden aangespannen in de WTO tegen de EU. Ze verweten de EU dat het uitstellen van beslissingen over GGO's wegens gebrek aan wetenschappelijke gegevens over hun veiligheid een arbitraire beslissing was in hun nadeel. De EU werd verplicht om haar moratorium op GGO's op te heffen en een regelmatige 'dialoog' aan te gaan met de aanklagers. Deze dialoog is nu opgenomen in het akkoord en ondergebracht bij het subcomité. Over de samenstelling van het subcomité is onduidelijkheid waardoor er ongerustheid bestaat dat de bedrijfswereld meer aan tafel kan schuiven. Zie L.Ghiotto and J.Echaide, vermeld in voetnoot 1, p.55-56.
- 145 SUPERCAMPO, La UE reabre puertas a la miel argentina, 15 Oktober 2014, <http://supercampo.perfil.com/2014/10/confirman-reapertura-del-mercado-europeo-a-la-miel-argentina/>
- 146 C.Poth, Biotecnología, ciencia y poder. Un análisis crítico sobre la regulación en torno a las semillas genéticamente modificadas, Revista Administración Pública y Sociedad, N°7, januari-juli 2019.
- 147 De volgende internationale declaraties, conventies en organisaties worden bij naam genoemd: Agenda 21 and the Rio Declaration on Environment and Development of 1992; the Johannesburg Declaration on Sustainable Development and the Johannesburg Plan of Implementation on Sustainable Development of 2002; the Ministerial Declaration of the United Nations Economic and Social Council on Creating an environment at the national and international levels conducive to generating full and productive employment and decent work for all, and its impact on sustainable development of 2006; the Declaration on Social Justice for a Fair Globalisation of 2008 of the International Labour Organisation (ILO); the Outcome Document of the UN Conference on Sustainable Development of 2012 entitled "The Future We Want"; the document "Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development", adopted in 2015; meerdere ILO Conventions; the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC); the Paris (Climate) Agreement; the Convention on Biological Diversity (CBD); the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES); the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture; the UN Convention on the Law of the Sea of 1982; FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries, Regional Fisheries Management Organisations (RFMOs); the ILO Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy; the UN Global Compact, the UN Guiding Principles on Business and Human Rights; the OECD Guidelines for Multinational Enterprises; the OECD Due Diligence Guidance; the Decent Work Agenda; the 2008 ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalisation; WTO; UNEP; UNCTAD; the High-level Political Forum for Sustainable Development; the Montreal Protocol. Daarnaast wordt er herhaaldelijke verwezen naar "andere internationale overeenkomsten waar de partijen een partij bij zijn".
- 148 ETUC, Joint statement on negotiations for a bi-regional partnership agreement between the European Union and Mercosur, 25 June 2019, <https://www.etuc.org/en/publication/joint-statement-negotiations-bi-regional-partnership-agreement-between-european-union>.
- 149 ITUC, ITUC Global Rights Index – The World's Worst Countries for Workers, <https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/2019-06-ituc-global-rights-index-2019-report-en-2.pdf>
- 150 L.Ghiotto and J.Echaide, Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur, Brussel-Berlijn, TheGreens/EFA en Powershift, 2019, <https://power-shift.de/analysis-of-the-agreement-between-the-european-union-and-the-mercotur/>
- 151 Zie daarvoor: <https://www.fern.org/news-resources/forests-and-forest-people-in-eu-free-trade-agreements-895/>
- 152 https://ec.europa.eu/info/files/communication-2019-stepping-eu-action-protect-and-restore-worlds-forests_en
- 153 Zie ook: <http://www.fao.org/3/y1237e/y1237e03.htm>.
- 154 <https://www.greenpeace.org/eu-unit/issues/democracy-europe/45133/eu-mercotur-leaked-treaty-has-no-climate-protection-undermines-democracy/>; https://trade-leaks.org/wp-content/uploads/2020/10/EU-Mercotur_Association_Agreement_Background_And_Analysis.pdf
- 155 Voor het standpunt van de Belgische Stop EU-Mercoturcoalitie van 19 juni 2020, zie <https://11.be/verhalen/eu-mercotur-akkoord-alle-lichten-op-rood>.

CONTACT

Marc Maes

Beleidsmedewerker Handel

marc.maes@11.be

tel: +32 2 536 11 38

gsm: +32 497 600 442

11.11.11

Koepel van de Vlaamse Noord-Zuid Beweging
Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

In samenwerking met **De Belgische Stop EU-Mercosur coalitie:**

11.11.11-Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, ABVV-FGTB, ACV-CSC, ACLVB-CGSLB, Boerenforum, Broederlijk Delen, Climaxi, CNCD-11.11.11, Christelijke Mutualiteiten-Mutualités Chrétiennes, Eclasia, Entraide et Fraternité, FMB (Flemish MilkBoard), FUGEA, Greenpeace, MAP (Mouvement d'Action Paysanne), MIG, MOC, Oxfam België, SOCMUT, SOS Faim, Wervel, WSM, WWF.